

temmin poliittisessa elämässä aste asteelta johtamassa kansaansa vapautusta kohti sekä perustamassa Latvian tasavaltaa. Juuri tämä teki hänestä niin keskeisen ja kokeneen valtiomiehen, että muutkin kuin hänen puoluelaisensa luottivat häneen.

Kuten Latvian nykyinen, presidentin tehtäviä väliaikaisesti hoitava saelman puhemies tri Kalniņš äskettäin minulle kertoi, ei Latviassa todellakaan ole nyt sellaista yhdistävää ja keskeistä valtiomiestä missään puolueessa tai puolueitten ulkopuolella, miestä, josta olisi voinut sopia niin helposti ja niin luonnollisesti kuin Jahnis Tschakstesta, ja juuri tästä syystä tulee olemaan erittäin vaikeata löytää Latvian presidentin paikoille miestä, joka nykyisenä vaikeana aikana pystyisi johtamaan ja kokoomaan kansansa.

X

X

X

Samalla pyydän saada tiedottaa laskeneeni Presidentti Jahnis Tschaksten haudalle Suomen Tasavallan Herra Presidentin seppeleen, määräyksen mukaisesti.

Suomen puolesta laskettiin sitäpaitsi seppele Suomen armeijalta ja Suomen lähetystöltä.

Reinoldy Waanders

Presidentti Tschaksten poliittinen elämäkerta.

Jo oppilaana ollessaan Mitaun kinnasissa ja myöhemmin opiskellessaan lakitiedettä Moskovan yliopistossa harrasti Tschakste politiikkaa, mikäli se koitui hänen kansansa taloudellisen ja poliittisen aseman hyväksi. Päätetyään v. 1887 lukunsa asettui Tschakste asumaan Mitauhup, harjottaen siellä asianajajan tointa. Pian oli hän latvialaisen julkisen elämän keskeisimpiä henkilöitä, toimien m.m. Mitaun latvialaisen yhdistyksen johdossa sekä monissa muissa sivistyksellisissä ja yhteis-hyvää tarkoittavissa seuroissa.

V. 1906 valittiin hänet Venäjän valtakunnanduumaan, jossa hän liittyi kadettien puolueeseen voidakseen täällä tavoin paraiten hyödyttää kansansa aineellisia, oikeudellisia ja sivistyksellisiä tarpeita. Ensimmäisen valtakunnanduuman kohtalo on tunnettu, keisarilliseen hajotusmääräykseen vastasi se "Viipurin julistuksella", jonka myöskin Tschakste allekirjotti. Yhdessä muiden edustajien kanssa sai Tschakste kärsiä kolmekuukautisen vankeusrangaistuksen.

Vv 1907-1914 kuuluivat latvialaisen taloudellisen ja sivistyksellisen elpymisen merkeissä. Tästä kiitettäkään muiden rinnalla Tschakstea, jonka nimi oli laajalti tunnettu.

Tästä nopeasta elpymisestä, varsinkin mitä sivistyksen haaroihin tulee, teki maailmansota jyrkän lopun. Eniten tästä sodasta sai kärsiä Sengali, jonka asukkaat karkotettiin olinpaikoiltaan ja syötiin onnettomuuteen.

Tapaamme tämän jälkeen Tschaksten kuumeisella kiireellä toimimassa Punaisen Ristin järjestöissä, pakolaiskomiteoissa sekä latvialaisen tarkka-ampuja pataljoonan komiteassa.

Tsaarinvallan kukistuttua v. 1917 kokoontui Tartossa ensimmäinen latvialaisten pakolaisten kongressi, jota voidaan pitää siemenenä Latvian itsenäisyydelle. Kongressi valitsi Tschaksten Kuurinmaan komissaarioksi väliaikaisen hallituksen vahvistaessa tämän vaalin. Kuitenkin määräsi pääministeri, ruhtinas Lwow, että hallinnon tuli siirtyä Kasaniin, jossa Tschakste johti sitä niin kauan, kunnes bolshevikit ottivat vallan käsiinsä.

Pian työskentelee Tschakste innokkaasti Latvian kansallisneuvostossa, joka kokoontuu Walkissa ja antaa julistuksen, jossa kehoitettiin poliittiseen itsenäisyyteen.

Kansallisneuvosto lähettää edustaj^{an/}~~ikseen~~ Lontooseen ja Pariisiin sekä perustaa sanomalehtitoimiston Tukholmaan, jossa työskentelevät Tschakste ja A. Berg. Täällä ilmestyi Tschaksten kirja "Die Letten und ihre Latviija".

Täällävälin on Riiasa ~~nys.~~ "demokraattinen ryhmä" K. Ulmaniksen ja M. Walters~~oj~~ johdolla julistanut Latvian riippumattomuuden. Kansallisneuvosto ja demokraattinen ryhmä ryhtyivät 9 p:nä marrask. tehdyn aselevon jälkeen keskusteluihin, minkä jälkeen muodostui kansanneuvosto, jonka puheenjohtajaksi valittiin Tschakste. Latvian kansalaisille annettiin julistus, jonka väliaikaisen hallituksen pääministeri Ulmanis ja kansanneuvoston toinen puheenjohtaja G. Semgal olivat allekirjottaneet, - tämä julistus on se asiakirja, joka tiedotti maailmalle 18 p:nä ~~marrask.~~ 1918 tapahtuneen Latvian tasavallan perustamisen. Tschakste oleskeli näihin aikoihin ulkomailla valvomassa nuoren Latvian vapaavaltion etuja.

Tämän jälkeen palaa hän takaisin Riikaan ottaen vastaan kansanneuvoston esimiehisyyden, myöhemmin lakiasäättävän kokouksen ja eduskunnan puhemiehen toimen. Eduskunta valitsee hänet suurella äänten enemmistöllä valtionpresidentiksi, joka vaalin toinen eduskunta uudistaa

Kansanneuvoston ja lakiasäättävän kokouksen esimiehisyyden ei tuottanut presidentille paljon vaivaa, sillä edustajamme ovat enimmäkseen sävyisempiä kuin suurten kansojen parlamenttimiehet. Sitä vastoin on Tschakste innokkaasti työskennellyt lakiemme ja asetustemme laadinnassa. - Täten on Tschakste voimiaan säästämättä toiminut maansa ja kansansa hyväksi.

Voidaan sanoa Tschaksten luoneen ja antaneen valtionpäämiehen toimeen nähden sisältöä ja traditiota, mikä ei suinkaan ole ollut helppoa, koska hallitusmuotomme myötä presidentille ainoastaan edustuksellista laatua olevia oikeuksia. Tschaksten henkilökohtaiset ominaisuudet ovat tehneet mahdollis/eiksi hänen vaikutusvaltansa monimutkaisissa ja kärjistyneissä poliittisissa tilanteissa. Edustustehtävänsä suoritti hän taitavasti ja arvokkaasti ja kunnioitusta herättävän ja miellyttävän käytöksensä kautta osottautui hän olevansa mies paikallaan.

"Briva Zeme" ^{Talmonlais} (Maalaisliitto) 15/III 1927.

Koko Latvianmaa on viettänyt useita viikkoja tuskallisessa jännityksessä. Jokainen kansalainen seurasi levottomuudella tietoja presidentin sairaudesta, aavistaen Riian vanhassa linnassa käytävän kuulinkamppailua. Mutta sittenkin kyti jossakin syvällä sydämissä salainen toivo - ehkä kuitenkin? Presidentin kotiseudun Sengalin tuulet liehuttelivat uljaasti presidentinviiriä yli Riian kattojen, presidentin käydessä taistelua elämästä ja kuolemasta. Ei ole kauankaan kulunut siitä ajasta, jolloin kansamme taisteli hänen ympärilleen ryhmittyneenä. Mutta taistelussa sitä ritaria vastaan, joka voittaa väkevimmätkin, ei kukaan voinut häntä auttaa. Vanhan senglilaisen sydän sykki urhoollisesti, mutta lyönti lyönniltä heikkenivät elinvoimat ja kuolema merkitsi pisteen tämän elämäkerran loppuun.

Vanhoista ajoista saakka on ollut tapana kiitollisuudella muistella niitä sotilaita, jotka ovat kulleet vahtipaikalleen. Samanlainen kohtalo oli suotu Latvian presidentillekin. Hän ei saanut kellastua maaseudun hyljaisuudessa, kuten ohravainio syksyllä, vapaana valtionpäämiehen tehtävistä. Ahertavan työn keskeltä kutsui kohtaloiden määrääjä hänet pois kansansa luota. Uskollisena loppuun saakka sai hän uskollisen palkan. Kansan yksimielinen suru ja kaipaus saattavat häntä Riian linnasta hänen ahtaaseen majaan.

Presidenttimme jätti meidät vakavana hetkenä. Suunnaten kulkunsa yhä kauemmaksi kohti loppumattoman yön varjoa, ei hän kenties aavistanut, mikä koettelemukset saattoivat odottaa Latviaa. Harvinaisen tarkka silmä on sammunut tähtäämästä kansamme tulevaisuuden suuntaa, terävä järki ei enää määrittele maan tulevaisuuden ääri viivoja.

Latvian ensimmäinen presidentti oli maaseudulta kotoisin ja maaseutumme kaikki vanhat hyveet olivat hänen persoonallisuudessaan onnellisesti yhdistettyinä. Ensinnäkin on hän jättänyt jälkeensä erinomaisen moraalisen esikuvan perheen isänä. Mutta jo kauan sitten ei hän enää yksinomaan kuulunut perheelleen. Hänen huomattavat henkiset kykynsä nostivat hänet korkealle, hänen yksityiselämänsä sulii yhä enemmän koko maan elämän kanssa. ^{yhteisen} Nyt on väkivallalla kaadettu Latvian metsästä vahva puu korkeine latvoineen. Tyhjäksi täyttämättömäksi jää aukko ^{e/}nen jälkeensä. Vaikkakin presidenttimme ei enää olekaan keskuudessamme, tulee meidän pysyä kuitenkin järkevinä ja rauhallisina, jotta paremmin kestäsimme koettelemuksemme.-

Latvian tasavallan presidentti Jahnis Tschakste on ummistanut silmänsä ikuiseen uneen. Me painamme päämme alas syvän surun valtaamina, sillä valtiomme on menettänyt ensimmäisen kansalaisensa.— Kohtalo oli Tschakstelle harvinaisen suppea, kun hän sai toimia poliittisen elämämme eri vaiheina, aina sorretusta kansallisuusliikkeestämme alkaen valtiolliseen itsenäisyyteemme saakka. Kun presidentti-vainaja alkoi julkisen toimintansa, jatkoi hän kansallisen heräämiskautemme esitaistelijoiden pyrkimyksiä. Tämä työ vaati ylivoimaista sitkeyttä ja kärsivällisyyttä, sillä venäläisten sorto ja saksalaisten salajuonet koettivat kaikin keinoin tukahduttaa sitä. Paljon sai Tschakste kärsiä toimintansa tähden.— Maailmasodan aikana työskenteli hän latvialaisten pakolaisten keskuskomiteassa; tämän suuriarvoisen työn historiallinen merkitys on meille itsestään selvä. Se oli kansamme pelastukseksi ja sen koossapitäjänä näinä raskaina aikoina. Tällä työllä oli myöskin poliittinen merkityksensä, sillä siitä sai alkunsa kansallisneuvosto, joka valmisti tietä Latvian itsenäisyydelle ja johon Tschakstekin otti osaa. V. 1917 Tschakste teki ulkomaanmatkan hankkiakseen suurvaltojen tunnustuksen kansallisille pyrintöillemme. Tällöin hän myös julkaisi Tukholmassa kirjansa "Die Letten und ihre Latvian". Koko tämä suurimerkityksellinen työ oli oman kohtamaansa siihen, että Tschakste valittiin kansallisneuvoston puheenjohtajaksi, sitten valtiomme perustuslakia säättävän kokouksen puheenjohtajaksi sekä vihdoin tasavaltamme ensimmäiseksi presidentiksi; viimeksimainittuun toimeen valittiin hänet kaksi eri kertaa.

Tasavaltamme presidentin virkaan ei liity perustuslain nojalla laajoja aktiivisia valtuuksia; henkilö, jolla on omia henkilökohtaisia ominaisuuksia voi kuitenkin huomattavalla tavalla vaikuttaa valtiolliseen elämään. Mutta tulee myöskin ottaa huomioon, että meillä ei ollut mitään määrättäviä traditioita, eikä kokemusta, joilla usein on enemmän merkitystä kuin lain pykälillä. Tschakste oivalsi ollessaan tasavaltamme ensimmäisenä presidenttinä tämän korkean viran merkityksen antaen sille konkreettisen muodon. Emme mitenkään voi kieltää, ettei hän olisi ollut mies paikallaan. Oman esiintymisensä ja suuren kokemuksensa kautta oli hänellä paljon vaikutusvaltaa maan edustukseen nähden. Hän oli luonteeltaan jyrkkien vastakohtien tasottaja, koettaen sovittaa ja tasottaa siellä, missä suinkaan oli mahdollista,

onnistuenkin tässä suhteessa hyvin.-Viime aikoina oli presidentti-vainaja valtiollisilta mielipiteiltään keskustaa lähimpänä.

Valtiomme koko olemassaolon aikana oli Tschakste sen ensimmäisenä ja korkeimpana edustajana.- Hänen mukanaan siirtyy menneisyyteen valtiollisen historiamme ensimmäinen ajanjakso. Me kunnioitamme suuresti hänen muistoaan ja toivomme tasavaltamme ensimmäiselle presidenttillemme ikuista rauhaa.

Latviaa on kohdannut syvä suru. Sen ensimmäinen kansalainen, presidentti Jahnis Tschakste on kuollut.- Isä Tschakste, jonka koko kansa tunsi ja jota se kunnioitti, johon se luotti ja josta se ylpeili, - ei ole enää keskuudessamme. Mies, jonka nimi ja työ ovat erottamattomasti kietoutuneet Latvian kansan viime 40 vuodet kehitysjaksoon, Latvian itsenäisyyssaatteeseen ja tämän toteuttamiseen, on ainaseksi ummistanut silmänsä. Maanviljelijän poikana syntyneenä on hän lapsuudestaan saakka oppinut rakastamaan maataamme ja maalaiskansaamme. Suoitettuaan tuomarintutkintonsa on hän väsymättömällä innolla työskennellyt kansamme henkisen tason ja taloudellisen aseman kohottamiseksi, taistellen sen oikeuksien puolesta. Eteväenä lakimiehenä on hän menestyksellisesti puolustanut latvialaisten oikeuksia saksalaisaatelista ja Venäjän virkavaltaa vastaan.- Säästämättä voimiaan ja kykyjään on Tschakste työskennellyt oikeuslaitoksen uudistamiseksi; nämä laitokset tukivat venäläisaikana saksalaisten mielivaltaa. Suurella rakkaudella harrasti hän tsaarinvallan aikana kansansa parasta. Kun latvialaisen sivistyneistön keskuudessa heräsi usko omiin kansallisiin voimiin ja lahjakkuuteen, liittyi myös Tschakstekin niihin eturivin miehiin, jotka rohkeasti johtivat kansaamme suuria historiallisia saavutuksia kohti.

Maailmasota, jonka tuhoisia jälkiä vieläkin näemme. asetti uusia ja ylivoimaisia tehtäviä Tschakstelle. Kunniaakkaalla tavalla suoriutui hän tehtävistään. Kaikkiin kansaamme ja maataamme koskeviin kysymyksiin otti hän vaikutusvaltaisesti osaa. Hän toimi myöskin pitkin laajaa Venäjänmaata hajotettujen latvialaisten sotapakolaisten hyväksi, johdattaen heidät lopuksi takaisin isänmaahansa.- Latvian itsenäistyttyä on Tschakste ottanut osaa valtiomme perustuslakien säädäntään. Tästä lähtien toimi hän koko ajan maamme päämiehenä, ollen hänen työnsä tässä toimessa suurimerkityksellistä ja siunauksellista. Hänen perustarkotuksenaan oli itsenäisen kansan tahdon oikeudenmukainen ymmärtäminen ja valtion arvon ylläpitäminen. Tähän tehtävään uhrasi hän kaikki laajat tietonsa, henkisen intelligenssinsä ja arvovaltansa. Olen poliittisten puolueiden yläpuolella, koetti presidenttimme joka kysymyksessä ratkaista oikeudenmukaisesti. Tschakste on tehnyt kaikkensa tasottaakseen vastakohtia ja löytääkseen oikean suunnan maan eduille. Tschaksten kuoleman kautta siirtyy menneisyyteen kansallisen, henkisen ja taloudellisen sivistyksen tienraivaaja, kansallinen ylpeytemme ja vapauspyrkimyksemme todistaja.-

"Socialdemokrats" 16/III 1927.

Manalle mennyt tasavaltamme presidentti saavutti esiintymisellään kansan sekä myöskin poliittisien piirien yksimielisen kunnioituksen ja arvovallan. Väliin sattuneet erimielisyydet, eivät ole koskaan olleet niin suuria, että ne olisivat voineet vähentää hänen auktoriteettiaan tai vahingoittaa maatamme. Sentähden surevat kaikki kansalaiset yhdessä hänen poistumistaan.

CÉRÉMONIAL

des

funérailles de Son Excellence Monsieur Jānis Tschakste,
Président de la République.

Mercredi, 16 mars 1927.

A 11 h. Monsieur le Dr. P. Kalniņš, f. f. de Président de la République, les membres du Corps Diplomatique, les membres de la Saeima et les membres du Gouvernement se réuniront autour du cercueil du Président de la République dans la Salle Blanche du Château.

De 12 h. à 21 h. le public sera admis dans les salles du Château.

Jeudi, 17 mars 1927, de ~~10 h.~~ à 15 h. le public sera admis dans les salles du Château.

A 16 h. 30 Monsieur le Dr. P. Kalniņš, f. f. de Président de la République, les membres de la Saeima et le Gouvernement assisteront à un court service funèbre au Château.

A 17 h. le cercueil du Président sera porté du Château à l'église „Māra“. Le cortège funèbre suivra un itinéraire qui sera fixé ultérieurement et s'arrêtera devant le Ministère des Affaires Etrangères, devant le Ministère de la Guerre et devant l'Université. - Un service funèbre sera célébré à l'église, où des places seront réservées pour les Chefs des Missions, pour les membres du Corps Diplomatique et pour les représentants consulaires.

Vendredi, 18 mars 1927. — Enterrement.

Les Chefs des Missions sont priés de se rendre à 11 h. 15 à la Saeima qui tiendra, pour honorer la mémoire du Président défunt, une séance solennelle.

A 11 h. 30 précises silence solennel de deux minutes, annoncé par un coup de canon.

A midi, à l'église „Māra“, un service funèbre sera célébré par l'évêque M. K. Irbe. A la sortie de l'église le cortège funèbre se formera, précédé par un escadron de cavalerie. Le cercueil sera suivi par la famille du Président défunt, par M. le Dr. P. Kalniņš, f. f. de Président de la République, le Bureau de la Saeima, le Gouvernement, les membres de la Saeima et les délégués des organisations.

Le cortège se rendra au cimetière „Meža kapi“ par un itinéraire qui sera arrêté ultérieurement.

L'ordre dans lequel les couronnes seront déposées sur la tombe et l'ordre des discours seront fixés par la suite.

* * *

Le grand deuil a été décrété depuis le jour du décès (14 mars) jusqu'au jour de l'enterrement (18 mars inclus).

Les pavillons resteront en berne pendant deux semaines.

Les fonctionnaires et les employés communaux porteront le deuil pendant 4 semaines.

UM 5c 10

no 153/1937

Suomen Lähetystö

Riga, 23 p:nä maalisk. 1927.

N:o 145.

Kp.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
72 / 1589	K.	27
26/3.27	9	Liit. 1.
5	OSAHO	ASIA
	C16.	

K. Herra M i n i s t e r i,

Raportti N:o 133 Latviasta

jossa:

1) Non aggression ja suurvallat
lähetetään tämän mukana 5 kpl.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
vakuutus mitä syvimmästä kunnioituksestani

Reino Sjölander

K. Herra

Ulkoasiainministeri V o i o n m a a,

Helsinki.

Riga, 21.III. 1927.

Raportti N:o 133 Latviasta.

Non aggression ja suurvallat.

Neuvottelut Riassa hyökkäämättömyyssopimuksen aikaansaamiseksi ovat viime aikoina käyneet yhä kiintoisammiksi sentähden, että poliittinen mieliala itä-Europassa on jännittyneempi kuin siihen aikaan, jolloin nämä neuvottelut alotettiin ja että Latvia, samoin kuin sen balttilaiset naapurimaat, sijaitsee kahden nykyään toisilleen entistä vastakkaisemman liiton, nimittäin Kansainliiton ja Neuvostoliiton vaikutuspiirien rajamailla, jota vastakkaisuutta on omansa jännittämään se, että Englannin ja Venäjän välit Aasian asioitten vuoksi ovat kärjistyneet. Neuvosto-Venäjä on, kuten tunnettua, jo kauan toiminut Britteihin valtakuntaa vastaan sen dominoissa vieläpä itse emämaassa Englannissa-kin ja se tahtoo nyt supistaa Englannin ja samalla kansainliiton vaikutus-alaa Baltian maissa vetämällä nämä maat Moskovan valtapiiriin.

On näin ollen luonnollista, että Moskovan hallitus ja Neuvostoliiton sanomalehdistö non aggression-neuvottelujen aikana ovat tehneet kaikkensa päästäkseen Latvian kanssa allekirjoittamaan sopimusta. Onpa Moskovan hallitus antanut sen verran myötä m.m. sovintomenettelyasiassa suostuessaan puolueettoman puheenjohtajan valitsemiseen, että ulkoministeri Cielens on saattanut hiukan kerskaton viitata menestykseensä neuvottelujen johtajana Latvian valtuuttettuna. Cielens ottaa asian niin, että jos kerran sopimus Neuvostoliiton kanssa tehdään, niin on aika Latvialle nyt mitä otollisin, koska Moskovan hallitus toivoo sopimuksen allekirjoittamista mahdollisimman pian ja on tästä syystä taipuvaisimmillaan. Tavatessani aikaisemmin Aralovin ja viime viikolla useampanaan kertaan Lorenzin, joka täällä 17/3 jätti valtakirjansa presidentin tehtäviä väliaikaisesti hoitavalle eduskunnan puhemiehelle tri Kalninšille, ovat nämä molemmat, puheen kääntyessä non aggression-asiaan, alleviivanneet sopimuksen hyötyä Latvialle, sen tuottamaa turvaa, sen antamia taloudellisia etuja, kun sopimusten sarjaa jatketaan kauppasopimuksella, lyhyesti antaneet ymmärtää, että kyllä sitten tulee ostoja, tilauksia ym. hyvää, kun sopimus on allekirjoitettu (vaikka kaikki voisi supistua yhtä vähiin ostoihin kuin Liettuassa). Lorenz selitti viimeksi tavatessamme, että Latvian opposition taholta tullut vastustus on vain puoluepelialia, sillä täytyyhän jokaisen Latvian kansalaisen käsittää, että Latvia menettelee typerästi, jollei allekirjota sopimusta. Muuten, neuvotteluja ei hänen ja Cielensin kesken ole vielä käyty. Minusta tun-

tuu, että näitä tullaan jatkamaan vasta sen jälkeen kun Latvian uusi presidentti on valittu. En voi sanoa, että Lorenz olisi mitenkään uhkaavasti puhunut sopimuksen allekirjoittamisen välttämättömyydestä, päinvastoin, hän on puhunut rauhallisesti, mutta painostavasti. Aralov aikaisemmin joskus antoi ymmärtää, että jollei Latvia vaan allekirjota, niin ei tiedä, miten sen käy, jos sattuisi sota syttymään, ja hymyili tapansa mukaan ystävällisesti. Kun nyt Aralovin matkustettua pois Lorenz tulee jatkamaan neuvotteluja, (hän on niistä jo useampaan kertaan puhunut Ciele/nsille) niin on täällä tehty vertailuja molempien kesken ja usein sanottu, että Aralovilla oli suuremmat mahdollisuudet päästä tuloksiin, sillä vaikka hän näyttää ystävälliseltä ja vilkkaalta, niin hän saattaa ottaa asian vakavasti ja pitää siitä tiukasti kiinni. Sitäpaitsi kuuluu hänellä olevan paljon suurempi vaikutusvalta Moskovassa. Lyhyesti: paljon neuvottelijan hyviä ominaisuuksia. Ja täältä lähtiessään hän saikin mukaansa haluamansa valmiin vaikka vain parafoidun hyökkäämättömyyssopimuksen -- sovintomenettelystä ei Neuvostoliitto välittäisikään, jollei Latvia pitäisi kiinni siitä, että tämä toinen sopimus on allekirjotettava yhdessä hyökkäämättömyyssopimuksen kanssa -- jättäen vaikeimmat kohdat (kuten kansainliittoa koskevan) Lorenzin selvitettäväksi.

Entä miten Saksa suhtautuu non-agression-neuvotteluihin Riiasa? Mitä ensinnäkin Saksan sanomalehdistöön tulee on se, mikäli Latvian ulkoministeriön sanomalehtiosasto on asiaa seurannut ja minulle kertonut, asettunut kannattamaan non-agression-neuvotteluja ja terventinyt 9/3 tapahtunutta parafointia. Mutta Saksan lehdistössä on käynyt ilmi tapauksia, jotka todistavat, että useat lehdet eivät tienneet mistä 9/3 oikeastaan oli kysymys. Ne luulivat, että nyt on hyökkäämättömyyssopimus ja sovintomenettelysopimus allekirjotettu ja ikäänkuin "käskystä" antoivat mitä ylistävimpiäkin lausuntoja asiassa. Kaikesta näkee, että Saksan sanomalehdistö on aivan samalla kannalla kuin virallinen Saksa, joka on antanut lehdistölle ohjeita kannattaa neuvotteluja Venäjän kanssa. Kuten tunnettua koski parafointi 9/3 neljää pykälää, joissa ei ollut mitään sovintomenettelystä, mutta tietämättä tarkoin mistä kysymys oli, kirjotti esim. Hamburger Fremdenblatt, josta minulla on sitaatti edessäni, tapauksen johdosta: Im Vertrage soll eine Vergleichskommission mit einem neutralen Vorsitzenden statuiert werden. Der Rigaer Vertrag wird somit der erste Vertrag in der ganzen Welt, in dem Moskau sich bereit findet, einem Neutralen das Recht der Entscheidung in Konfliktsfällen einzuräumen.

----- Das kleine Lettland hat mit diesen russischen Zugeständnis-

sen einen sehr beachtlichen Erfolg errungen. Muuten, joissakin Neuvostoliitonkin lehdissä esitettiin asia 9/3 jälkeen kuin sopimus olisi jo allekirjotettu, mutta tämän lienevät nämä lehdet tehneet tahallaan. Niissä piireissä Latviassa, joissa ei hyväksytä Cielensin "intoilua", vaan otetaan sopimus Kansainliiton kannalta ja pidetään ehdottomasti kiinni siitä, että se on allekirjotettava yhdessä Viron kanssa, on ilmaistu tyytymättömyyttä, että Saksan ulkoministeriä lähellä olevat lehdet tai hänen äänenkannattajansa ikäänkuin ajavat Latviaa eteenpäin ilman Viroakin sopimukseen tekoon.

Ollessani eilen Saksan tšekäläisen lähettilään luona puna kääntyi m.m. nonaggression-asiaan, jolloin hän suoraan sanoi, "että me olemme hyvin intressoidut kysymyksestä". Sen jälkeen hän selitti, että Saksa on ensimmäinen Kansainliittoon kuuluva maa, joka teki sopimuksen Neuvosto-Venäjän kanssa ja että Saksa toivoo, että kun muutkin maat tekevät sopimuksia Neuvosto-Venäjän kanssa, niin saadaan tämä vähitellen Länsi-Europan poliittiseen vaikutuspiiriin. Nähtävästi torjuakseen ajatuksen, että Latvia allekirjottamalla sopimuksen Neuvostoliiton kanssa joutuisi riippuvaiseksi kahdesta suuresta naapuristaan Venäjästä ja Saksasta, hän sanoi, että Saksa ei suinkaan tahtoisikaan tehdä Latviasta vaihtoesinettä kahden mahtavamman maan kesken. Hän huomautti, miten Saksa on saanut kärsiä siitä, että se eri kysymyksissä on milloin turvautunut Englantiin milloin Ranskaan ja sitten huomannut tulleensa vahingolle. Piti muuten mahdollisena, että Latvia saisi Neuvosto-Venäjän kanssa aikaan liettualaista sopimusta paljon edullisemmän. Latvian ulkopoliitikasta hän alleviivasi sitä heikkoa puolta, että se ei jatku samansuuntaisena eikä keskeytymättömänä, vaan että se tehdään riippuvaiseksi puoluepelistä. Arvelin, että Englanti olisi non aggression-neuvotteluista Riassa myöskin intressoitu, vaikkei kuitenkaan samassa määrässä kuin Saksa. Saksan lähettilään toimintahalu ja energinen luonne on mielestäni ajanut häntä johtamaan neuvotteluja Riassa tuloksiin, sillä hän on, kuten kertoi itse, usein tavannut Rigasche Rundschau-lehden päätoimittajan, tri Schiemannin, ja keskustellut hänen kanssaan päivän poliittisista kysymyksistä. Verratessani keskustelunani hänen kanssaan muutamaan tri Schiemannin artikkeliin Rig. Rundschauissa, huomaan selvästi Saksan lähettilään vaikutusta ja sellaisia diplomaattisia tietoja, joita tri Schiemann ei muualta ole voinut saada. Kun nyt Rig. Rundschau on Cielensin kannalla sopimuksen allekirjottamiseen nähden ja tri Schiemann ulkoasiainvaliokunnassa

varma viides jäsen (yhdestätoista) puoltamassa sopimuksen tekoa, käytästäkin jo selville Saksan lähettilään suuri merkitys non aggression-neuvotteluihin nähden Riassa. Sitäpaitsi ovat hän ja ulkoministeri Cielens molemmat saman puolueen miehiä vaikkakin eri maissa, mikä luonnollisesti on tuonut heidät lähemmäksi toisiaan. Olen monen kuullut hänestä sanovan, että on aivan selvää, että hän on vaikuttanut ulkoministeri Cielensiin sekä muihin sosialidemokraatteihin, joitten kanssa hän on täällä paljon seurustellut.

Näin ollen pidän Saksan vaikutusta täällä non aggression-asiaan vahvanpuolisena, vaikka en olekaan tavallisesti tavatessani Saksan lähettilästä koskaan kuullut hänen agiteeravan non aggression-asian hyväksi, ja olen hänet Riassa ollessaan tavannut hyvin usein, sillä olemme seurustelleet paljon yhdessä, kuten perheemmekin. Hänen ja Saksan painostusta neuvottelujen kulkuun varmentaa mielestäni se, että eräs neuvottelija mitä lähimpänä oleva henkilö on minulle mielipiteenään sanonut, että kaikki muut ulkovaltain edustajat ovat hänen mielestään olleet non aggression-neuvotteluihin nähden neutralisia, paitsi Saksaa ja jossakin määrässä enkä myös Puolaa.

Mitä Englantiin tulee, ei minun mielestäni sen lähettiläs täällä ole harjoittanut painostusta non aggression-neuvotteluja vastaan. Hänen vakuutuksensa, että Englanti ei puutu toisen maan sisäisiin asioihin, ja jos puuttuu, niin vasta viimeisenä, on tehnyt ainakin minuun tässä asiassa uskottavan vaikutuksen. Olen Viron lähettiläältä kuullut, että jo pitempi aika sitten hän on tälle Virosta puhuttaessa sanonut, että "allekirjottakaa meidän puolestamme sopimus, mutta muistakaa, että olette Kansainliiton jäsen." Nämä sanat hän on toistanut aivan viime aikoinakin. Mutta mahdollista on, että Englanti jonkun muun maan kautta, siis välillisesti, on koettanut vaikuttaa neuvottelujen kulkuun. Ajattelen lähinnä Puolaa, sillä olen täällä kuullut, että Varsovassa olisi viime aikoina Englannin vaikutusvalta kasvanut huomattavasti ja sen lähettiläs tässä suhteessa kohonnut "johtavaan asemaan." Vaikka Englannin lehdistö kokonaisuutena onkin sopimuksen allekirjottamista vastustavalla kannalla, on -- tšekäläisen ulkoministeriön sanomalehtiosaston kertoman mukaan -- kuitenkin muutamissa Englannin johtavissa lehdissä, kuten Manchester Guardian ja Times, ollut sängen objektiivisesti neuvotteluja arvostelevia artikkeleita.

Muuten, Englannin tšekäläinen lähettiläs on lehdissä ja huhuissa mainittu usein salaisissa neuvostovenäläisvastaisen hyökkäysrintaman

muodostamistoimissa Baltian maissa, mutta nämä huhut ovat tietysti Moskovan levittämiä ja ne ovat näntävästi saaneet aiheensa hänen jo aikojen sitten kuten vieläkin edustamasta kannastaan, että Liettuan olisi tehtävä sovinto Puolan kanssa eikä pitää kiinni siitä, että Liettuan ja Puolan välillä vallitsee sotatila, sillä tällöin olisi Puolan paljon helpompi ryhtyä aggressiivisiin toimiin Liettuaa vastaan, jos tilanne joskus siihen voisi antaa aihetta, kuin jos Liettuan ja Puolan välillä vallitsisi rauhantila, mikä luonnollisesti tekisi Puolan mahdolliset aggressiiviset toimenpiteet Liettuaa vastaan hyvin vaikeiksi. On kyllä totta, että tällainen yhtäjaksoinen sarja valtioita Neuvosto-Venäjän ja Saksan välillä sopisi sekä Englannin että Ranskan politiikkaan, mutta täällä eivät edes Saksan poliittista katsantokantaa edustavat henkilöt väitä Englannin olevan neuvostovenäläisvastaisen rintaman salaisissa muodostamistoimissa. Näyttää siltä kuin toistaiseksi olisi Englanti koettanut konsentroida balttilaisen politiikkansa Warsovaan, minkä johdosta Lontoon ja Warsovan välit viime aikoina ovat käyneet lähemmäksi. On mahdollista, että Englanti myöhemmin Warsovasta päin alkaa vaikuttaa balttilaisen politiikkansa kulkuun. Joka tapauksessa pitää Neuvostoliitto tällaista konsentroitumista nykyisessä tilanteessa itselleen vaarallisenä, jopa unkaavana, mikä onkin hyvin ymmärrettävää, ja levittää maailmalle perättömiä huhuja Englannin fascistisista hyökkäystoimista Baltikumissa. Englannin lähettiläs kertoi minulle äskettäin kuulleensa m.m. että n.s. "Volmarin putsshi", jonka "sankari" luutnantti Olinš t.k. 7 p:nä vapautettiin syytöksistä sota-aikeudessa (joten aikaisempi tiedotukseni asiassa on katsottava aivan oikeaksi) että "putsshi" oli ensin Neuvosto-Venäjän tšekäläisen lähetystön taholta koetettu saada Ruotsin tšekäläisen lähetystön järjestämäksi, mutta kun tällainen selitys ei ollut näyttänyt uskottavalta, selitetty se ennenaikaiseksi ilmaisuksi Englannin salaisista hankkeista Baltikumissa. Mutta Englannin vastustajatkaan täällä -- lukuunottamatta neuvostovenäläisiä -- eivät väitä, että Englannilla olisi täällä salaisia hankkeita Venäjää vastaan, huolimatta siitä, että neuvostovenäläiset yhä uudelleen ja uudelleen levittävät perättömiä tietoja puolalaisten hyökkäyksistä Liettuaan, fascistien noususta (viimeksi Väinälinnassa), sotaisen mielialan Baltikumissa yhä kasvavan ja kohta punkeavan, kaikki Englannin ollessa mukana takana.

Englannin tšekäläinen lähettiläs vakuuttaa yhä hallituksensa rauhanharrastusta. Hän vakuuttaa myös, että jos non aggression-sopimus

todella tulee olemaan eduksi rauhan säilymiselle itä-Europassa, niin tulee Englanti tervehtimään tällaista sopimusta ilolla. Usealta virkaveljeltäni olen kuullut heidänkin mielipiteensä olevan (myös Saksan lähettilään) että Englanti ei tšekäläisen edustajansa kautta olisi täällä painostanut neuvottelujen kulkua, vaikka Latvian oppositio yhä laskee sopimuksen teon olevan Englannille päämieluisia ja odottaa, ainakin osa oppositiosta, tavalla tai toisella apua Englannilta, joka aivan ratkaisevasti auttoi Latviaa silloin kun sen itsenäisyys perustettiin. Tämä apu on Latviassa säilynyt sangen kauniina muistona ja tästäkin syystä latvialainen, jossa on edes jonkinverran kansallista mieltä, ajatuksissaan mielellään etsii turvaa Englannilta, tuntien oman tuntonsa äänen kuiskaavan, että Englanti ei kuitenkaan voi pitää siitä, että me latvialaiset täällä Riassa neuvottelemme sen vihollisen kanssa joutuen mahdollisesti yhä enemmän tämän vihollisen vaikutuksen alaiseksi. Mutta Latvian nykyinen hallitus pitää sopimuksen tekoa reaalilla pohjalla ainoan vaarallisen naapurinsa kanssa mitä tärkeimpänä.

Ranskan tšekäläinen lähettiläs on mielestäni täällä osottanut suurempaa harrastusta siihen suuntaan, että ei ole niinkään yhä yhäntekävää, tuleeko nonaggression-sopimus allekirjotetuksi vai ei ja minulla on täysi syy olettaa, että hän ainakin aikaisemmin on täällä hallitukselle hienosti antanut ymmärtää, että eiköhän vain Latvian suhde Kansainliittoon tule kärsimään siitä, jos Latvia tekee sopimuksen Neuvostoliiton kanssa. Aikaisemmin, kun Suomi kävi neuvotteluja Helsingissä, hän usein tiedusteli uutisia Helsingistä ja ravisti hiukan päätään kuullessaan, että neuvotteluja jatkettiin, mutta ei sanallakaan painostanut muuten, vaan johti keskustelun siihen, miten suhde Kansainliittoon tulisi olemaan, jos sopimus allekirjotetaan. Olen kuullut, että Ranskan tšekäläinen lähettiläs ei olisi useampaan viikkoon käynyt ulkoministeri Cielen sin luona ja että tämän läheinen suhde Saksan lähettilääseen ja Rigasche Rundschauin tiukat artikkelit non aggression-sopimuksen puolesta olisivat viilentäneet välejä ulkoministeri Cielen siin, mikä näyttää sangen todenmukaiselta. Paitsi täällä ilmennyttä saksalaista vaikutusta on hänessä nähtävästi herättänyt tyytymättömyyttä se, että Rigasche Rundschau, joka venäläisen Sevodnja-lehden kanssa leviää täältä myös ulkomaille, on käynyt osaksi ranskalaisiakin lentiä vastaan puolustamaan sopimuksen allekirjottamista ja Latvian oikeuksia Kansainliitossa, tarjoamalla myös tilaa sellaisille sitaa-

teille, joissa ihmeteltiin huhuja ja artikkeleita ranskalaisissa leh-
dissä, joissa jo kysyttiin, olisiko Latvian erottava Kansainliitosta
allekirjotettuaan non aggression-sopimuksen Neuvosto-Venäjän kanssa
(ranskalaisista lehdistä useat luulivat, että sopimus todella oli al-
lekirjotettu ja nostivat suuren hälinän). Kun sitten 11 p:nä t.k. ul-
koministeri Cielens täällä antoi erikoisesti ulkomaisille sanomalehti-
miehille haastattelun parafoinnin johdosta selittäen mistä oikein on ky-
symys ja mitä on tapahtunut ja kun hän sen jälkeen on vielä lähettänyt
Latvian lähetystölle ulkomailla rauhottavia tietoja non aggression-asian
kehityksestä ja Latvian suhteesta Kansainliittoon, niin on hälinä ei ai-
noastakaan ranskalaisissa, vaan muissakin ulkolaisissa lehdistä asettu-
nut. Saksan lähettiläs kertoi muuten äskettäin saaneensa eräältä geneve-
läiseltä sanomalehtimieheltä kuulla, että hälinä ranskalaisissa lehdistä
ja etenkin Kansainliiton piirissä oli etenkin puolalaisten yllyttämä ja
että englantilaisetkin olisivat sitä kannattaneet.

Italia tulee täällä non aggression-asian yhteydessä tuskin en-
sinkään esille. Italian sanomalehdistö on kuulemma myös enimmäkseen uu-
tisten muodossa vain maininnut parafointitapauksesta 9/3. Italian tākä-
läinen lähettiläs ei nähtävästi ole asiasta kovin intressoitu, koska ker-
tomansa mukaan ei ole pitempään aikaan tavannut ulkoministeri Cielensia,
kaikesta tästä päättäen hän ei liene saanut hallitukseltaan minkäänlaisia
ohjeita vaikuttaa neuvottelujen kulkuun.

Reino Lyly

UM5016

no 134 / 1927

Suomen Lähetystö

Riga, 26.III.1927.

N:o 155.

Kp.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
74 / 1589 K		27
29/3. 27	2 -	1
5	C16.	

K. Herra M i n i s t e r i,

Raportti N:o 134 Latviasta

jossa:

1) Presidentinvaalit Latviassa
lähetetään tämän mukana 5 kpl.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, vakuutus
mitä syvimmästä kunnioituksestani

Reinhold Lander

K. Herra

Ulkoasiainministeri V o i o n m a a.

Helsinki.

Raportti N:o 134 Latviasta.Presidentinvaalit Latviassa.

Presidentin Latviassa valitsee saeima (eduskunta). Presidentin valitseminen tulee esille Latvian saeimassa luultavasti ensi tiistaina t.k. 29 p:nä, mutta pidetään hyvin mahdollisena, ettei presidentti vielä silloin tule valituksi. Mielestäni riippuu tämä etupäässä siitä päästäänkö ehdokkaasta joltiseenkin yksimielisyyteen.

Kuten jo raportissani N:o 132 mainitsin, on sangen vaikeata löytää Latvian presidentin paikalle sopivaa ehdokasta. Mielipiteet ovat tässä suhteessa menneet hyvin hajalle. Sentähden onkin vaalivalmistusten yhteydessä mainittu paljon ehdokkaita, toistakymmentä. Kun vasemmistolla jo on hallussaan eduskunnan puhemiehen paikka ja kun Latvian nykyinen hallitus on myös ylivoimaisesti vasemmistolainen, niin eivät sosialidemokraatit tästä syystä ole asettaneet omaa ehdokastaan, huolimatta siitä, että heillä olisi mielestäni niin sopiva mies kuin Latvian saeiman entinen puhemies, lähettiläs Vesmans, (lakimies) Lontoossa, jolla on kannatusta oikeistossakin. Mutta olen kuullut, että Vesmans itse ei haluaisi tulla valituksi. Ajatus, että saeiman nykyinen puhemies tri Kalniņš (lääkäri) siirtyisi presidentin paikalle ei toistaiseksi ole sosialidemokraattien keskuudessa saanut riittävää kannatusta. Kolmas sos. demokraattinen nimi Rainis (virallisesti Plekšān, runoilija), joka Latvian viime presidentin vaalissa oli Ulmaniksen kanssa Tschaksten kilpailijana ensimmäisessä äänestyksessä, mutta jo toisessa jäi pois sos. demokraattien antaessa äänensä Tschakstelle, ei näy omassa puolueessaan saavan enää samaa kannatusta kuin ennen. Muista sos. demokraattisista nimistä on täällä puhuttu siksi vähän, että katson voivani ne toistaiseksi jättää mainitsematta.

Oikeistososialidemokraattien (latviaksi masanieki) mielestä on täällä mainittu vain Latvian hallituksen nykyinen pääministeri Skujenieks (tilastomies, Latvian tilastotoimiston johtaja), mutta hänestä on toistaiseksi puhuttu vähän.

Keskustalla olisi nyt mitä suurimmat edellytykset saada ehdokkaansa valituksi, mutta sillä ei ole sopivaa ehdokasta. Tällöin on tarkotettu, että Talonpoikaissliittoa (latv. Semnieku savieniba), johon Melerovics-vainaja, Ulmanis, Klihve, Kviesis ym. kuuluvat, ei lasketa keskustaan, vaan omaksi ryhmäksi keskustan ja oikeiston rajalla. Kun sitäpaitsi keskusta on kovin rikkiäinen -- siinä on useita yhden ja kah-

den miehen (kansanedustajan) puolueita -- niin ei se toistaiseksi ole päässyt yksimielisyyteen. Sen keskuudessa on ajateltu eduskunnan sihteerinä Juraševskia (lakimies), joka lukeutuu n.s. demokraattiseen sentrumiin, josta Tschakste vainaja valittiin ja jolla aikaisemmin oli 5, mutta nyt vain 3 edustajaa saeimassa, notari Zemgalsia samasta puolueesta (tämä luki Latvian itsenäisyysjulistuksen Riassa 18.XI. 1918), ent. pääministeri Zamuelsia (lakimies), nyk. sotaministeri Bangerskia (sotilashenkilö) ja viimeksi "uustilallisten" pikku ryhmään lukeutuvaa Nonacsia (sanomalehtimies), joka eilen illalla pidetyssä porvarillisten fraktioiden neuvotteluissa mainittiin keskustan ehdokkaana, mutta ei kuitenkaan yksimielisenä.

Talonpoikaisliiton nimistä on laajinta kannatusta saanut saelman nyk. varapuhemies Kviesis (lakimies), joten Ulmanis (agronomi, monenkertainen pääministeri, ulkoministeri ym.), joka viime vaaleissa sai kolmanneksen äänistä, on nyt jäänyt syrjemmälle. Talonpoikaisliitto ilmotti eilisiltaisissa neuvotteluissa ~~XXX~~ Kviesisin ehdokkaakseen. Tämä on nähtävästi tapahtunut siitä syystä, että Kviesiksellä on laajempi kannatus kuin Ulmaniksella keskustassa, koska Kviesis on heikommassa määrässä puolue mies. Näin ollen voi liiton mielestä Kviesis pikemmin kuin Ulmanis laskea saavansa jonkinlaisen kompromissituloksen.

Mitä muuhin varsinaisen oikeiston ehdokkain tulee, siis n.s. Bergin puolueeseen ja siitä oikealla oleviin latvialaisiin puolueihin, sekä kansallisiin vähemmistöihin, niin ei nähten keskuudessa ole asetettu ehdokkaita eikä edes mainittu nimiä siinä mielessä, että joku mainituista voisi tulla valituksi.

Mutta, kuten sanottu, yksimielisyyteen näkyy olevan sängen valkea päästä ja sentähden ei ole vielä lopullisesti heitetty toivoa jonkun sellaisen uuden nimen löytymisestä, joka voisi koota laajempaa kannatusta. Kun vasemmisto tuntuu kannattavan osaa keskustasta, niin tämä yhä tunnustelee mahdollisuuksia ja ajattelee vielä muitakin henkilöitä. Näin ollen ei mielestäni ylempänä mainittuja ehdokkaita voi pitää ehdottomasti lopullisina.

Reinoldy Landis

UM 5c 16
no 135/1927

Suomen Lähetystö

Riga, 28.III. 1927.

N:o 157.

Kp.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
76/1590 K.	27	
1/4.27	1	1
5	C16	

K. Herra M i n i s t e r i,

Raportti N:o 135 Latviasta

jossa:

1) Non aggression ja Puola & Liettua
lähetetään tämän mukana 5 kpl.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, vakuu-
tus mitä syvimmästä kunnioituksestani

Reino Hyltonen

K. Herra

Ulkoasiainministeri V o i o n m a a.

Helsinki.

Riga, 27/3 1927.

Raportti N:o 135 Latviasta.

Non aggression ja

Puola & Liettua.

Selostettuani aikaisemmin muitten maitten ja edustajain suhdetta non aggression-asiaan ja neuvotteluihin Riassa, pyydän seuraavassa saada vielä palata mainittuun kysymykseen ja esittää keskusteluisa Puolan ja Liettuan tšekäläisten lähettiläiden kanssa ilmenneitä ajatuksia ja mielipiteitä.

Vleinen mielipide Puolassa suhtautuu verrattain ehjänä kielteise/sti Latvian viimeisiä pyrkimyksiä vastaan non aggression-asiasa, josta Puolakin on hyvin intressoitu, kuten Puolan tšekäläinen lähettiläs kertoi minulle viimeksi tavatessamme toissa päivänä. Kuten tunnettua, on tämä Puolan suhde asiaan käynyt myös Puolan sanomalehdistössä selvästi ja yksimielisesti esille kautta koko lehdistön niin sanoakseni "seinästä seinään". Lähettiläs tuntuu erittäin halukkaasti allevliivaavan sitä, että myöskin sosialistinen Robotnik-lehti on kirjottanut Riian parafointitapausta vastaan tuoden selvästi esille sen kantansa, ettei Latvian pitäisi hätäillä ja ruveta kulkemaan omia teitään etenemällä muista, etenkin liittolaisestaan Virosta. Muuten, mainittu lehti allevliivaa sitä, että parafointitapausta 9/3 pidetään Varsovan poliittisissä ja hallituspiireissä raskaana iskuna Puolan politiikalle Baltianmaissa. Tuntuu siltä, että Puola on enemmän vaikuttanut Viroon kuin Latviaan ja kukaties Viron takana hidastuttanut neuvottelujen kulkua. Se, että Puola ei ole tässäkään kysymyksessä voinut enempää vaikuttaa Latviaan, johtuu mielestäni sangan huomattavassa määrässä siitä, että suhde Puolan ja Latvian vasemmiston välillä on vanhastaan huononpuoleinen. Kuten tunnettua, on Latvian vasemmistolla nykyään ratkaiseva ylivalta Latvian hallituksessa. Mainittu huono väli johtuu osittain maatala-asioista, sillä puolalaisilla tilanomistajilla on runsaasti maatiloja Latgale^{ssa} (kaakkois Latviassa), joitten vieraantaminen on herättänyt suurta tyytymättömyyttä puolalaisten kartanomistajain piireissä. Sitäpaitsi ei Puolan oikeisto näy unontaneen niitä kuutta pitäjää Latgalessa, joissa sen mielestä on väestön suurin osa puolalaista tai ainakin puolalaismielistä. Niinpä konservatiivinen Rzeczpospolita-lehti, kirjottaessaan parafoinnista ja Neuvostoliiton suuresta vaikutuksesta Latviaan, ei voi olla taas mainitsematta Puolan saaneen osakseen Latvialta paljon vääryyttä, sillä puolalaisten maatilat Latviassa on palstotettu ilman korvausta, puolalainen pieni kansallinen vähemmistö Latviassa saa kokea sortoa ja painostusta,

puolalaisia kouluja suljetaan jne. Pilsudskin äänenkannattaja Glos Prawdy mainitsee Latvian ulkopoliittikalla olevan valittavana kahden tien välillä: Latvian riippumattomuuden ja sen kanssa yhteisymmärryksessä olevan Puolan sekä toiselta puolen federation Latvia-Neuvostoliitto välillä. Latvian ulkoministeri Cielens on nyt valinnut jälkimmäisen, kuuluu lehti kirjottaneen.

Olen täällä saanut sen vaikutelman, että Puolan lehdistön polemiikki Latviaa vastaan non-agression-parafoinnin johdosta ei ole juuri vaikuttanut Latvian hallitukseen, mutta Latvian oikeistossa on tästä Puolan kannasta kyllä puhuttu ja oikeistolatvialaisissa lehdissä mainittu.

Puolan lähettiläs on minulle kertonut, että parafointitapaus 9/3 oli Puolan hallitukselle "sangen epämieluisa yllätys". Hän on koettanut täällä terottaa mieliin yhteistoiminnan tärkeyttä Baltian maissa ja Puolassa non-agression-kysymykseenkin nähdessä m.m. siinä suhteessa, että jos mainittu ryhmä voisi päästä jonkinlaiseen yksimielisyyteen, se yhdistäisi pienemmät vallat vastapainoksi ja rauhan vahvistukseksi Neuvostoliittoon nähdessä. Sanoi varottaneensa antautumasta Moskovan johdattavaksi, koska sen politiikka pyrkii erottamaan Baltian maitten ryhmän maat toisistaan. Arvell, että neuvottelut tulisivat vielä kohtaamaan niin suuria vaikeuksia, että niitten johtamista lopullisiin tuloksiin, hyökkäämättömyyssopimuksen ja sovintomenettelysopimuksen allekirjottamiseen, on pidettävä epäluultavana. Piti suhteen määrittelemistä Kansainliittoon etenkin vaikeena ja ratkaisevana asiana. Tuntuu olevan hyvin halukas ja sivumennen sanoi pitävänsä tarpeellisen vaikuttaa Cielensiin, mutta valitti sitä, että tämän kanssa on vaikeata olla yhteistyössä. Oli Saksaan nähdessä sitä mieltä, että Saksan tšekäläinen lähettiläs on kaikin voimin koettanut vaikuttaa neuvottelujen edistymiseen ja johtamiseen sopimuksen allekirjottamiseksi ja mainitsi joitakin ajatuksia, jotka Saksan lähettiläältä ovat siirtyneet Rigasche Rundschau päätoimittajan kynän kautta tämän lehden palstoille.

Puolasta puheen ollessa pyydän vielä saada huomauttaa äskettäin selostamastani Englannin Baltian politiikasta ja sen kohdistumisesta m.m. Puolan-Liettuan konfliktin ratkaisemiseen ja Varsovan - Lontoon lähentymisestä (raporttini N:o 133 Latviasta).

Liettuan sanomalehdistö on aivan päinvastoin kuin Puolan asettunut maaliskuun 9 p:n parafointitapaukseen nähdessä myönteiselle

kannalle puolueista huolimatta. Liettuan koko lehdistö kannattaa siis non aggression-sopimukseen pääsemistä, tosin kuitenkin niin, että yksi lehti saattaa osottaa suurempaa intressiä kuin toinen, vaikkakin samaan suuntaan. Virallinen Liettua on myös tällä kannalla. Sen tšekäläinen lähettiläs on minulle kertonut, että hallituksensa tulisi mielihyvällä terventimään non aggression-sopimuksen allekirjottamista Latvian ja Neuvostoliiton välillä, mutta se ei kuitenkaan tando vaikuttaa neuvottelujen kulkuun vähimmässäkään määrässä. Niissä uutisissa, joita on ilmestynyt m.m. Liettuan ja Latvian lehdistöihin pää- ja ulkoministeri Voldemaraksen mielipiteestä k.o. asiassa, näkyy, että Voldemaras pitää latvialais-venäläisen sopimuksen allekirjottamista "aiivan loogillisena". Huhut, jotka kertovat, että Latvian pitäisi luopua Kansainliitosta allekirjotettuaan sopimuksen, ovat hänen mielestään "non-sens", koska Saksakin, jolla jo aikoja sitten on turvallisuus-sopimus Neuvostoliiton kanssa, on senjälkeen kun on sopimuksen allekirjottanut otettu Kansainliiton jäseneksi, vieläpä saanut paikan Kansainliiton neuvostossa. Hän on myös kovasti ihmetellyt sitä länsieuroपालaisen lehdistön väitettä, että k.o. sopimus voisi olla ristiriidassa Kansainliiton statuutteihin nähden.

On luonnollista, että Liettua suuntautuu non aggression-neuvotteluihin Latviassa yllämainitulla tavalla jo siksi, että Liettualla on jo aikaisemmin vastaava sopimus Neuvostoliiton kanssa olemassa, mikä oikeastaan ratkaisee sen kannan myöskin Latviaan nähden.

Mielestäni ovat Voldemaraksen lehdistöissä ilmaiset sanat antaneet Latvian ulkoministerille aihetta ajatella lähentymistä Liettuahan kanssa, mistä pyydän saada seuraavassa raportissani kirjottaa enemmän.

Reinhold Weiser

UM 5c 16

no 136/1927

Suomen Lähetystö

Riga, 29.III. 1927.

N:o 166.

Kp

SIAINI	
79/1590 KD 27	1
2/v. 27	12 -
5	CGASTO
	C16

K. Herra M i n i s t e r i,

Raportti N:o 136 Latviasta

jossa:

1) Latvian ja Liettuan välit
lähetetään tämän mukana 5 kpl.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, va-
kuutus mitä syvimmästä kunnioituksestani

Reinhold Lander

K. Herra

Ulkoasiainministeri V o i o n m a a,

Helsinki.

Riga, 29/3 1927.

Raportti N:o 136 Latviasta.

Latvian ja Liettuan
välit.

Kun Liettua viime vuoden syyskuussa allekirjotti hyökkäämättömyyssopimuksensa Neuvostoliiton kanssa Moskovassa, niin arvosteli Latvian silloinen porvarishallitus, jossa pääministerinä oli Alberings ja ulkoministerinä Ulmanis, tapausta ankaranpuoleisesti ollen kokonaan Kansainliiton poliittisen vaikutuksen alaisena. Muistan, miten ulkoministeri Ulmanis nimenomaan alleviivas sitä, ettei Latvia missään tapauksessa tulisi menettelemään samoin eikä "pilaamaan mainettaan" Kansainliiton silmissä. Hän oli nähtävästi myös pahoillaan siitä, että Liettua oli vetäytynyt erilleen muista neuvottelijoista ja peitellyt neuvottelutoimiaan Neuvostoliiton kanssa, sitä ennen ikäänkuin muodon vuoksi oltuaan kosketuksissa myöskin Riian kanssa. Luonnollisesti oli Ulmanis myös sairautensa vuoksi viime elo-syyskuussa jäänyt vaille tarkempia tietoja. Hyvin kuvaavaa silloiselle Latvian ja Liettuan suhteelle oli joka tapauksessa se, että Liettuan silloinen pääministeri Sleževičius matkusti Moskovaan Riian kautta ilmottamatta matkastaan Latvian hallitukselle. Vasta juuri ennen matkaansa oli pääministeri Sleževičius haastattelussa Kovnon lehdille kertonut mielipiteensä olevan, että on hyvin mahdollista, että hän Moskovassa samalla allekirjottaa k.o. sopimuksen. Hän oli nimittäin ilmottanut matkansa ensi kädessä olevan vastavierailu Tshitsherinin vierailulle Riassa jouluna 1925. Kylmähköt olivat siis välit silloin.

Kun sitten viime joulukuun 17 p:nä Liettuassa tapahtui vallankaappaus, oli Latviassa jo sattunut hallituksen vaihdos ja vasemmisto noussut maata hallitsemaan. On luonnollista, että Latvian uusi hallitus säikähtyi odottamatonta yllätystä naapurimaassa ja rupesti heti ajattelemaan, että kunhan ei meillä Latviassakin vain tapahtuisi samoin ja että kunhan ei vain Latvian ja Liettuan sotilaspiireissä oltaisi "yhteistoiminnassa". Huolimatta siitä, että Kovnon kaappaus oli tullut Latvian johtaville sotilaspiireille, fascisteille (L.N.K-klubi & "Isänmaan vartio" vrt. raporttini N:o 124, 26/1-27) sekä koko oikeistolle yhtä suurena yllätyksenä kuin itse hallituksellekin, tämä kaappaus antoi hallitukselle voimakkaan sysäyksen ruveta etsimään latvialaisen oikeiston keskuudesta "kumouksellisia aineksia", mikä sitten on mennyt niin pitkälle, että on suurenneltu, jopa tekaistu kaikenlaisia kumoussuunnitelmia muka hallitusta vastaan Latvialle suureksi vahingoksi ul-

komaitten silmissä. Mutta jonkun ajan kuluttua näytti Latvian hallitus hiukan asettuneen, koska se kriisin pelosta peruutti m.m. määräyksensä, että saelman (eduskunnan) jäsenet eivät saisi käydä suojeluskuntain kokouksissa ym. tilaisuuksissa. Sitäpaitsi oli hallitusta rauhoittanut se, että latvialainen oikeisto oli yhtä halukkaasti kuin vasemmisto äänestänyt keskustaa ja vähemmistökansallisuuksia vastaan lain puolesta, joka vetää kenttäoikeuden eteen sellaiset suurrikolliset, jotka koettavat kumota valtakunnan laillista järjestystä väkivallalla (asevoimin).

Sitä mukaan kuin etenkin Moskovan levittämät huhut rauhatomuuksista Latviassa menettivät tehoaan -- niihin on täällä jo hyvin totuttu -- ja painostus siltä puolen tuntui hiukan heikentyvän, tahtoi ulkoministeri Cielens, jolla etenkin täällä on suuri vastustus non aggression-asiankin tähden latvialaisessa oikeistossa ja keskustan oikeassa sivustassa, nähtävästi vahvistaa asemaansa ja johtaa poliittista huomiota rajalle alkamalla lähestyä Liettuaa, jos se osotautuisi mahdolliseksi. Luultavasti pitää hän tätä suhteitten vilkastuttamista Liettuaan päin jonkinlaisena korvauksena sille tyytymättömyydelle, jota maalisk. 9 p:n parafointitapaus on herättänyt Virossa, etenkin kun Latvian vasemmisto ja keskusta vieläpä osa oikeistoakin, ovat yleensä tunteneet suurta myötätuntoa Liettuaa kohtaan.

Saattaa olla mahdollista, että pääministeri Voldemaraksen lausumat sanat haastatteluissa, joissa hän on m.m. kosketellut Latvian-Venäjäen hyökkäämättömyyssopimusta ja asettunut sitä puoltavalle kannalle, ovat johtaneet ulkoministeri Cielensin mieleen ajatuksen uusia kanssakäymisen Liettuaan nähdessä muutamia kuukausia kestäneen pysähdyksen jälkeen, etenkin kun tällä maalla jo on hyökkäämättömyyssopimus Neuvostoliiton kanssa olemassa, mikä ikäänkuin tulisi johdettamaan Latviaakin ponnisteluissa samaan suuntaan ja helpottamaan Cielensin työskentelyä. Enkä hän juuri tässä mielessä teki t.k. alkupuolella salaisen matkansa Liettuaan Saksan rajalle Kibartyn kauppaan, jossa pää- ja ulkomin. Voldemaraksella on yksityisasuntonsa. Varsovasta lähteneet tiedot ovat kertoneet, että Kibartyssä olisi ollut myös Saksan ja Neuvostoliiton edustaja läsnä salaisissa neuvotteluissa, mutta minusta se ei pidä paikkaansa ainakaan Venäjään (luultavasti ei Saksaankaan) nähden, koska esim. Lorenz täällä minulta kerran uteli, että mitä se Cielensin salainen matka oikein tarkoittaa. Sen, että Voldemaras ja Cielens tapasivat toisensa Kibartyksessa "yksityisasioissa" -- kuten Cielens on sanonut -- ei tarvitse

merkitä sitä, että siellä Saksakin olisi ollut mukana. Välttääkseen mahdollista hälinää ja huutoa hän on luultavasti käynyt kaikessa hiljaisuudessa sonderamassa erinäisten kysymysten ratkaisua. Se, että Voldemarksen yksityisasunto on aivan Saksan rajalla, niin että hän puutarhastaan voi helposti kulkea Saksan rajan yli, johtune siitä, että hän aikaisemmin oppositioon kuuluessaan on ollut hallituksen "vainoama" ja karkotettuna pois Kovnosta. Tähän aikaan hankki hän tämän asunnon Kibartyssa.

Presidentti Tsonaksten hautajaiset antoivat Voldemarakselle tilaisuuden käydä vuorostaan Riassa -- ulkomin. Akel ei saapunut luultavasti haluttomuudesta tavata Cielenskiä, kuten Viron tšekäl. lähettiläs on minulle kertonut -- Liettuan ulkoministeriön poliittisen osaston johtajan kanssa ja täällä hän hautajaisten jälkeen neuvotteli Cielenskin kanssa erinäisistä vanhoista asioista, jotka ovat vielä auki. He sopivat siitä, että jo aikaisemmin tehtyjen saniteetti-, kalastus-, ja korroborointisopimusten allekirjottamista olisi jouduttava ja sosialista huoltoa koskevaa konventiota jonkinverran muutettava ja senjälkeen toteutettava käytännössä, että liettualais-latvialaisen rajan lopullinen tarkistus olisi tehtävä ensi heinäkuun alussa ja rajan vedosta kärsineille maanomistajille myönnettävä verohelpotusta, että ylikulkupaikkoja rajalla olisi lisättävä, että viisumihelpotuksia olisi kannatettava ja passikontrollia rajalla yksinkertaistuttava, että liettualaisten maatyöläisten olisi sallittava etsiä työansiota Latviassa, että ystävyys- ja välitysoikeussopimusta, johon näiden on jo periaatteessa päästy yksimielisyyteen I.VII. 1925, olisi jouduttava ja että taloudellinen sopimus olisi pantava alulle. Puheena oli ollut vielä transitopolitiikan yhdenmukaistuttaminen ja transitoliikenteen parantaminen, jota varten liikenneministeriöt molemmissa maissa tulevat piakkoin neuvottelemaan, sekä suoranaisen liikenteen avaaminen Libausta Memelin kautta Tilsitiin, ym.

Puheena olisi ollut koko joukko vanhoja kysymyksiä, jotka jo moneen kertaan ovat olleet käsittelyn alaisina ja joitten ratkaiseminen on aikaisemmin edistynyt kovin hitaasti, sillä Latvian ja Liettuan välillä on aina ollut pieniä hankauksia, ja jonkinlaista "maakuntakateutta", jolle Latvian puolueeton, Liettuassa tyytymättömyyttä herättänyt kannanotto Vilnan kysymyksessä on muodostanut pohjan. Yleensä eivät veljeskansain välit siis ole olleet niin hyvät kuin olisi voinut

luulla. Tähän vaikutti aikanaan myös Meierovicsin puolalais-ystävällinen politiikka, jota hän ennen kuolemaansa oli kuitenkin alkanut tarkistaa Puolalle vähemmän ystävälliseksi. Kun Voldemaraksen hallitus nyt Liettuan seimassa 8/3 tapahtuneen äänestyksen johdosta on jotenkuten "laillistettu" tulee sekin osaltaan edistämään Liettuan ja Latvian välien elpymistä. Sitäpaitsi on sangen todennukaista, että myöskin Volde~~mar~~aras tahtoo puolestaan näyttää olevansa "täydessä työssä", etenkin kun Liettuan vasemmisto on aina kannattanut lämentymistä Latviaan. Täten hän voisi ehkä myöskin painaa unohduksiin ikävän huomion Latviassa jota hänen sanansa, että balttilainen politiikka olisi vain "poliittista romantiikkaa", ovat aikanaan naapurimaassa herättäneet.

T.k. 24 p:nä levitti Latvian virallinen tietotoimisto Leta tietoa, että keskusteluja Latvian ja Liettuan ulkoministerien kesken tultaisiin tulevaisuudessa pitämään periodisesti. Aivan viime päivinä ovat Liettuassa smetonalainen Lietuvis-lehti ja oppositiiossa oleva Lietuvos Zinios (maalaispuolueen äänenkannattaja) kirjoittaneet uusista teistä Baltian politiikassa ilmaisten ajatuksen, että Riian ja Kovnon välillä ei nyt pitäisi olla enää periaatteellisia ulkopoliittisia ristiriitoja, kun turvallisuussopimuskin näyttää johtavan samaan suuntaan. Lehdet ~~näyttävät~~ viittaavat myös Kibartyn ja Riian matkojen vaikutusta läheisempiin väleihin Liettuan ja Latvian kesken.

Reino Lylander

UM 5c76

no 137/1927

Suomen Lähetystö

Riga, 1.IV. 1927.

N:o 168.

Kp.

82/1591 K O. 27		
5/4.27	9 -	Lit. 3
5	C16	

K. Herra M i n i s t e r i,

Raportti N:o 137 Latviasta

jossa:

- 1) Presidentinvaalit Latviassa (siv.1)
- 2) Cielensin ja Puhkin esitelmät (siv.3)
- 3) S.S.S-pataljoonat ja fascistit (" 8)

lähetetään tämän mukana 5 kpl.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, va-
kuutus mitä syvimmästä kunnioituksestani

Reino S. Lander

K. Herra

Ulkoasiainministeri V o i o n m a a.

Helsinki.

Raportti N:o 137 Latviasta.Presidentinvaalit Latviassa

ovat, kuten sähkösanomassani N:o 48, 29/3-27, jo olen tiedottanut, lykkääntyneet ensi huhtikuun 5 päivään, sillä ehdokkaista ei ole vielä päästy yksimielisyyteen.

Sen jälkeen kuin raportissani N:o 134 viimeksi selostin asiaa, on ehdokkaihin nähden tapahtunut seuraavat muutokset. Keskusta on peruuttanut Nonacsin ehdokkuuden, koska se ei saanut riittävää kannatusta vasemmistossa ja koska sitäpaitsi vähemmistökansallisuudet, etenkin saksalaiset, asettuivat vastustavalle kannalle. Hänen sijaansa asetti keskusta sitten Zamuelsin, jolla on täysi kannatus vasemmistossa, mutta ei omassa keskustassa ja jota vastaan vähemmistökansallisuudet ovat sitäkin enemmän. Näin ollen ei keskusta ole vielääkään selvillä siitä, kuka sille olisi edullisin ehdokas. Se on koettanut saada notari Zemgalsia, jolla on sangen laaja yleinen kannatus, suostumaan ehdokkaaksi, mutta tämä on jyrkästi kieltäytynyt. Myöskin eduskunnan sihteerinä, lakimies Juraševskia, on taas viime päivinä ajateltu enemmän. Uutena ehdokkaana on mainittava Latvian ent. Lontoon-lähettiläs Bissenieks, jolla on kannatusta vain vasemmiston oikeassa sivustassa (etenkin oikeistososialistien keskuudessa).

Talonpoikaisliitto pitää vielä ehdokkaanaan saelman varapuhemiestä, jolla on 37 äänen (sadasta) kannatus saeimassa, mutta on puhuttu myös siihen suuntaan, että mahdollisesti voisi talonpoikaisliittolainen lakimies K. Pauluks (ei ent. pääministeri J. Pauluks) koota laajemman kannatuksen.

Talonpoikaisliiton ehdokkaan takana on latvialainen oikeisto ja jossakin määrässä myös vähemmistökansallisuuksien edustajia, jotka muuten, etenkin saksalaiset, kannattaisivat mielellään Latvian Berlinin-lähettiläänä tri Voitsin ehdokkuuta.

Sos.demokraatit eivät ole vielääkään asettaneet omaa ehdokastaan, mutta huhutaan, että voi olla mahdollista, että he sen tekevät, jollei keskustan ehdokkaista selviydytä. Näistä he eniten kannattavat Zamuelsia ja Zemgalsia. Sos.demokraattien omina ehdokkaina tulisivat luultavasti runoilija Rainis (nyk. opetusministeri), lähettiläs Vesmans (Lontoo), tri Kalninš (siinä tapauksessa että tämä siirto tulisi kysymykseen), kansanedustaja Celms lähinnä esille.

Kuten näkyy, vallitsee tätä kirjottaessa vaaleihin nähden täällä mitä suurin epä tietoisuus ja keskustaryhmät sekä talonpoikaisliitto neuvottelevat jatkuvasti sosialidemokraattien kanssa koettaen suostutella

näille ehdokkaitaan.

Latvian presidentti tulee valituksi kolmeksi vuodeksi eikä siksi ajaksi, joka jäi Tschakste-vainajalta jällelle (noin 1 1/2 vuotta).

Presidentinvaalien yhteydessä on joku kirjottaja Latvis-lehdessä esittänyt "parannuksia" peruslakiin, että m.m. olisi tulevalta presidentiltä vaadittava ehdottomasti enemmistön (51 sadasta) kannatus saeimassa, joka Latviassa presidentin valitsee, *ym.*

Presidentin vaaliin nähden on ryhmitys saeimassa tällä hetkellä näin: vasemmisto 37, keskusta 10, talonpoikaisliiton ryhmä & oikeistolatvialaiset 37 ja vähemmistökansallisuudet (oikeistossa) 16 eli yhteensä sata ääntä (edustajaa), mikä ryhmitys todistaa vaalien vaikeudesta.

Cielensin ja Puhkin
esitelmät.

Latvian ulkoministeri Cielens on hiljakkoin pitänyt täällä pari esitelmää, joita pyydän saada seuraavassa selostaa. Kansantalossa t.k. 20 p:nä hän ensin puhui laajasti maan taloudellisista asioista ja nykyisestä vaikeasta tilanteesta, joka ei anna työväelle ansiomahdollisuuksia. Sanoi edellisen hallituksen estäneen teollisuuden kehitystä hyvin ymmärtäen, että jota enemmän tehtaanniiput tulevat savuamaan sitä enemmän pyrkii maalta kaupunkiin maalaisväestöä, mikä on Latvian talonpoikaissiitolle epäedullista. Tämä liitto kummittelee, että silloin tulee kaikilla tehtaanniipuilla ^{lie} ~~hän~~ punainen lippu. Edellisellä hallituksella ei ole määrättyä finanssiohjelmää. Selosti finansseja. Neuvostoliitosta puhuessa sanoi, että se on jo luopunut maailmanvallankumouksen ajatuksesta ja pyrkii nykyään realiseen politiikkaan. Tästä syystä on itä-Europassa huomattavissa rauhottumista ja edessämme on nyt ratkaisu välttää se vaara, joka voisi tehdä Latviasta aseiden vieraitten Neuvostoliittoa vastassa olevien maitten käsissä. Selosti Latvian vasemmiston politiikan olevan rauhanpolitiikkaa ja selosti suunniteltua Neuvostoliiton kanssa tehtävää sopimusta. Sanoi Latvian olevan menettänyt, jos sen täytyisi sodassa uhrata tuhansia kansalaisia ja maa-alueitaan. Väitti, että Baltian maat eivät tahdo olla Balkanin maitten tapaisia. Kuvasi Latviaa sotakenttänä ja muukalaisten armeijain jaloissa etenkin 1600-luvulla. Latvia ei tahdo olla Venäjän jatkona eikä myös Varsovan eikä Lontoonkaan. Kertoi Neuvostoliiton luvanneen ostaa 7 vuoden ajan Latvian teollisuustuotteita, jos Latvia tekee sopimuksen. Transitoliikenne tulee myös kasvamaan kovasti. Esitelmöitsijä kuvasi sitten hyökkäyksiä oikealta ja sanoi m.m. että Latviassa ei ole nyt henkilöä, joka olisi vihatumpi kuin hän. Mainitsi pilalehtien jo kuvanneen hänet sovjettikypärässä yms. mutta sanoi kestävänsä, koska hänellä on paksu nahka. Väitti, että häntä haukutaan Moskovan palvelijaksi, mutta väitti, että hänen vastustajansa tahtoisivat olla muitten maitten palvelijoita ja tehdä Latviasta sotaleirin. Kuvasi ensimmäistä valistunutta latvialaista Kr. Valdemarsia, joka vaikka olikin porvari, tunnusti latvialaisten lähenemisellä venäläisiin olevan tärkeä taloudellinen merkitys. Vakuutti lopuksi tulevansa jatkamaan alkamaansa ulkopoliittikkaa.

T.k. 28 p:nä piti ulkomin. Cielens kahden sosialidemokraattisen ylioppilasyhdistyksen kutsusta Mustapäitte/n talossa ulkopoliittisen esitelmän, joka luonteeltaan oli vähemmän poleeminen kuin edellämäinnittu.

Lähtien ajatuksesta, e/ttä askartelu ulkopoliitisiin kysymyksiin nähden, on sittenkin suurelle yleisölle tarpeen, vaikkakin siihen ei tavallisuudessa ole totuttu, esitti esitelmöitsijä Latvian ulkopoliitiikan johtavat periaatteet, jotka hän kokosi yhteen seuraavasisältöiseen muotoon: Rauhan, poliittisen riippumattomuuden takuu ja maa-alueellinen koskemattomuus ja ulkotalouden vapaa kehitys.

Maantieteellisesti suojaton pienen valtion tulee ennen kaikkea välttää joutumasta suurvaltojen harjottaman suurpolitiikan esineeksi tai välikappaleeksi. Ainoastaan tarkasti noudattamalla puolueetonta rauhanpolitiikkaa, joka sulkee pois kaikki ulkoa tulevat vaikutteet, voidaan ylläpitää välttämätöntä loukkaamattomuuden olotilaa. Poliittisten voimien temmellyksessä, jonka lopputuloksena voi olla sota, saattaa suuri valtio menettää paljon, pieni valtio sitävastoin kaiken. Itämerenmailla on hallussaan Itämeren avain. Samoinkuin maa joutui liiviläisen itsenäisyyden kukistuttua, haettuaan ~~suojaa~~ suojaa eri valtioilta, leikkipalloksi ja välikappaleeksi sen vallan käsissä, joka osottautui olevan ylivoimainen Itämeren herruudesta käydyssä taistelussa, saattaa tänäänkin valtakysymys taaskin heti astua etualalle, niin pian kuin ulkopoliitikamme sitovasti suuntautuu johon määrättyyn suuntaan. Jos sitoudutaan länteen seuraa siitä painostus idästä ja päinvastoin. Maailmansota on osottanut, miten suunnattomia uhreja maamme sai kantaa tässä valtataistelussa. Tuleeko meidän jälleen pyrkiä siihen, että saamme nähdä raunioita ja taloudellisen hävityksen?

Mutta olisi väärin kääntää selkensä suur/elle itäiselle naapurille luottaen yksinomaan rauhansopimukseen ja Latvian valtioiden taholta tapahtuneeseen de jure tunnustukseen, Latvian tulee olla siltona lännen ja idän välillä. Tulisi kohtalokkaaksi sulkea satamat, Venäjän keuhkot, itäiseltä naapurilta.

Seuraava askel kohti ehdotonta puolueettomuus- ja rauhanpolitiikkaa on aiottu hyökkäämättömyyssopimus Venäjän kanssa, mikä on nostattanut pölypilven ilmaan. Rauhansopimus, jonka nojalla me olemme eläneet 7 vuotta verrattain hyvässä sovussa suuren naapurimme rinnalla, tarvitsee laajennettua vahvistusta. Sopimuksen sisältö on tunnettu. Se velvoittaa molempia sopimuspuolia olemaan hyökkäämättä toistensa kimpuun, jos kolmannelta taholta ahdistetaan niitä, säilyttämään puolueettomuuden ja olemaan ottamatta osaa mihinkään toista sopimusvaltiota vastaan tähdättyyn taloudelliseen tai finanssiboikottiin.

Pykälä 1 vastaa perustuslakiasäättävän kokouksen yksimielises-

ti ratifioiman rauhansopimuksen, seuraavat pykälät ovat suojelestoimenpiteenä vaaraa vastaan, joko uhkaa tehdä suurpolitiikan välikappaleeksi ja esineeksi, jonka kautta oma itsenäisyys saattaa tulla uhatuksi. Idän poliittinen tasapaino ja "statusquo" tulevat sellaisen sopimuksen kautta vahvistetuiksi ja taatuiksi.

Tällainen sopimus ei sitoisi meitä millään tavoin Venäjään, Locarnon- ja solmittujen saksalais-venäläisten sopimusten mukaan ei se myöskään ole ristiriidassa K-liiton määräyksiin nähden. Mikä suurille valtioille on luvallista, täytyy pienille valtioille olla varsin kohtuullista. Tuleeko meidän näytellä ainoastaan statistin osaa K-liitossa, joka tähän saakka ei ole voinut täyttää sille asetettuja toiveita aseistariisumiseen ja rauhansäilyttämiseen nähden, ja katella miten suurvallat keskenään sopimustietä määrittelevät nykytilan, huolehtimatta itse olemassa-olomme turvaamisesta? Ei ainoastaan Rhein ole Euroopan tuulenpesä, vaan vielä enemmän on sitä Itämeri. Suomen, Viron, Liettuan ja Latvian ja Venäjän, Saksan, Englannin ja Ranskan kesken solmittu Itä-Locarno on se suuri päämäärä, jota kohti meidän tulee pyrkiä.

Latvian ulkopoliittikka, jolle Meierovicsin aikana oli ominaistana koettaa saada solmituksi liittoja suurten valtioiden kanssa ja siten joutua suurpolitiikan pyörteisiin, on suuntautunut toisaalle seuraten tänäänkin tätä suuntaa: päästä naapureiden Viron ja Liettuan kanssa mahdollisimman läheisiin suhteisiin sekä ylläpitää mahdollisimman hyviä suhteita Saksan ja Venäjän kanssa. Latvian Viron ja Liettuan välinen sotilasliitto olisi tekijä, joka myötävaikuttaisi erittäin paljon idän tilanteen vakiinnuttamiseksi, olematta kuitenkaan vaarana vetää mukanaan suurpolitiikan pyörteisiin. On olemassa myöskin toisten mielipiteiden ja orientoimisten edustajia jotka haluavat Latvian turvatuksi milloin yhden, milloin toisen suurvallan avulla. On olemassa sellaisiakin haaveilijoita, jotka edustavat Itämerenmaiden ^{federatiiona} liittymistä Venäjään. Näihin kuuluvat herrat Buschewitz sekä osaksi myös tri Mender. Lienee itsestään selvää, että sellainen liitto merkitsisi Latvian itsenäisyyden häviötä. Ratkaisuna on orientointi, joka ei saa ~~kuuk~~ ulottua Itämerenmaiden liiton rajojen ulkopuolelle. Muussa tapauksessa kaivamme itse kuoppamme.

Lopuksi painosti esitelmöitsijä edullisen taloudellisen sopimuksen solmimisen tarpeellisuudesta Venäjän kanssa, joka on Latvian suuri takamaa ja sen viennin luonnollinen ostaja. Latvia ei saa luovuttaa toisille valtioille arvoa, joka sille kuuluu Venäjän taloudellisessa elämässä.

Viron teollisuus- ja kauppakamarin johtaja herra Puhk, joka virolaisen kauppadelegation kanssa on käynyt Kovnossa, piti täällä t.k. 24 p:nä esitelmän Viron taloudellisista suhteista Neuvostoliittoon. Hän puhui seuraavaan tapaan:

Ensi vuosina, senjälkeen kun rauha Venäjän kanssa oli solmittu, kehittivät molempien maiden kauppasuhteet tyydyttävästi. Viro toi maahan huomattavia määriä erilaisia maataloustuotteita (vieläpä puutavaraakin) sekä teollisuuden tuotteita, jotka eivät ainoastaan olleet kotimaista, vaan myöskin ulkomaista alkuperää. Virolaisille liikemiehille oli vapaakauppa Venäjän kanssa sallittu ja kauppa kehittyi tyydyttävälle kannalle. Venäjä puolestaan varusti Viron markkinat viljalla, sokerilla, naftalla, hampulla ja muilla raaka-aineilla. Ikävä kyllä, ei tätä oloa kestänyt kauaa. Jo v. 1923 syntyi vakavia erimielisyyksiä, ei kuitenkaan taloudellisissa, vaan poliittisissa suhteissa. Virolaisten liikemiesten toimintaa Venäjällä vaikeutettiin ^{ei} ^{te} kaikin mahdollisin rettelöiden kautta siten, että he olivat pakotetut tappiota kärsien lopettamaan kaikki yrityksensä Venäjällä. Varsinkin räikeällä tavalla esiintyi venäläisten politiikka seuraavassa tapauksessa: Neuvostohallitus oli antanut virolaisille tehtäville vetureita korjattaviksi. Korjauksien toimitettiin täysin tyydyttävällä tavalla, joten tehtiin sopimus vielä 200 veturin korjauksesta. Mutta kun sillävälillä puhtaasti poliittisista syistä agiteerattiin venäläisten taholta Virolle myönnettyjä tilauksia vastaan, vaikkakin ei ollut mahdollista purkaa sopimusta, osasi neuvostohallitus vastaanottaessaan töitä tehdä sellaisia vaikeuksia, että virolaiset tehtailijat olivat pakotettuja luopumaan sopimuksesta, jota vastaan venäläisillä ei tietnkään ollut mitään muistuttamista. Tämäntapaisia esimerkkejä on useampia.

Nykyään ylläpitää paperiteollisuus hyviä liikesuhteita Venäjän kanssa. Koska tämä teollisuudenhaara työskentelee huokeammin kuin ulkomaiset kilpailijat, ollen samalla erittäin täsmällinen pientenkin tilausten toimittamisessa, on venäläisille tärkeätä ylläpitää hyviä suhteita. Venäjä vie nykyään Viroon suuria määriä viljaa, suolaa, sokeria ja kivennäisöljyjä (50 prosenttia petrolintuonnista lankeaa SSSR:n osalle). Kieltämällä kaiken kilpailun on venäläisten onnistunut osaksi pitää hallussaan markkinat. Venäjän kauppa nauttii Virossa suuria etuja, kuten m.m. oikeu-

den harjottaa vähittäiskauppaa, sen lisäksi on Neuvosto-Venäjän kauppae^dustus verovapaa j.n.e., samoin on asian laita myöskin Latviassa. Muuten vallitsee tällainen suhde ainoastaan Latviassa ja Virossa. Venäläiset eivät nauti missään sellaisia etuoikeuksia kuin täällä. Poikkeuksena tästä on Saksa, joka ei kuitenkaan tähän saakka ole käyttänyt hyväkseen vapaa-kauppoikeuttaan Venäjällä.

Tätä selostusta seuranneesta keskustelusta kävivät ilmi ponnet:

1. Venäjä seuraa vallottaessaan Itämerenmaiden markkinoita enemmän poliittisia kuin taloudellisia tarkotusperiä.
 2. Venäjän Itämerenmaissa harjottaman taloudellisen toiminnan ja suurten pääomien investerauksen kautta ei ainoastaan näiden maiden taloudellinen, vaan myöskin niiden poliittinen riippumattomuus tulee uhatuksi.
 3. Neuvosto-Venäjän kauppae^dustusten toimintaa tulee supistaa siten, että niiltä kielletään harjottamasta itsenäistä kauppaa Itämerenmaiden sisäisillä markkinoilla. He saisivat ainoastaan olla välittäjinä ja myydä tavaroitaan cif tai franko raja-asemilla.
 4. Jokaisen valtion tulee huolehtia maataloutensa, kauppansa ja teollisuutensa menestyksestä. Senpävuoksi eivät sellaiset toimenpiteet, jotka ovat kohdistetut toisen valtion taloudellista yliherruutta vastaan, tarkoita poliittisesti vihamielistä tekoa.
- Lopuksi lausuttiin toivomuksena, että Itämerenmaiden liikemiehet enemmän lähenisivät toisiaan ja tässä tarkoituksessa päätettiin tämän vuoden toukokuussa toimeenpanna Tallinassa Viron, Latvian ja Liettuan kauppae^dustajien kokous. Tämän jatkona pidetään kesäkuussa Riassa kongressi.
- Tämän latvialaisen liikemiesseuran toimeenpanemaan keskustelukokoukseen oli sapunut paljon yleisöä ja tarjosi se paljon mielenkiintoista.

Riga, 31/3 1927.

S.S.S-pataljoonat ja fascistit.

(S.S.S. = Stradnieku sports un
sargs = Työläisten urheilu ja var/tio.)

T.k. 24 p:nä vastaanotti sotaministeri, kenraali Bangerski, sanomalehdistön edustajat antaen heille selityksen viime aikoina kierreilleiden työväenurheilijoiden sotilaspataljoonaa ja armeijan fascistijärjestöjä koskevien huhujen johdosta. Ministeri lausui seuraavaan tapaan:

Sotaministeriöön ei ole saapunut mitään tietoja työläisten urheiluseuran sotilasjärjestöstä. Senjälkeen, kun asevelvollisuuslain 3 pykälän huomautus on poistettu, on ainoastaan koulujen sotilasopetus sotaministeriön valvonnan alainen.

Tätä ennen koski 3 pykälä myöskin sotilasopetusta yhdistyksissä, joiden tarkoituksena on huolehtia jäsentensä fyysillisestä - ja sotilaskasvatuksesta.

19 p:nä elokuuta 1926 on tämä lisäys poistettu. Tämän poiston yhteydessä tehtiin myöskin muutoksia yhäistyslakiin. Uuden lain mukaan on yhdistyksillä ja järjestöillä kielletty sotilasopetus, lukuunottamatta urheilu- ja ruumiillisen kasvatuksen hyväksi toimivia seuroja, joiden on sallittu pitää kenttäpalvelusharjoituksia. Ohj. naa ei ole vielä järjestelty missään, se kuuluu sisäministeriölle, jonka tulee huolehtia erinäisistä valvontatehtävistä.

Mielipiteeni mukaan ei tosin kaasunkäyttö- ja katutaisteiluopetus kuulu kenttäpalvelukseen. Samoin pitäisi tehdä tarkka ero urheiluseurojen ja sotajoukkojen järjestelyn välillä.

Minun tulee jyrkästi kumota eräissä lehdissä levitetyt uutiset, jotka koskevat armeijan fascistijärjestöjä. Sellaisia järjestöjä ei ole olemassa Latvian armeijassa, joka on kansavaltainen. Tällaiset tuulesta temmatut hälytysuutiset häiritsevät vain armeijan työskentelyä ja sotilaiden kasvatusta. En tahdo väittää, ettei myöskin armeijassa, kuten muissakin laitoksissa, esiintyisi rikkomuksia ja virheitä. Mikäli nämä rikokset tulevat ilmi, rangaistaan syylliset ankarasti.

Luutnantti Olinšei myöskään olisi jäänyt rankaisematta, elleivät asiantuntija-lääkärit olisivat todenneet hänessä mielenhäiriötä.

SSSR:n kanssa tehdystä sopimusehdotuksesta olen kuullut sairaute-
ni aikana ainoastaan lentien kautta. Valtiomme todellisena vakuutena on
hedelmällinen yhteistyö Viron kanssa. Tämän ovat vapautustelut osotta-
neet. Myöskin tulevaisuudessa tulee meidän käydä käsikädessä Viron kans-
sa. Latvian yhteistyö Viroon nähdessä saattaa johtaa toistenkin Itämeren-
maiden liittoon. Tästä ilmenee, että suhteemme Viroon tulee muodostua
yhä ystävällisimmiksi ja vahvemmiksi. Olen vakuutettu, ettei tulevaisuu-
dessa mitkään esteet häiritse yksimielisyyttä ja yhteistyötä Viron kans-
sa.

Luutnantti Olinš - Volmarin tunnettu "sankari" - oli eilen Riin
an sotilassairaaloitten lääkärikomission tutkittavana. Tämä tuli siihen
tulokseen, että luutnantti Olinš on henkisesti epänormaali. Tämän perus-
teella erotettiin Olinš sotaväestä. Kun Olinšin taipumuksia on pidettävä
yhteiskunnalle vaarallisina määrännee prokuraattori hänet mielisairaitten
tavoin valvonnan alaiseksi johonkin parantolaan. - Olinšin kohtalo on
siis ratkaistu ja n.s. Volmarin "kapinayritys" saanut lopullisen selvi-
tyksen.

Reino Sylva

UM 5c 16

no 138/1927

Suomen Lähetystö

Riiika, 6 p:nä huhtik. 1927.

N:o 180.

Kp.

ULKOASIAINMINISTERIO		
88/1592 Kd. 1327		
9/4. 27	2 -	Litt. 2
5	C16	

K. Herra M i n i s t e r i,

Raportti N:o 138 Latviasta

jossa:

- 1) Sos.demokraattien puoluekokous (siv. 1)
- 2) Presidentinvaali Latviassa (siv.3)

lähetetään tämän mukana 5 kpl.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, va-
kuutus mitä syvimmästä kunnioituksestani

Reino Syvänen

K. Herra

Ulkoasiainministeri V o i o n m a a,
Helsinki.

Riga, 4/4 1927.

D. 13

Raportti N:o 138 Latviasta.Sos. demokraattien puo-luokokous.

	12	LII.
NUMERO	OSASTO	ALUE
5	C/6	

Toissapäivänä ja eilen on Latvian sos. demokraattinen puolue pitänyt täällä tavanmukaista vuosikokousta, järjestyksessä kahdenkymmentoisesta kongressinsa.

Puolueen toiminnasta kuluneelta vuodelta mainittakoon, että 1/1 -1927 puolueeseen kuului 108 ryhmää, joissa 3011 jäsentä, joista 2221 miestä ja 790 naista. Juutalaisten ryhmässä, "Bund" on 400 jäsentä. Suurinta kasvua osottavat Riian ja sen ympäristön ryhmät.

Kongressin kunniapuheenjohtaja Rainis (opetusministeri, runoilija), Latvian sos. demokraattien vanha johtaja, piti puheen, jossa m.m. perusteli sos. demokraattien hallitukseen menoa sillä, että tahdottiin estää maassa tapahtuvaa hävitystä etenkin taloudellisella alalla.

Suomen, Viron, Liettuan ja Tanskan sos. demokraattiset puolueet olivat lähettäneet valtuutettunsa. Sitäpaitsi saapui sähkösanomatervehdyksiä sos. dem. internatsionaalilta (Adler) ja venäläisiltä sos. demokraateilta.

Kansanedustaja Rudevics (sosialiministeri) oli puhunut sos. demokraattien ja porvarien suhteista Europassa yleensä ja etenkin Latviassa, josta oli sanonut kapitalistisen yhteiskuntajärjestyksen maassa voimistuneen ja poliittisen tilanteen sen johdosta kärjistyneen. Oli hylännyt sellaisen sos. demokraattien keskuudessa esitetyn kannan, että Latvian olisi liityttävä federatiivisesti Neuvostoliittoon (jota kantaa tri Menders ja Buševics edustavat.)

Kansaned. tri Menders oli Rudevicsien nähden asettunut heti kritisoivalle kannalle ja huomauttanut Latvian proletariaatin päässeen nykyiseen valta-asemaansa suurin uhrauksin liittolaisinaan pienviljelijät, koska sodan jälkeen hävitetyssä maassa proletariaatti ei ollut omin voimin jaksanut luoda demokraattista valtiojärjestystä. Tästä syystä oli puolue ottanut agraarireformin kannan. Mutta tällaisella yhteistyöllä pienviljelijäin kanssa on myös vaaransa, jollei proletariaatti voi säilyttää hegemoniaansa. Työväenluokkaa Latviassa on nyt vahvistettava, mutta se on mahdollista vain kehittämällä Latvian teollisuutta. Tätä varten on taas yhteistyö Neuvostoliiton kanssa tarpeen. Jättämällä syrjään poliittiset motiivit on tällainen yhteistyö kehittyvä itäeuropalaisten maiden liitoksi. Oli maininnut m.m. Buševicsin ja hänen (puhujan) kannattavan tätä ajatusta, mutta m.m. Rudevicsin ja Cielensin (ulkoministeri)

sitä vastustavan. Oli kertonut yhteistyön (Venäjän kanssa) aatetta kannattavia mainitun fantasteiksi, huomauttanut tsaarinaikuisten kenraalien pitävän fantasteina sellaisia, jotka uneksivat tsaarin vallan kukistumisesta ja vakuuttanut, että jos tahdomme tai ei, niin tulevat taloudelliset siteet Venäjän kanssa ennemmin tai myöhemmin luomaan myös poliittisia siteitä tähän maahan. Sellainen puolue, joka ei halua mähdä tällaista perspektiiviä, voi helposti tehdä vararikon historian tapahtumain edessä. Latvian hallituksen nykyisen koalitsiopolitiikan voi sanoa pyrkineen koalitsioon hinnalla millä hyvänsä. Hallituksen nykyiselle politiikalle on kaikissa tärkeissä periaatteellisissa kysymyksissä luonteenomaista jonkunlainen velttous keskustosan mukanaolosta. Kuten näkyy sopimuksen teosta Neuvostoliiton kanssa, on porvarillinen keskusta vaikuttanut siihen ratkaisevasti. Mutta tämä ei tule tyydyttämään työväenluokkaa. Nykyinen hallitus oli puhujan mielestä ollut heikko, sillä se ei ole voinut antaa takeita perusteellisen demokratian säilymisestä eikä siitä, että se muuttaisi suuntaa, jos tarvis vaatii. Se on antanut laajennetut valtuudet kenttäoikeuksille, joita se ei voi käyttää, mutta tämä voi myöhemmin voimakkaasti vaikuttaa työväenluokkaan. Latvian sos. dem. puolue on joukkopuolue. Latvian tehdastyöväestön luku nousee 50 tuhanteen, mutta puolueen jäsenten lukumäärä on vain hiukan päälle 3000. Jollei nykyisen hallituksen velttoutta voi poistaa, etenkin sisäpolitiikan alalta ja jollei lähimmässä tulevaisuudessa voi odottaa menestystä ulkopoliitiikan alalla, niin on sos. dem. puolueen luovuttava hallituksesta.

Kansaned. Celms oli puhunut sos. demokraattisen puolueeryhmän toiminnasta ja kansaned. Cielens (ulkoministeri) laajassa ulkopoliittisessa puheessaan esittänyt kantansa etupäässä non agressioon sopimukseen nähden samaan tapaan kuin maalisk. 28 p:nä, josta selostus raportissani N:o 137 Latviasta (sivulla 3-5).

Ministerit Rainis ja Bastjans olivat kumpikin esiintyneet esittäen toimintaa ministeriöissään nyt ja ennen ja selostaen niitä periaatteita, joita seurataan nyt ja joita oli seurattu ennen. Samoin valtion kontrolööri Ivanovs.

Muita n.s. "epävirallisia" puhujia oli esiintynyt useita kymmeniä. Puheenvuoroissa oli ilmaantunut erimielisyyttä Rudevics contra Menders -- konfliktiin nähden. Keskuskomitean esittämä kompromissipäätösten sarja oli kuitenkin hyväksytty yksimielisesti ja puolueen keskuudessa n.s. länsimaisten ja itämaisten sos. demokraattien välillä vallitseva hajaannus vältetty pahemmilta seurauksilta. Pyydän saada näitä päätöksiä selostaa seuraavassa raportissani.

Riga, 6/4 1927.

Presidentinvaali Latviassa

oli eilen ensi kertaa esillä. Aikaisempi perin epätietoinen tilanne oli kehittynyt sellaiseksi, että äänestys tuli tapahtumaan talonpoikaisliiton ehdokkaan Kviesis'in ja demokraattisen sentrumin ehdokkaan Juraševskin välillä. Edellisellä on omassa puolueessaan 16 edustajaa eduskunnassa, mutta hänen takanaan oli pienten latvia-laisten maalaispuolueitten ryhmäkunta, latvialainen oikeisto ja vähemmistökansallisuuksien edustajia. Jälkimmäisellä, Juraševskilla, on omassa pienessä puolueessaan vain 3 edustajaa, mutta hänen takanaan oli ~~XXXXXX~~ vasemmisto. On mielenkiintoista panna merkille, että molempien ehdokkaitten -- muita ehdokkaita ei ensimmäiseenään äänestykseen esitetty -- poliittinen asema saeimassa on lähellä toistaan, mutta heidän kannatuksensa viittaavat aivan eri suuntiin. Kun Kviesis on saeiman varapuhemies ja Juraševskis saeiman 1:nen sihteeri, istui vaalitulaisuudessa Kviesis eduskunnan puhemiehen ja nykyään samalla v.t. presidentin tri Kalninš'in oikealla ja Juraševskis vasemmalla puolella, lukien ^{tämä} vaalitoimitustavan. Äänestyksen aikana olivat ainoat ehdokkaat istuneet ravintolapuolella saemankin pöydän ääressä.

Vaikka vaalit eilen eivät vielä johtaneetkaan tulokseen, on täällä paljon puhuttu siitä, että ne kuitenkin ovat selvittäneet kovin epämääräistä tilannetta. Äänestyksen tulos eilisiltana oli seuraavanlainen: ensimmäisessä äänestyksessä Kviesis sai 44 ja Juraševskis 41 ja toisessa K. 45 ja J. 41. Kun kolmannessa äänestyksessä äänestettiin vain Kviesis'istä, koska Juraševskis toisen äänestyksen perusteella jäi pois -- näin oli vaaleista päätetty -- niin sai Kviesis lopuksi samat 45 ääntä. Peruslain mukaan pitää valitun presidentin kuitenkin saada vähintään 51 ääntä, joten Kviesistä ei voitu pitää valittuna. Näin ollen on vaaleja jatkettava, mikä tapahtuu huomenna, ja tultaneen silloin tai ainakin loppuviikolla esittämään uusia ehdokkaita, ainakin keskustan ja mahdollisesti vasemmistonkin taholta, luultavimmin joitakin aikaisemmin mainitsemiani nimiä. Juraševskin häviölle jäämisen syynä pidetään etupäässä sitä, ettei hänellä ole lujaa kannatusta edes keskustassakaan. Vaikka keskustalla kuitenkin ei ole, kuten olen aikaisemmin selostanut, sopivaa ehdokasta, pitää se yhä tiukasti kiinni siitä, että sen ehdokas on valittava Latvian presidentiksi. Olen keskustan omilta puoluelaisilta kuullut, että se on heille välttämätöntä, että se on melkein elinkysymys, koska muussa tapauksessa, jos nim. presidentti valittaisiin joko vasemmistosta, talon-

poikaisliitosta tai muusta oikeistosta, heikko ja rikkinäinen keskusta tulisi sulautumaan joko vasemmalle tai oikealle ja menettämään merkityksensä. Kysytään, miksi voi tämä 10 miehen keskusta äänestytää vasemmistolla ehdokastaan, mutta sen voi se tehdä siksi, että vasemmisto tarvitsee muutamia ääniä eduskunnassa pitääkseen hallitustaan pystyssä. Kun vasemmistolla ja keskustalla yhteensä on 47 ääntä ja Juraševskis sai vain 41, voi tästä tehdä johtopäätöksen, ettei koko vasemmistokaan antanut hänelle ääniään. Tiedän, että vaaliin käytäessä oli nykyinen hallituskokoomus lausunut vakaan toivomuksen, ettei yksikään sen jäsenistä äänestäisi Kviesistä. Eikä kukaan heistä olekaan äänestänyt, mutta ulkopuolelta niitä puolueita, joilla on edustajansa hallituksessa, on hallitus saanut kannatusta n.s. seitsemän blokilta, joka on osa vähemmistökansallisuuksia. Tämän blokin juutalaiset eivät nimittäin voi sietää Juraševskin latvianmielisyyttä. Mutta vaikka tämä seitsemän blokki olisi antanut äänensä Juraševskille, ei hän sittenkään olisi saanut kuin 48 ääntä.

Vaikealta tuntuu täällä tuloksiin pääsy, mutta saeima haluaa valita maalle uuden presidentin ennenkuin se kuluvan viikon lopulla lähtee pääsiäislomalle.

Reino Syvänen

III Abschnitt.

Der Staatspräsident.

35. Den Staatspräsidenten wählt die Saeima auf drei Jahre.

36. Der Staatspräsident wird in geheimer Abstimmung mit einer Stimmenmehrheit von nicht weniger als 51 Saeimamitgliedern gewählt.

37. Zum Staatspräsidenten kann keine Person gewählt werden, welche nicht das 40. Lebensjahr erreicht hat.

38. Das Amt des Staatspräsidenten ist nicht vereinbar mit einem andern Amte. Falls die zum Staatspräsidenten gewählte ^{Person/} Saeimamitglied ist, muss sie die Vollmachten als Saeimamitglied niederlegen.

39. Ein und dieselbe Person kann nicht länger als 6 aufeinanderfolgende Jahre Staatspräsident sein.

40. In der nächsten Saeimasitzung nach seiner Wahl gibt der Staatspräsident bei der Uebernahme seiner Amtsobliegenheiten folgendes feierliche Versprechen ab: "Ich schwöre, dass meine ganze Tätigkeit dem Wohle des lettländischen Volkes gewidmet sein wird. Ich werde alles tun, was in meinem Kräften steht, die Wohlfahrt des lettländischen Staates und seiner Bevölkerung zu fördern. Ich werde die Verfassung Lettlands und die Staatsgesetze achten und befolgen. Gegen alle werde ich gerecht sein und meine Pflichten nach bestem Gewissen erfüllen."

41. Der Staatspräsident repräsentiert den Staat nach aussen hin, ernennt die lettländischen und empfängt die auswärtigen diplomatischen Vertreter. Er vollzieht die Saeima/ ^{s/} beschlüsse über die Ratifizierung internationaler Verträge.

42. Der Staatspräsident ist der oberste Führer der bewaffneten Streitkräfte des Staates. Im Kriegsfall ernannt er den Oberbefehlshaber.

43. Der Staatspräsident erklärt auf Grund eines Saeimabeschlusses den Krieg.

44. Der Staatspräsident ist befugt unumgängliche Massnahmen zum militärischen Schutz zu ergreifen, falls ein anderer Staat Lettland den Krieg erklärt oder der Feind Lettlands Grenzen angreift. Gleichzeitig beruft der Staatspräsident unverzüglich die Saeima ein, welche über die ^{s/} Kriegerklärung und dem Kriegsbeginn beschliesst.

45. Dem Staatspräsidenten steht das Recht der Begnadigung von Verbrechern zu, bei denen das gerichtliche Urteil Gesetzeskraft erlangt hat. Dieses Begnadigungsrecht bezieht sich nicht auf Fälle, in denen das Gesetz einen anderen Begnadigungsmodus vorsieht. Amnestie erklärt die Saeima.

46. Der Staatspräsident ist berechtigt, ausserordentliche Sitzungen des Ministerkabinetts einzuberufen und zu leiten, wobei er deren Tagesordnung festsetzt.

47. Der Staatspräsident hat das Recht der Gesetzinitiative.

48. Der Staatspräsident ist berechtigt eine Saeima^{auf}lösung zu beantragen. Darauf ist eine Volksabstimmung zu veranstalten. Falls bei der Volksabstimmung mehr als die Hälfte der Stimmen sich für eine Saeima^{auf}lösung ausspricht, so ~~sit~~ ist die Saeima als aufgelöst zu betrachten und sind Neuwahlen anzuordnen, welche nicht später als zwei Monate nach der Saeimaauflösung zu erfolgen haben.

49. Falls die Saeima aufgelöst ist, so bleiben trotzdem die Vollmachten der Saeimamitglieder bis zum Zusammentritt der neuzuwählenden Saeima in Kraft, die bisherige Saeima kann jedoch zu Sitzungen nur dann zusammentreten, wenn der Staatspräsident sie einberuft. Für solche Saeimasitzungen bestimmt der Staatspräsident die Tagesordnung.

50. Falls bei der Volksabstimmung mehr als die Hälfte der abgegebenen Stimmen sich gegen eine Saeimaauflösung ausspricht, so ist der Staatspräsident als abberufen zu betrachten und die Saeima wählt für den Rest der Amtsdauer des abberufenen Präsidenten einen neuen Staatspräsidenten.

51. Auf Antrag von nicht weniger als die Hälfte aller Saeimamitglieder kann die Saeima in geschlossener Sitzung mit nicht weniger als zwei Drittel Mehrheit aller Saeimamitglieder beschliessen, den Staatspräsidenten abzu-berufen. Nach einem solchen Beschluss wählt die Saeima unverzüglich einen neuen Staatspräsidenten.

52. Falls der Staatspräsident vom Amte zurücktritt, stirbt oder abberufen wird, bevor seine Amtsdauer abläuft, vertritt diesen bis zur Wahl eines neuen Staatspräsidenten durch die Saeima der Saeimapräsident.

Ebenso vertritt der Saeimapräsident den Staatspräsidenten, wenn letzterer sich ausserhalb der Staatsgrenzen befindet oder anderweit verhindert ist, seine Amtsobliegenheiten zu erfüllen.

53. Der Staatspräsident trägt für seine Tätigkeit keine politische Verantwortung. Alle Verfügungen des Staatspräsidenten müssen vom Ministerpräsidenten oder vom betreffenden Minister gegengezeichnet sein, welche gleichzeitig die ganze Verantwortung für diese Verfügungen übernehmen, mit Ausnahme der Fälle, die im 48 und 56 Punkte vorgesehen sind.

54. Der Staatspräsident kann zur kriminellen Verantwortung gezogen werden, wenn dem Saeima mit nicht weniger, als zwei Drittel Mehrheit zustimmt.

v

UM 5c 16

no 159/1927

Suomen Lähetystö

Kp

Riika, 9 p:nä huhtikuuta 1927.

N:o 190.

ULKOASIAINMINISTERIO		
90/1592 K D. I. V. A		
12/4.27	le -	Liit. 2
OSASTO	OSASTO	ASIA
5	C 16	

K. Herra M i n i s t e r i,

Raportti N:o 139 Latviasta

jossa:

- 1) Sos.demokraattien puoluekokous (siv.1)
- 2) Presidentinvaali ja presidentti Zemgals (siv. 4)

lähetetään tämän mukana 5 kpl.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, vakuutus mitä syvimmästä kunnioituksestani

Reino Sillanpää

K. Herra

Ulkoasiainministeri V o i o n m a a.

Helsinki.

Raportti N:o 139 Latviasta.Sos.demokraattien puo-
luekokous (jatkoa).

Kokous oli tullut päätöksiin, jotka käyvät tähän suuntaan: Kapitalismi Latviassa on voimistunut, kapitalistinen talouselämän uudestirakentaminen rasittaa työväenluokkaa, luokkavastakohtat ovat kärjistyneet, porvaristo yrittää estää vapautumisliikettä alempien kansankerrosten keskuudessa, porvaristossa, etenkin sen oikeassa sivustassa, on vanhoillista ainesta, joka koettaa poistaa demokraattista valtiomuotoa ja sosialisia saavutuksia ja joka johtaisi taisteluun sos.demokraatteja vastaan, porvariin rikastumishimo ja demoralisoiva lahjomispolitiikka ovat kärsineet fiaskon ja johtaneet vasemmistohallituksen muodostamiseen.

Työväenluokan on ennen kaikkea säilytettävä demokraattinen valtiojärjestys ja ylläpidettävä yhteistoimintaa proletariaatin, pienviljelijäin ja työtätekevän keskisäädyn välillä, mutta vain proletariaatin johdolla. Se voi pitää poliittisen johdon käsissään vain laajentamalla ja kehittämällä teollisuutta. On pyrittävä läheseen taloudelliseen suhteeseen Euroopan kanssa, mutta etenkin Neuvostoliiton. Hallitukseen voivat sos. demokraatit jäädä vain sillä ehdolla, että vasemmistolla on määräävä vaikutusvalta. Kommunismia ja fascismia vastaan on lakkaamatta taisteltava.

Näitten tehtävien toteuttamiseksi ei nykyinen hallitus ole tehnyt tarpeeksi asti työtä -- kongressin mielestä. Valtion virkakoneisto on puhdistettava antidemokraattisista ja kapinallisista aineksista, samoin armeija, taloudellista unionia, hyökkäämättömyyssopimusta ja kauppasopimusta Venäjän kanssa on kiirehdittävä, välillisiä veroja on vähennettävä ja välittömien verojen systeemiä laajennettava, tapaturmavakuutusta samoin, työ- ja asuntokysymys maalla on järjestettävä, sotapalvelusaikaa on vähennettävä, rikoslakia on reformoitava etenkin poliittisiin ja uskonnollisiin kysymyksiin näiden ja kansallisille vähemmistölle on myönnettävä enemmän autonomisia oikeuksia.

Kokouksessa oli lausuttu vielä sellainen evästys, että jollei nykyinen hallitus pysty menestyksellä toteuttamaan yllämainittuja vaatimuksia, niin kongressi velvottaa puolueen fraktsiota kutsumaan edustajansa hallituksesta pois.

Tällä on jo lehdistössäkin kirjoitettu siihen suuntaan, että jos yllämainittuja päätöksiä ryhdytään perusteellisesti toteuttamaan, niin hallituskokoomus tuskin jää paikoilleen. Tällä hallituksella on nimittäin pieni kannatus porvaristossa, jossa n.s. uustilalliset, demokraattinen sentrumi ja vähemmistökansallisuuksien seitsemänryhmä ovat vasemmistohallituksen takana. Kuten eräässä aikaisemmassa raportissani jo olen huomauttanut (rap. N:o 128 Latviasta, 9/3 -27) on keskustassa todella jo havaittavissa välinpitämättömyyttä kokoomusta kohtaan, sillä budjetti on lukossa, ja budjettikomissio lopettanut valmistavan työnsä. Niinpä sattuikin jo viikko sitten, että hallitus sai vain yhden äänen enemmistön (47 ääntä 46 vastaan) eräästä sosialista luonnetta olevaa lakiehdotuksesta äänestettäessä. Pohja on siis alkanut jo hiukan horjua, mutta presidentinvaali pitää sitä ehkä eniten koossa, sillä nykyinen hallituskokoomus on päättänyt toimia vaaleihin nähden yhdessä.

Mikä yllämainitussa vuosikokouksessa kuitenkin on eniten mieltä kiinnittävää, on kokouksessa ilmennyt suhde Neuvostoliittoon. Tässä suhteessa on etupäässä tri Menders (lääkäri), joka lukeutuu Latvian sos.demokraattisen puolueen vasempaan sivustaan, johtanut n.s. itämaisena sos.demokraattina oppositsiota n.s. länsimaisia sos. demokraatteja vastaan, joille nykyisessä hallituksessa on sanavalta.^{n/} On ollut kerrassaan hämmästyttävää, että tri Mendersillä on niin laaja kannatus Neuvostoliiton suhdekysymyksessä, jossa hänen samoin kuin johtamansa oppositsion kanta on se, että Latvian (samoinkuin multten Baltianmaitten) on tehtävä federatiivinen liitto Neuvosto-Venäjän kanssa. Miten hän tämän kantansa perustelee, se käy selville edellisestä raportistani. Olen kuullut, että noin kolmannes kokouksen jäsenistä olisi ollut tri Mendersin kannalla federatsiokysymyksessä, mutta varmuudella ei kertojani voinut sanoa. Se merkitsee sängen suurta taipumusta itään, sillä sos.demokraattinen puolue on Latvian suurin ja sillä on saelmassa 32 edustajaa (sadasta, vasemmistossa sitäpaitsi 4 menševikiä ja 1 juutalainen sos.demokraatti). Kun vielä ottaa huomioon, että Latvian väestöstä 12 o/o on iso- & valkovenäläistä ja että sitäpaitsi on juutalaisia 5 o/o, saksalaisia noin 4 ja puolalaisia lähes 3, niin ei voi olla kiinnittämättä vakavaa huomiota tähän Latvian "itäkysymykseen".

Vuosikokouksessa oli kuitenkin, kuten sanottu, päästy kompromissituloksiin ja Menders - Rudevics konflikti oli ratkennut jälkimäi-

sen voitoksi. Olen kuullut, että etenkin Rudevicsin loppupuhe, joka eli omistettu "itäkysymykselle" oli vaikuttanut syvästi osanottajiin. Hän oli nimenomaan vakuuttanut, että liitto SSSR:n kanssa ei ole Latvialle mahdollinen, koska Latvian sos.demokraatit eivät voi hyväksyä sellaisen liiton seurauksia. Poliittika SSSR:ssä ja Latviassa on erilainen ja samoin yhteiskuntakysymystenkin luonne.

Riga, 8/4 - 27.

Presidentinvaali ja
presidentti Zemgals.

Jatkovaali oli määrätty toimitettavaksi t.k. 7 p:nä, mutta toinenkin vaalipäivä osottautui tuloksettomaksi. Talonpoikaisliitto asetti taas ehdokkaakseen Kviesis'in ja keskusta toi nyt esille uuden ehdokkaan W. Zamuelsin (ent. pääministeri vasemmisto-keskustahallituksessa), josta on täällä viime päivinä ehdokkaana ollut puhe. Vaaliin käytiin tietoisina, että se ei anna tulosta, sillä n.s. seitsemän blokki, oli ehdottomasti kieltäytynyt antamasta äänensä Zamuelsille. Tämä seitsemän blokki, joka on näytellyt niin ratkaisevaa osaa useimpiin presidentinkandidaatteihin nänden tällä, käsittää kolme venäläistä, kaksi juutalaista ja kaksi puolalaista kansanedustajaa, ja se on sangen merkittävää tuki nykyiselle vasemmistohallitukselle. Hallituskokoomus oli tehnyt sellaisen päätöksen, että jollei Zamuels tulisi valituksi, asettaisi se heti sen jälkeen sos.demokraatti Vesmansin (Latvian Lontoon lähettäjä) uudeksi ehdokkaaksi, joka oli antanut suostumuksensa sähköteitse, vaikka vastahakoisesti.

Äänestys Kviesis-Zamuels antoi seuraavat äänimäärät: 1:nen Kviesis -43 ja Zamuels -44, 2:nen molemmat 47 ja 3:s molemmat 43 ääntä.

Äänestys Vesmans - Kviesis antoi senjälkeen seuraavat äänimäärät: 1:nen äänestys Vesmans 39 ja Kviesis 47, 2:nen Vesmans 47 ja Kviesis 44 ja 3:s Vesmans yksin 45 ääntä. Koska peruslain mukaan vaaditaan vähintään 51 ääntä, ei Vesmanskaan tullut valituksi. Kviesis, joka oli koko ajan vaalien alusta asti ollut talonpoikaisliiton ehdokkaana joutumatta äänestyksissä häviölle, sai nyt luovuttaa niukan voiton Vesmansille.

Tänään 8/4 jatkettiin vaalia, joka jo huomattavasti oli alkanut kyllistyttää osanottajia. Sitäpaitsi kerrotaan, että eri puolueitten johtomiehet ovat yön viettäneet ankerissa neuvotteluissa, mikä tietysti antoi vaalille tänään myös väsähtäneen vaikutuksen. Aamulla ei kuitenkaan oltu päästy yksimielisyyteen, ja kun vaalin päivällä klo 12 piti jatkua, oli tilanne vielä tuntia aikaisemmin epäselvä. Talonpoikaisliitto epäröi asettaa Kviesistä enää ehdokkaakseen ja oli jo ollut puhe siirtyä Paulukin (talonpoikaisliittolainen) ehdokkuuteen, mutta kävi niin, ettei liitto asettanut omaa ehdokastaan ollenkaan. Aamulla ajateltiin uuden keskustalaisen (demokr.sentrumi) valitsemista

vähimmin, koska hän yhä oli kieltäytynyt, mutta lakkaamattomista pyynnöistä taipui Zemgals vihdoin vähän ennen, kun vaali alkoi. Sos.demokraatit kannattivat osaksi Vesmansin osaksi tri Kalninšin (saeiman puheenjohtaja ja v.t. presidentti) asettamista ehdokkaaksi, mutta saatuaan kuulla Zemgalsin taipuneen, luopuivat hekin omasta ehdokkaastaan. Kuten aikaisemmin olen jo tiedottanut on Zemgalsilla sangen laaja kannatus. Näin ollen esitettiin vaaliin tällä kertaa vain yksi ehdokas Gustavs Zemgals (notari, Latvian kansalliskokouksen varapuheenjohtaja vuonna 1918), joka ensimmäisessä äänestyksessä tuli valituksi 73 äänellä 23 vastaan (4 ottamatta äänestykseen osaa)

Tämä huomattavan suuri äänimäärä tähänastisiin äänestyksiin nähden joissa oli päästy korkeintaan 47 ääneen, löi mättömäksi vähän ennen äänestystä Arveds Bergin (oikeistolatvialainen) tekemän ehdotuksen, että Latvian olisi muutettava peruslakia niin, että kansa eikä saelma valitsisi presidentin.

Vaikkakin äänestystilaisuudessa sai sen vaikutelman, että ~~mon~~ moni antoi äänensä tehdäkseen lopun yhä pitkittyvästä epämääräisestä vaalitulanteesta, niin saattoi panna merkille huomattavan laajan ja tyytyväisen mielialan.

Reinhold L. L. L.

UM 5c 16

no 140/1927

Suomen Lähetystö

Riga, 14 p:nä huhtik. 1927.

N:o 201.

Kp.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
96/1593 K		27
19/4.27	2 -	L. 1
	GAUSTO	ASIA
5	C16	

K. Herra M i n i s t e r i,

Raportti N:o 140 Latviasta

jossa:

1) Presidentti Zemgals

lähetetään tämän mukana 5 kpl.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, vakuutus mitä syvimmästä kunnioituksestani

Reinhold

K. Herra

Ulkoasiainministeri V o i o n m a a.

Helsinki.

Rīga, 12/4 1927.

Raportti N:o 140 Latviasta.

Presidentti Zemgals.

Latvian t.k. 8 p:nä valittu järjestyksessä toinen valtakunnan presidentti Gustavs Zemgals, teki samana 8 p:nä valan saeiman (eduskunnan) edessä. Vala, jonka hän allekirjotuksellaan vahvisti, kuului:

Minä vannon, että olen koko toimintani omistava Latvian kansan hyväksi. Minä olen tekevä voitavani edistääkseni Latvian valtakunnan ja sen asukkaitten menestystä. Minä tulen pitämään pyhänä Latvian peruslakia ja lakeja ja niitä noudattamaan. Minä tulen olemaan oikeudenmukainen kaikkia kohtaan ja täyttämään velvollisuuteni parhaan omantuntoni mukaan.

Presidentti Gustavs Zemgals on syntynyt 1871 Jelgavan (Mitaun) piirikunnassa, käynyt koulua Riassa ja opiskellut Moskovan yliopistossa oikeustiedettä. Liittyi Moskovassa edistysmielisten latvialaisten ylioppilaitten piiriin. Päätettyään opintonsa alkoi harjoittaa Riassa asianajajan ammattia osallistuen latvialaisten seurojen ja erilaisten taloudellisten yhdistysten toimintaan. Oli avustusyhdistys "Jonathanin" esimies, latvialaisten käsityöläisten avustusyhdistyksen johtokunnan jäsen ja myöhemmin puheenjohtaja, Uuden teatterin johtokunnan jäsen ja "Uuden päivälehdessä" sekä "Domas" lehdessä päätoimittaja. Kutsuttiin reserviupseeriksi maailmansodan syttyessä ja oli rintamalla vuoteen 1917 saakka. Venäjän maaliskuun vallankumouksen jälkeen valittiin Riian "kaupunginpääksi", jossa toimessa oli siihen saakka, kunnes Saksan sotajoukot valloittivat Riian kaupungin. Tuli syksyllä 1918 Kansanneuvostoon ja luki sen varapuheenjohtajana Latvian itsenäisyysjulistuksen 18 p. marrask. 1918. Bolševikien tultua karkotetuksi Riasta ja Ulmanis-hallituksen palattua tuli uudelleen Riian "kaupunginpääksi". Toukok. 1 p:nä 1920 erosi tästä toimesta tultuaan valituksi Perustavaan kokoukseen (Latvian eduskunnan edeltäjä) jossa kuului Työpuolueeseen (keskusta). Oli sotaministerinä Meierovicsin hallituksessa. Oli ensimmäisessä ja lyhyen aikaa myös toisessa saelmassa (eduskunnassa) jäsenenä kuuluessa Demokraattiseen sentrumiin (keskusta), mutta jätti tämän toimen antautuen notarinnammattia harjoittamaan. Valittiin, kuten Jahnis Tschakstekin, keskustan (demokr. sentrumi) ehdokkaana Latvian presidentiksi.

13/4 -27. Sen jälkeen kun Latvian uusi presidentti eilen oli vastaanottanut tervehdyskäynnille maan viranomaiset ja johtavat henkilöt alkaen eduskunnan puhemiesistä ja maan hallituksesta, kävivät tänään keskipäivällä lähetystöjen päälliköt tervehdyksellä hänen luonaan 117

Presidentti Zemgals terventi tässä tilaisuudessa diplomaattikunnan lähettiläitä ja asiainhoitajia ranskaksi seuraavasti:

Excellences, Messieurs,

Ayant pris possession des pouvoirs qui viennent de m'être conférés par le vote des représentants de la nation lettone, je me fais un véritable plaisir de vous saluer en ma qualité de Président de la République de Lettonie. Les sentiments de plus profond regret exprimés par le Corps Diplomatique à l'occasion de la mort prématurés du premier Président de notre République le feu Monsieur Tschakste, attestent à évidence la solidité des liens qui ont toujours existé entre lui et les représentants officiels accrédités en Lettonie. Grâce aux hautes qualités personnelles et à celles d'un homme d'Etat, le défunt Président Tschakste était entouré des sympathies de tous ceux qui l'ont approchés et c'est également grâce à ces qualités qu'il a su établir les meilleures relations de confiance réciproque et d'amitié avec le Corps Diplomatique. En assumant les fonctions de ma charge, j'espère que les relations amicales établies par mon éminent prédécesseur, resteront et se développeront dans une confiance réciproque. Les traditions de mon prédécesseur que je me propose à suivre, me resteront toujours chères et je ferai tout mon possible pour le maintien de la paix et des bonnes relations, de même que pour le développement des rapports économiques et intellectuels avec les autres Etats. Je suis convaincu que le concours de Vos Excellences me sera acquis dans l'accomplissement de cette tâche.

Kuten ylläolevasta puheesta näkyy, omisti presidentti Zemgals edeltäjälleen presidentti Tschakste-vainajalle erittäin suurta tunnustusta todistavia sanoja, joten presidentti Tschaksten suuri merkitys ja suhde diplomaattikuntaan tässäkin tilaisuudessa -- myös v. t. doyenin vastauksessa selvästi kävi ilmi.

V. t. doyen, Viron lähettiläs, piti seuraavan vastauspuheen.
Monsieur le Président,

Le Corps diplomatique, dont j'ai l'honneur d'être l'interprète, est heureux d'offrir à Votre Excellence, au nom des Gouvernements qu'il représente et en son propre nom, ses respectueuses félicitations.

Comme votre éminent prédécesseur, le Président Tschakste, dont le souvenir restera profondément cher à tous ceux qui l'ont approché et qui ont été à même d'apprécier les nobles aspirations de son coeur vers la fraternité spirituelle des peuples, vous pouvez être assuré de l'active et loyale collaboration de nos gouvernements, de l'esprit d'humanité qui

qui les anime, ainsi que du sincère dévouement du Corps diplomatique.

Monsieur le Président, aux vœux que nous exprimons pour Votre Excellence au moment où Elle assume Ses hautes fonctions, nous joignons de tout cœur ceux que nous faisons pour la prospérité de la Lettonie. Permettez-moi d'y ajouter les souhaits personnels que je forme, en qualité de représentant de l'Estonie, pour la Lettonie amie et alliée.-

X

X

X

Latvian sanomalehdistössä ei ole paljoa kirjoitettu Latvian toisesta presidentistä lopullisen vaalituloksen tultua tunnetuksi. Mielestäni on tätä yleensä pidettävä tyydytyksen merkinä. Sainhan presidentti Zemgals huomattavan vahvan enemmistön, 75 ääntä sadasta (tarkemmin 97:stä, sillä kolme oli poissa äänestyksestä.) Kun sitäpaitsi Talonpoikaisliitto, joka kaikissa muissa paitsi viimeisessä vaalikerrassa, oli äänestänyt omaa ehdokastaan Kviesistä, ei asettanut lopuksi enää omaa ehdokastaan, vaan antoi ääniään myös Zemgalalle, niin on tällä näin ollen nyt huomattavan laaja kannatus vasemmasta äärimmäisyydestä aina oikeiston oikeaan sivustaan saakka. Tästä syystä ei sanomalehdistössä olekaan näkynyt huomattavampaa kannottoa vaalitulosta vastaan muissa kuin Latvis-lehdessä (oikeistolatvialainen, päätoim. Arveds Bergs, ent. sisämin. ja nyk. kansanedustaja) jossa ensinnäkin ihmetellään äänimäärien epämääräisyyttä ja heilahtelua eri vaalikerroissa ja sitä, että talonpoikaisliitto lopuksi äänesti keskustan ehdokasta. Lehti tietää tämän ihmetyttäneen myös sos.demokraatteja, jotka eivät sitä odottaneet, ja selittää toimenpiteen johtuneen siitä, että talonpoikaisliitto piti varmana, että sos.demokraatit eivät tulisi kannattamaan Zemgalsin ehdokkuutta, mikä olisi suututtanut keskustan. Talonpoikaisliitto, kannattamalla Zemgalsia, laski voittavansa keskustan myötämällisyyden ja saavansa seuraavassa vaalikerrassa tämän äänit omalle (Kviesis?) ehdokkaalleen, jos Zemgals ei olisi saanut riittävää äänimäärää. Näin talonpoikaisliitto toivoi suorlutuvansa vaaleista voittajana, mutta kävikin toisin. Lehti tietää huhuttavan, että talonpoikaisliiton ääntensä korvaukseksi lienee saanut lupauksen, että keskusta tulee rikkomaan hallituskokouksen ja kaatamaan nykyisen vasemmistohallituksen. Tätä mielipidettä vahvistaa se, että sos. demokraatit äsken pitämässään kongressissä ilmaisivat ajatuksen hallituksensa kannattomuudesta nykyoloissa, kun maan taloudellinen asema on nyt vaikea. Tulevaisuus on esottava onko tässä tehty "lennä-

kauppa." -- Lopuksi lehti myöntää, että uuden presidentin rauhanrakastava ja sovinnollinen persoonallisuus on ollut omansa kokoomaan ääniä ja vaikuttamaan tulokseen.

Juuri tämän Latvis-lehden taholta on lähtenyt ehdotus tehdä muutoksia peruslakiin: m.m. että presidentin valitsee kansa 5 vuodeksi ja että sama henkilö ei voi olla 10 vuotta kauemmin presidenttinä, että presidentti on oikeutettu hajottamaan eduskunnan, jolloin hänen on julistettava uudet vaalit pidettäväksi viimeistään 2 kk kuluessa hajottamispäivästä. Mutta ehdotukset on hylätty 50 äänellä (nykyinen hallituskokoomus) 43 vastaan. Oikeisto koettanee saada muutosehdotukset kansanäänestykseen.

Brihva Zeme-lehti (talonpoikaisliiton äänenkannattaja) tunnustaa ehdokkaansa (Kviesis) vain suurilla ponnistuksilla saaneen vaaleissa tukea porvarispuolueilta. Kun päästiin vain 47 ääneen (sadasta) oli talonpoikaisliitto tehnyt sen johtopäätöksen, ettei se saa omaa ehdokastaan valituksi ja siksi päätti äänestää keskustan ehdokasta, mistä oli yöllä 7 ja 8 päivän välillä useasti neuvoteltu keskustan kanssa, kun tiedettiin vasemmiston kokoovan ääniä omalle uudelle sos. demokraattiselle ehdokkaalle. -- "Talonpoikaisliitto ei epäile, että uusi presidentti, joka on aikanaan johtanut Kansanneuvoston töitä, ei tulisi olemaan toiminnassaan objektiivinen ja oikeudenmukainen ja toivoo, että voi tukea häntä tässä vastuunalaisessa toimessa."

Muut lehdet kuten Jaunakas Sinas, Sevodnja, Rigasche Rundschau, ovat todenneet vaalituloksen ja lausuneet toivomuksen, että uusi presidentti tulee ja voi jatkaa edeltäjän työtä ja onnitelleet häntä tässä mielessä. "Sozialdemokrats" on rajottunut kaikkein vähimpään referoiden etupäässä muita lehtiä.

Täytyy myöntää, että vaalin tulos on täällä paljon asettanut rauhatonta mielialaa, joka presidentti Tschaksten sairauden aikana ja kuoleman jälkeen oli kasvamassa ja näytti painostavan ja huolestuttavan kaikkia kunnan kansalaisia. Nyt ollaan taas toiverikkaampia ja optimistisempia, ja Latvian uusi presidentti voi laskea laajaan kannatukseen, etenkin kun hänen persoonalliset ominaisuutensa lupaavat menestystä kansansa kokoamiseksi ja eheyttämiseksi.

Reino Sylvander

UM 5c 16

no 141/1927

Suomen Lähetystö

Riga, 26 pñä. huhtik. 1927.

N:o 225.

Kp.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
107/1594 K		27
29/4. 27	2 -	1
5	C16.	

K. Herra M i n i s t e r i.

Raportti N:o 141 Latviasta

jossa:

1) Ulkoministeri Akel Riassa

lähetetään tämän mukana 5 kpl.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, vakuutus
mitä syvimmästä kunnioituksestani

Reino Siltanen

K. Herra

Ulkoasiainministeri V o i o n m a a.

Helsinki.

Raportti N:o 141 Latviasta.Ulkoministeri AkelRiassa.

Viron ulkoministeri Akel läksi täältä t.k. 23 p:nä myöhään illalla takaisin Tallinnaan neuvoteltuaan täällä mainittuna päivänä etupäässä tullionia ja ryökkäämättömyyssopimusta koskevista asioista.

Kun Ministeriöön jo lienee Tallinnasta telefonitse tiedotettu mitä Viron ulkoministeri ja hänen apulaisensa arvostelevat tavaramukaisen kohtaamisen tuloksista, niin pyydän saada seuraavassa vielä täydentää tiedotusta etenkin Latviasta asioita katsoen.

Kuten aikaisemmin olen tiedottanut, ei Viron ulkoministeri Akel saapunut Riikaan presidentti Tschaksten hautajaisiin, vaikka häntä täällä kovin odotettiin. Syynä hänen poisjäämiseensä oli parafointitapaus 9/III, joka Virossa oli herättänyt niin suurta tyytymättömyyttä. Kun Latvian ja Viron ulkoministerien pitäisi tavata toisensa mikäli mahdollista kerran parissa kuukaudessa, on Tschaksten hautajaisten jälkeen ulkomin. Akelia odotettu täällä pienellä jännityksellä. Noin kuukausi sitten kävi Viron tšekäläinen lähettiläs Tallinnassa. Hänen matkansa yhteydessä huhuttiin jo, että Viron hallitus kukaties kutsuisi hänet pois Riasta, minkä hän on myöhemmin minulle vahvistanut; sellaiseksi oli suhde naapurimaitten välillä muodostunut parafointitapauksen johdosta. Mutta kun lähettiläs oli palannut tänne, sain sen käsityksen, että ulkomin. Akel oli asettunut sovinnolliselle kannalle ja että eripuraisuutta, tahdottiin peittää "ulospäin". Kun Latvian Viron tullionia johtava taloussopimus t.k. 8 p:nä ratifioitiin saamassa, tarjoutui ulkomin. Cielensille tilaisuus voimakkaammin koskettaa Latvian ja Viron suhteiden ja yhteisiin etuihin. Arvioidessaan sopimuksen taloudellista ja poliittista merkitystä ulkomin. Cielens puhui Meierovics-vainajan ja ulkomin. Akelin ansioista tien tasottamiseksi sopimukselle. Tiedän, että hänen sanansa ovat herättäneet tyydytystä Virossakin ja että sopimuksen yksimielisesti ratifioineen saelman ovatiot innostuttivat Viron tšekäläisen lähetystön koko henkilökuntaa, joka oli ratifiointitilaisuudessa läsnä. Välit ovat sen jälkeen parantuneet huomattavasti. Että ulkomin. Akel saapui tänne ennen Suomen matkaansa, johtuneen Viron lähetystöstä täältä esitetystä toivomuksesta.

Mikäli tietooni on tullut, oli nyt tri Akelin täällä käydessä ollut vielä puhe parafointitapauksesta ja sen herättämästä "väärinkäsityksestä" kahden puolin rajaa, mutta mitään uutta sen lisäksi, mitä jo aikaisemmin olen

tiedottanut, en ole tästä asiasta kuullut. Tuntuu siltä, että Viro on antanut anteeksi sen, ettei tapauksesta sille etukäteen ilmoitettu ja että Latvian vasemmisto tahtoo unohtaa Viron lennistön hyökkäykset sitä vastaan.

Paitsi molemminpuolista yleistä informointia oli kohtaamisen kuluessa ollut paljon puhetta erilaisista juoksevista asioista, joita suunniteltu tulliliunioni aiheuttaa. M.m. oli päätetty vaihtaa taloussopimuksen ratifointikirjat ensi toukokuun alkupuolella, luultavasti 5-10 päivän välisenä aikana, ja jouduttaa m.s. sekakomission lopullista muodostamista, koska monet tulliliunionin yhteydessä olevat taloudelliset asiat molemmissa maissa ovat yhdenmukaistutettavat. Komissioon tulee 8 jäsentä kummaltakin puolelta. Päätettiin valmistaa väliaikaisen taloussopimuksen sananmuoto ennen parlamenttien kesälomaa. Tämä sopimus on tarkotettu jäämään voimaan kunnes tulliliunioni määrittämällä otetaan käytäntöön. Paitsi erinäisiä liikennekysymyksiä oli non-agression-sopimuksesta ollut pitempiä keskusteluja ja siitä vaihdettu laajasti informatiota, sekä päätetty jouduttaa neuvotteluja Venäjän kanssa siihen määrään, että ennen saelman kesälomaa voidaan lopullisesti päästä selville tuleeko sopimuksesta mitään vai ei.

Sen jälkeen kun Aralov täältä poistui, on non-agression-asiaan nähden ollut hiljaista. Lorenz tuntuu olevan hyvin passiivinen Araloviin nähden. Virallisia istuntoja ei ole ollut, vaikka kosketukset ovat nähtävästi olleet hyvin epämääräisiä, koska ei voida sanoa onko asiasta keskusteltu istunnossa vai vain pidetty kahdenkeskistä neuvottelua. Tätä jälkimäistä on kuulemma Lorenzin ja Cielensin kesken ylläpidetty jo parin kolmen viikon kuluessa presidentti Tschaksten kuoleman jälkeen. Olen saanut sen vaikutelman, että Latvia haluaa jouduttaa talous-delegatiota Moskovaan, nähdäkseen mitä etuja Venäjältä voi saada. Delegatio lähtenee Moskovaan 29 tai 30 p. t.k. Jos Venäjä tulee talousasioissa olemaan taipuvainen ja näin sanoakseni todella hyödyllinen, niin on hyvin luultavaa, että ulkomin. Cielens vielä koettaa taivutella Latviaa non-agression-sopimukseen, kuitenkin ainoastaan yhteisymmärryksessä Viron kanssa. Tuntuu siltä, että ulkomin. Cielensin into on asettunut aika lailla, mikä johtunee useistakin syistä: lienee säikähtynyt tri Mendensin saama kannatus viime sos.dem. kongressissa (josta aikanaan tiedotin), lienee saanut vasemmistokoalitiota (hallitusta) kannattavalta keskustan osalta viittauksia, että neuvotteluissa on mahdollisimman läheisesti toimittava Viron kanssa eikä missään tapauksessa yksin allekirjotettava sopimusta ja tietysti on vasta keskustasta valitulla presidentillä myös ollut tilaisuus vaikuttaa ulkomin. Cielensin intoon.

Akelin ja Cielensin kesken oli ollut myös puhe Baltian maitten neutralisoinnista, mistä Voldemaras ohjelmassaan on maininnut ja tultaneen tätä kysymystä vielä tunnustelemaan, luultavasti Suomessakin, mutta heikkoa oli kuulemma kysymyksen kannatus keskustelussa ollut. -- Geneven talouskonferenssia varten oli suunniteltu yhteistoimintaa.

Kohtaamiselle t.k. 23 p. ei ole lehdissä täällä omistettu suurta huomiota, koska tällaista tapausta pidetään täällä jo tavanmukaisena. Nähtävästi tuloksetkin ovat tähän vaikuttaneet.

Reinhold Branding

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Edunain raportti no 1.

Riika

6/5 1927

Suomen Lähetystö

Riga, 6 pñä. toukok. 1927.

N:o 251.

ULKOASIAINMINISTERIO		
8/436 La. D. 10 27		
10/5-27	to	Liit.
	OSASTO	ASIA
5.	C16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Ohenliitettynä saan kunnioittaen lähettää raporttini N:o 1 koskeva

- 1) Latvialaisen kauppavaltuuskunnan matkaa Moskovaan.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus

M. J. Luoma

K. Herra

Ulkoasiainministeri **V o i o n m a a**,
Helsinki.

Riga, 6 pñä. toukok. 1927.

Riian Lähettilään raportti N:o 1.

Latvialaisen kauppavaltuus-
kunnan matka Moskovaan.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
8 / 436 Sal. D. 1027		
10/5-27	6	Liit.
	OSASTO	ASIA
5	C16	

Näinä päivinä on, niinkuin tunnettu, Rigasta lähtenyt Moskovaan kauppavaltuuskuunta kansanedustaja Bihlman'in johdolla. Valtuuskuunnan tehtävänä on koettaa solmia kauppasopimus venäläisten kanssa. Ulkoministeri Cielens on lehdistölle ilmoittanut sopimuksen perustana tulevan olemaan suosituimmuusperiaatteen, tullimaksujen vähentämisen ja kauppioiden oikeuksien laajennuksen niiden suhteissa neuvostoviranomaisiin ja laitoksiin. Tarkoituksena on sitäpaitsi koettaa saada Venäjää tekemään ostoja ja tilauksia Latviassa määrätystä summasta määrätyn pitemmän ajan kuluessa. Kauttakulku liikennettä tulnaisiin helpottamaan.

Kolme huomattavinta taloudellista järjestöä, Rigan pörssikomitea, Latvian kauppiasliitto ja Rigan kauppakamari, julkaisivat toukokuun 3 päivän porvarillisissa lehdistössä yhteisen julistuksen, jossa ilmoittivat, ettei niillä ole ollut mitään osaa valtuuskunnan kokoonpanoa määrättäessä. Mitä itse kauppasopimuksen solmimiseen tulee, ovat kysymyksessä olevat järjestöt sitä mieltä, ettei sopimuksesta nykyisten olojen vallitessa Venäjällä ole mitään hyötyä Latvian kansalliselle taloudelle. Siinäkin tapauksessa, että olisi mahdollista saada Venäjältä nimenomainen vakuutus siitä, että Latvian alamaisille annetaan samat oikeudet, joita ulkomaalaiset tätä nykyä nauttivat Latviassa, ja että latvialaisten kauppioiden kaupantekomahdollisuuksia Venäjällä helpotetaan, voi helposti käydä niin, etteivät latvialaiset kuitenkaan voi käyttää näitä oikeuksia hyväkseen, koska Venäjän taloudellista elämää koskeva verolainsäädäntö on alituisten muutosten alainen. Muiden maiden esimerkit osottavat, ettei niillä ole ollut vastaavaa hyötyä solmimisestaan sopimuksista. Venäjä ei ensinnäkään aina täytä antamiaan lupauksia, minkä lisäksi sen vähäinen ostokyky ja epäedulliset maksuehdot vaikeuttavat kaupankäyntiä. Edellämäinitut taloudelli-

set järjestöt pitävät senvuoksi valtuuskunnan lähettämistä Moskovaan ennen aikaisena.

Venäläisinä vientitavaroina lienee täällä tehdyssä ehdotuksessa suunniteltu m.m. suolaa, sokeria, naftaa, tupakkaa ja viljaa. Latviasta voitaisiin viedä Venäjälle m.m. karjaa, maanviljelyskoneita ja tarpeita, nankatavaroita sekä teollisuustuotteita. Mitä tilauksiin tulee, on hallituksen tarkoituksena saada m.m. rautatienvaunujen tilauksia.

Käydessäni tänään ulkoministeri Cielensin luona, otin puheeksi m.m. kauppavaltuuskunnan lähdön Venäjälle. Ulkoasiainministeri sanoi teollisuudenharjoittajain katselevan asiaa jossain määrin toisin kuin muut liikemiehet. Lähettäessään valtuuskunnan Moskovaan, oli hallitus kylläkin ollut kosketuksissa näiden kanssa. Kysymyksessä on ainoastaan väliaikaisen sopimuksen aikaansaaminen.

Täkäläinen konsulimme, laivanvarustaja Seeberg, jonka kanssa myöskin olen asiasta puhunut, väittää tyytymättömyyden olevan aivan yleisen kaikissa liikemiespiireissä. Kokemus, joka Latviassa on saatu venäläisten kaupantekotavasta, pakottaa mitä suurimpaan varovaisuuteen. Tyytymättömyyden syitä on useitakin. Ensinnäkin on sattunut tapauksia, jolloin tehtaot, joissa tilauksia on tehty, ovat olleet pakotetut ottamaan venäläistä työväkeä. Tavarain valmistuttua on usein tehty aivan aiheettomia muistutuksia sen laatua vastaan, ja kieltäytytty ottamasta sitä vastaan muuta kuin tuntuvasti alemmasta hinnasta. Kun tehtaoiden usein on täytynyt ryhtyä laajennuksiinkin voidakseen täyttää niille annetut tilaukset, eikä jatkuvia tilauksia tässä suhteessa annetuista toiveista huolimatta ole tehty, on kaupanteko venäläisten kanssa usein osottautunut erittäin turmiolliseksi. Tunnettu on Libaussa pari vuotta sitten sattunut tapaus, jolloin siellä olevan suuren metallurgisen tehtaan oli lakkautettava toimintansa ja yli 1000 työmiestä joutui työttömiksi. Näin ollen ei, konsuli Seebergin väitteen mukaan, latvialaiset liikemiesjärjestöt suosiollisin silmin katsele hallituksen yrityksiä virallista tietä koettaa hankkia tilauksia, vaan pitävät parempana, että yksityiset liikkeet, joilla

ennestään on suhteita Venäjällä, omin neuvoin hoitavat asiansa, jolloin ne myöskin itse paremmin voivat harkita missä määrin venäläisten antamiin lupauksiin kulloinkin voidaan luottaa. Valitettavasti on kokemus osottanut, että venäläisillä tilauksia tehdessään usein on ollut ilmeisenä tarkoituksena alkaansaattaa häiriöitä Latvian taloudelliseen elämään. Venäläisten lupauksia tasaarvoisuuden myöntämisestä latvialaisille pidetään nykyoloissa merkityksettöminä.

Siihen nähden, etteivät ainoastaan monet Rigan latvialaiset, vaan myöskin venäläiset ja saksalaiset lehdet ovat asettuneet erittäin pidättyväälle ja arvostelevalle kannalle valtuuskunnan Moskovaan lähtöön nähden, tuntuu siltä niinkuin edellämainittu mielipide olisi jotenkin yleinen liikemiespiireissä. Toiselta puolen ovat mielestäni nykyisen sosialistihallituksen yritykset koettaa saada mandollisimman suuria tilauksia Venäjältä ymmärrettäviä, koska se epäilemättä siten tahtoo poistaa vallitsevaa työttömyyttä.

W. L. Linn

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Idmanin raportti no 2.

Riika.

21/5 1927

Suomen Lähetysö

Riga, 21 pñä. toukok. 1927.

N:o 290.

ULKOASIAINMINISTERIO		
10/436 Lap. 27		
24/5-27	2	LII
	OKANTO	ASIA
5	C16.	

Herra U l k o a s i a i n m i n i s t e r i ,

Ohenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 2 koskeva

1) Latvian alamaisuutta koskevaa lakia.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus 4

K. Herra

K. Herra

Ulkoasiainministeri V o i o n m a a .

Helsinki.

Riga, 21 pñä. toukok. 1927.

Riian lähettilään raportti N:o 2.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
10/486 Sac. D. 27		
24/5-27	0	L.H.
ASIA	OLASTO	ASIA
5. C16.		

Latvian alamaisuutta

koskeva laki.

Eilen illalla hyväksyttiin alamaisuutta koskeva laki kolmannessa käsittelyssä 52 äänellä 42 vastaan. Lain puolesta äänestivät sosialistit ja vähemmistökansallisuuksien edustajat. Tämä kysymys on se, joka viime aikoina enimmänsä on kiinnittänyt yleisen mielenhuomiota. Uuden lain nojalla tulee suuri joukko Latviassa nykyään asuvia, venäläistä, saksalaista ja juutalaista kansallisuutta olevia henkilöitä saamaan kansalaisoikeuden. Latvian valtakunnan alamaiseksi katsotaan sen mukaan jokainen entisen Venäjän valtakunnan alamainen kansallisuuteen ja uskontoon katsomatta, joka asuu Latvian rajojen sisäpuolella 1 p:stä tammikuuta v. 1925, eikä ole lain muutoksen ja täydennyksen voimaan astumispäivään saakka siirtynyt jonkun toisen maan alamaisuuteen ja a) joka elokuun 1 päivään v. 1914 asui Latvian rajojen sisäpuolella vähintään 6 kuukautta; b) taikka kenellä Latvian rajojen sisäpuolella vuoteen 1881 on ollut pysyväinen asuinpaikka; c) taikka joka on a ja b mom. mainittujen henkilöiden jälkeläinen. Tässä pykälässä mainittua oikeutta nauttivat henkilöt, jotka täyttäessään ylläsanotut vaatimukset jättävät helmikuun 1 p:ään v. 1928 mennessä sisäasiainministerille anomuksen Latvian passin saamisesta. Tässä pykälässä mainittuja oikeuksia eivät nauti ne, jotka v.v. 1919 ja 1920 asuessaan Latviassa ja ollessaan sotapalveluslässä eivät ole suorittaneet sotapalvelusta. Niiden henkilöiden lukumäärä, jotka täten tulevat saamaan kansalaisoikeudet, on laskettu vähintään 33.000 tunanneksi.

Ymmärtääkseen sitä mielenkiintoa, jolla ehdotuksen käsittelyä eduskunnassa koko maassa on seurattu, on otettava huomi-

oon Latvian kansallisuusolot. Virallisten tietojen mukaan on maan väestö tätä nykyä yhteensä 1,884,805 henkeä. Näistä on

lättiläisiä	-----	73,40 o/o
saksalaisia	-----	3,85 "
venäläisiä	-----	12,56 "
juutalaisia	-----	5,19 "
puolalaisia	-----	2,77 "
virolaisia	-----	0,43 "
liettualaisia	-----	1,26 "
muita kansalli- suuksia	-----	0,41 "
tuntemattomia	-----	0,13 "

On kuitenkin todettava, etteivät ainoastaan ulkomaalaiset, vaan myöskin monet latvialaiset tuntuvat asettuvan jossain määrin epäilevälle kannalle virallisissa tiedoissa ilmoitettuihin numeroihin nähden. Venäläisten ja osaksi myöskin saksalaisten lukumäärää näyttään pidettävän tuntuvasti suurempana kuin mitä virallinen tilasto osottaa.

Näin ollen pelätään ulkomaalaisen aineksen kasvavaa vaikutusvaltaa. Sitäpaitsi ei uskota, että kaikki ne henkilöt, jotka tulevat käyttämään hyväkseen kysymyksessä olevaa etua ja hankkimaan itselleen kansalaisoikeuden, myöskin tuntevat itsensä latvialaisiksi. Ei ole myöskään mitään varmaa keinoa sen seikan toteamiseksi, onko asianomainen henkilö asunut nykyisen Latvian alueella kuusi kuukautta ennen vuotta 1914 vai ei. Kun kahden henkilön allekirjoituksella varustettua vakuutusta pidetään riittävänä todistuskappaleena, seuraa siitä, että melkein kuka hyvänsä Latviassa nykyään asuva venäläinen emigrantti tai juutalainen liikemies voi saada siellä kansalaisoikeuden. Latvialaiset porvarilliset ryhmät ovat jyrkästi vastustavalla kannalla kansalaisoikeuden laajennukseen nähden. Asian käsittelyn aikana eduskunnassa on eräs sotilasjärjestö lähettänyt eduskuntaryhmille kirjelmän, jossa m.m. viitataan kansalaissodan mahdollisuuteenkin.(.)

Jos kolmasosa kansanedustajista jättää valtion päämiehelle vastalauseen eduskunnan hyväksymää lakia vastaan, ei tämä ole oikeutettu vahvistamaan lakia. Jos ei eduskunta sen jälkeen uudessa käsittelyssä hyväksy lakia 3/4 äänten enemmistöllä, joutuu

asia kansanäänestykseen. Ainakin tätä nykyä näyttää odottavan, että porvarilliset tulevat vaatimaan kansanäänestystä. En tunne toistaiseksi kylläksi tšekäläisiä oloja voidakseni arvostella missä määrin heidän toiveitaan äänestyksen tuloksesta voidaan pitää perusteltuina.

W. L. Linn

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA: _____

Ministeri Edmanin raportti no 3.

Riika

23/5 1927.

Suomen Lähetystö

Riga, 23 pñä. toukok. 1927.

N:o 298.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
11/437 Sal. D. 10 27		
25/5-27	10	Liit.
OHJAMA	OSASTO	ASIA
5	C/16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Ohenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 3 koskeva

1) Non agressioni-sopimusta.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus

Vyldman

K. Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. V o i o n m a a,

H e l s i n k i.

Riga, 23 pñä. toukok. 1927.

Riian Lähettilään raportti N:o 3.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 11/437 Sac. D. 10 27		
25/5-27	Te	Liit.
OSASTO	OSASTO	ASIA

Non agressioni-
sopimuksesta.

Niinkuin eräessä Ministeriölle kuluvaan kuun 9 päivänä lähettämässäni sähkösanomassa mainitsin, tunnutaan täällä tätä nykyä oltavan vähemmän innostuneita non agressioni-sopimuksen solmistamisesta Venäjän kanssa kuin joku aika sitten. Eräissä Ministeriölle lähetetyissä raporteissa on mainittu Moskovan ei myöskään tätä nykyä olevan erikoisen innostunut sopimuksen aikaansaamisesta ~~Balkan~~ maiden kanssa. Olen kuitenkin vakuutettu siitä, ettei syy non agressionineuvottelujen hitaaseen edistymiseen Rigassa ainoastaan ole haettava Venäjässä. Oikein ymmärtääkseen niitä syitä, jotka aiheuttivat Cielensin ja Aralovin laatimien kuuluisien artiklojen syntymisen, on tehtävä selväksi itselleen ne olosuhteet, joiden vallitessa niitä sovittiin. Niiden keskustelujen perustalla, joita minulla on ollut eri henkilöiden kanssa täällä, olisin omasta puolestani taipuvainen uskomaan syiden, jotka niihin johtivat, olleen ensi sijassa taloudellista laatua.

Latviassa vallitsee tätä nykyä erittäin ankara ekonominen pulakausi, vaikeampi kuin pitkiin aikoihin. Vekseliprotestien lukumäärä viimeiseltä vuosineljännekseltä nousee tšekäläisiin oloihin nähden suunnattomaan määrään. Budjetissa on tulopuolelle otettu kymmeniä miljoonia latteihin nousevat verorästit, joiden perimisestä ei ole suuriakaan toiveita. Ulkomaisen lainan saamista, mikäli ulkomaalaiselta taholta olen kuullut, ei pidetä mahdollisena niinkauan kuin Rigan kaupunki kieltäytyy maksamasta erästä v. 1914 Englannista ottamaansa lainaa.

Laina oli 1,200,000 punnan suuruinen, mutta oli silloinen Venäjän hallitus heti ottanut siitä 900,000 puntaa ja loputkin lainasummasta oli käytetty sotilaallisiin tarkoituksiin. Kun Rigan kaupunki kuitenkin esiintyy lainanottajana, on se englantilaisen lainanantajaan nähden siitä vastuussa.

Työväestön tila on vaikea, työttömyys suuri. On siis selitettävissä, että sosialistihallitus pitää yhtenä tärkeimmistä tehtävistään taloudellisen tilan helpottamisen kaikilla mahdollisilla keinoilla. Ainoa maa, josta tässä suhteessa odotetaan apua, on Venäjä. Otan tähän otteen eräästä lentokirjasesta, jonka entinen valtionvarainministeri, vasemmisto-sosialisti A. Buschewitz joku aika sitten on julkaissut.

Lentokirjassaan Buschewitz ensinäkkin huomauttaa, etteivät sosialistit ennen sotaa ajatelleetkaan Latvian eroamista Venäjistä. Ei kukaan realipolitiikko voinut ajatellakaan, että Latviasta tulisi itsenäinen, riippumaton valtio. Oli ainoastaan kysymys kulttuuri autonomiasta. Tämä käsityskanta perustui realisiin taloudellisiin näkökohtiin. Viime vuosisadan 90-luvulta lähtien alkoi Latvian suurteollisuus ja sen yhteydessä köyhälistön vaikutusvalta kehittyä. Nämä seikat tekivät mahdolliseksi latvialaiselle köyhälistölle ottaa askeleen sosialismin toteuttamiseksi. Teollisuuden kehitys oli mahdollista, koska oli olemassa tullyhteys Venäjän kanssa, joka käytti 80-90 o/o Latvian teollisuudentuotteista. Sodan ja vallankumouksen kestäessä oli latvialainen köyhälistö yhä vieläkin tällä kannalla. Sotakommunismi Venäjällä oli kuitenkin sillävälän aikaansaanut arvojen uudelleen arvioinnin. Sosiaalidemokratia on raskain mielin päättänyt ottaa osaa Latvian porvarillisen tasavallan muodostamiseen. Mutta vielä vuoden 1918 lopulla on Latvian sosiaalidemokratia silmälläpitänyt sitä tosiseikkaa, nimittäin että se ottaa osaa porvarillisen tasavallan muodostamiseen ainoastaan mikäli tasavalta tulee antamaan köyhälistölle tilaisuuden jatkaa luokkataistelua. Tässä mielessä puolusti sosialidemokratia agraarireformia sekä vuoden 1920 18 p:nä maalisk. säädettyä lakia. Sosialidemokratian edustajat olivat sitä mieltä, että näiden molempien merkityksellisten yhteiskunnallisten lakien kautta, joilla oli vallankumouksellinen luonne, maan pääoman kasvun kehitys vahvistuisi. Sosialidemokratia ei itse asiassa ollut suurtilaomistustakaan vastaan. Se pelkäsi vain, että suurtilalaiset tuhlaisivat kartanonsa ja siirtäisivät pääomat ulkomaille. Mutta mitä osottavat meille tosiseikat? Molemmat nämä lait ovat ainoastaan olleet omiaan vahvistamaan porvaristoa. Latvialaisen "kansallisen" porvariston tunnuslauseeksi tuli: "Rikastukaa." Teolli-

suus on joutunut rappiolle ja niiden 90.000 työläisten asemasta, jotka meillä oli ennen sotaa, on nyttemmin enää vain jäljellä n. 52.000, jotka ovat siroteltu pieniin yrityksiin. Myöskin työläisten oikeuksia on vähennetty. Sosialidemokraattien äänillä on rikoslain tunnettu 102 pykälä hyväksytty, tätä tullaan varmasti porvarillisen hallituksen taholta käyttämään myöhemmin työläisiä vastaan. Koko Latvian politiikka on johtanut vakavaan taloudelliseen pulaan. Ainoana apuna pitää A. Buschewitz suurteollisuuden saattamista entiselleen sekä liittymistä Venäjään. Venäjä on sekä taloudellisessa että yhteiskunnallisessa suhteessa Latvian liittolainen. Sotakommunismi Venäjällä on päättynyt, mutta Neuvostovalta ja neuvostodiktatuuri ovat säilyneet. Neuvostovenäjän teollisointi edistyy ja Venäjä kulkee nyt sosialismin toteutumista kohti. Niinhyvin Neuvostovenäjän kuin Latviankin taloudelliset edut vaativat molempien valtioiden läheisempää yhteistyötä. Venäjän taloudellisen elämän elpessä selvenee yhä suuremmissa määrin myöskin Itämeren satamien merkitys Venäjälle. Venäjän politiikka tähtää siihen, että nämä satamat varattaisiin Venäjän kansantaloudelle. Tämä politiikka perustuu siihen tietoisuuteen, että Venäjän taloudelliset edut eivät tule sallimaan Itämeren satamien joutumista jonkun vieraan suurvallan vaikutuksen alaiseksi. Toisin ^{n/}saen, taloudellinen välttämättömyys pakottaa Venäjän esittämään vaatimuksen turvallisuussopimuksen solmisesta Itämerenmaiden kanssa.

Tahdon heti lisätä, ettei tekijän puolueen ainakaan enemmistö ole hänen kannallaan mitä Latvian itsenäisyyteen tulee. Mitä nimenomaan ulkoministeri Cieleniin tulee on tämä esiintynyt hänen johtopäätöksiään vastaankin. Väärin olisi kuitenkin olla kokonaan kiinnittämättä huomiota lentokirjasessa esitettyihin mielipiteisiin. Buschewitz ei varmaankaan ole ainoa, joka taloudellisessa suhteessa odottaa apua Venäjältä. Täten on mielestäni selitettävissä se psykologinen ilmapiiri, jossa kysymyksessä olevat artikkelit syntyivät.

Tähän tuli muitakin syitä lisäksi. Viron tšekäläinen edustaja Seljamaa tuntuu olevan taipuvainen panemaan pääpainon Cielenin ja Aralovin välisiin läheisiin väleihin. Artikloista sovittiinkin, Seljamaan mukaan, eräänä iltana Venäjän lähetystössä ennen Aralovin tältä lähtöä.

Puolan lähettiläs Lukaszewicz pitää Saksaa pääsyyllisenä. Saksan lähetystö oli, hänen mukaansa, kehottanut Latvian solmimaan kysymyksessä olevan sopimuksen.

Tahtomatta kieltää, että äsken mainitutkin syyt ovat osaltaan vaikuttaneet artiklain syntyyn, en kuitenkaan tahtoisi antaa niille ratkaisevaa merkitystä. Totta on epäilemättä sekin, etteivät ainakaan kaikki hallituksen jäsenet -- ei edes pääministeri (!)-tietäjät ulkoasiainministerin sopimuksista Aralovin kanssa, mutta vasemmisto ei ole osottanut tuomitsevansa Cielens'in menettelyä. En olisi senvuoksi omasta puolestani taipuvainen pitämään kaikkea kokonaan tilapäisistä syistä johtuvana, vaan näkisin siinä eräissä piireissä täällä vallitsevan pyrkimyksen orienteeraantua Venäjään päin. Voidaan siis epäilemättä sanoa valtiollisenkin, eikä ainoastaan taloudellisten syiden jossain määrin vaikuttaneen kysymyksessä olevaan tulokseen. Senvuoksi, että taloudellinen välttämättömyys vaatii lähentymistä, on lähentyminen, tämän käsityskannan mukaan, aikaansaattava.

Neuvotellessaan Cielens'in kanssa kysymyksessä olevista artikloista, on Aralov antanut ymmärtää, että Venäjä olisi taipuvainen solmimaan edullisen kauppasopimuksen ja sitoutuisi pitemmän ajan kuluessa antamaan suuria tilauksia latvialaisille. Latvialaisten kauppavaltuuskunta lähti toiveikkain mielin Moskovaan luulossa, että kauppasopimus helposti saataisiin aikaan. Tässäkin ovat latvialaiset tulleet petetyiksi. On osottautunut, etteivät Aralovin herättämät toiveet ole toteutuneet. Venäjä vaatii m.m. täydellistä tullivapautta viljalle, sokerille, öljylle ja tupakalle, mikä yksinään tietäisi noin 15 miljoonan latin suuruista tullitulojen vähennystä.

Näin ollen on luonnollista, että ~~xxxxxxx~~ venäläisten toivomuksien mukaisen non agressioni-sopimuksen solmimiseenkaan enää tunnetta samaa halua kuin ennen. Varmaa on myöskin, että se yleinen tyytymättömyys, jonka Cielens'in yritys sai osakseen Latvian rajojen ulkopuolella, on ollut omiaan laimentamaan hänen innostustaan. Ennen kaikkea on tässä suhteessa mainittava Viron kanta. Luulen voitavan varmuudella väittää yleisen mielipiteen täällä ei haluavan saada aikaan sopimusta, joka rikkoisi välit Viron kanssa. Suurvaltain edustajat, Saksaa ja Yhdysval-

toja tietysti lukuunottamatta myöskin ainakin sivumennen antaneet ymmärtää, ettei Latvian edun mukaista olisi solmia kansainliiton liittosopimuksen vastaisista sopimusta.

Näin ollen on ulkoasiainministeri Cielens joutunut hyvin vaikeaan asemaan. Hän tahtoisikin erittäin mielellään saada aikaan Venäjän kanssa sekä poliittisen että kaupallisen sopimuksen, mutta kaikki olosuhteet ja asiinhaarat vaikeuttavat sopimusten aikaansaamista.

Viron tšekäläinen edustaja Seljamaa on ottanut tavakseen käydä kerran tai pari viikossa ulkoasiainministeriössä tiedustellessaan Cielensin mielipiteitä non aggressioni-asian yhteydessä olevista seikoista. Cielens on kuitenkin aina ollut erittäin pidättyväinen ja syyttänyt aikansa kokonaan menneen kauppasopimusneuvotteluihin. (Tämän hän sanoi minullekin kosketellessani kerran kysymystä hänen kanssaan.)

Tänään tuli Seljamaa luokseni ja selosti keskusteluaan Cielensin kanssa. Seljamaa oli pyytänyt Cielensia ilmoittamaan

1) yhtykö hän Viron käsitykseen, että määräys siitä, ettei non aggressioni-sopimus saisi olla ristiriidassa kansainliiton liittosopimuksen kanssa oli otettava erikoiseen pöytäkirjaan.

2) yhtykö hän siihen käsitykseen, että myöskin ennen sopimuksen solmimista syntyneet erimielisyydet voitaisiin alistaa sovintomenettelyyn alaisiksi.

3) yhtykö hän käsitykseen, että sopimuksessa selvästi ilmoitettaisiin, miten lautakunnan puolueeton puheenjohtaja valittaisiin.

Kun ei Cielens joko tahtonut tai voinut mitään vastata, oli Seljamaa ehdottanut, että Cielens lähtisi Tallinnaan tapaamaan Akel'ia. Cielens olikin lopulta sanonut olevansa suostuvainen matkustamaan Tallinnaan viikon lopulla.

Eräs ulkomaalainen virkaveljeni kertoi minulle eilen Lorentzin sanoneen hänelle: "Venäjälle on jotenkin yhdentekevää saadaanko non aggressioni-sopimukset aikaan vai ei. Pääasia on, että

voimme neuvottelujen kuluessa sanoa Baltian maille joukon totuuksia,
ja osottaa heidän riippuvaisuuttaan Venäjästä."

Uly. Schuvalov

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C.11.

ASIA:

Ministeri Idmanin raportti no 4

Piika

13/6-27

Suomen Lähetystö

Riga, 13 pnä. kesäk. 1927.

N:o 343.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
№ 13 / 437 Sal. D. 1927		
17/6-27	to	Liit.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA

Herra Ulkoasiainministeri,

Onnelliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 4 koskeva

1) Latvialais-venäläisiä suhteita.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus

V. Voionmaa

K. Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. Voionmaa,

Helsinki.

Riian lähettilään raportti N:o 4.

Latvialais-venäläisiä
suhteita.

Niinkuin Ministeriölle t.k. 11 päivänä tiedoitin, näyttää täällä tätä nykyä toivottavan, etteivät venäläiset tahdo tehdä nyt solmitun kauppasopimuksen ratifioimista riippuvaksi non-agressioni-sopimuksen kohtalosta. Latvia, niinkuin tunnettu, kiittää Englannin ja Venäjän välisten suhteitten katkeamista siitä, että sen onnistui solmia kauppasopimus Venäjän kanssa. Valtio-pankin johtaja Ringold Kalnings, joka myöskin oli mukana neuvottelemassa Moskovassa, kertoi minulle latvialaisen valtuuskunnan jo olleen valmistuneen lähtemään sieltä tyhjin toimin. Vaikkakaan eivät venäläiset liene ainakaan Moskovassa puhuneet mitään non-agressioni-sopimuksesta, otaksuttiin täällä heidän tarkoituksenaan olleen, että molemmat sopimukset solmittaisiin samalla kertaa. Lorenz lienee täällä tehnyt viittauksia siihen suuntaan. Käydessäni sopimuksen solmimisen jälkeen ulkoasiainministeri Cielens'in luona, sanoi tämä, niinkuin Ministeriölle silloin ilmoitin, tarkoituksen olevan alottaa heti uudelleen neuvottelut poliittisen sopimuksen aikaansaamiseksi. Cielens sanoi olevansa vakuutettu siitä, että venäläiset sitä toivovat ja selitti hän, miten molempien sopimusten yhdenaikainen ratifioiminen itse asiassa olisi luonnollinen toimenpide, lisäten kuitenkin ei antaneensa mitään lupaus venäläisille. Diplomaattikunnassa tuntui myöskin se mielipide olevan yleinen -- monet ovat tätä mielipidettä yhä vieläkin -- ettei Venäjä suostuisi ratifioimaan kauppasopimusta yksinään ja

jättäisi poliittista non agressioni-sopimusta avoimeksi. Arveltiin Venäjän tahtovan osottaa maailmalle voivansa nykyisissäkin sille jossain määrin vaikeissa oloissa solmia poliittisen non agressioni-sopimuksen. Ulkomaisessa sanomalehdistössä näyttää myöskin sama käsitys olevan vallalla. Ainakin eräiden puolalais-ten ja virolaisten lehtien lausunnoista päättäen, ei näissä maissa ole, ainakaan kaikissa piireissä, mielihyvällä tervenditty tietoa latvialais-venäläisen kauppasopimuksen solmimisesta, mikä epäilemättä johtunee pelosta, että täällä samalla kertaa solmitaan poliittinen non agressioni-sopimus.

Viime viikon lopulla keskustellessani asiasta pääministerin Skuenieksin ja eduskunnan puhemiehen Kalnings'in kanssa, sanoivat nämä venäläisten ei ainakaan toistaiseksi esittäneen vaatimusta sopimusten yhtäaikaisesta ratifioinnista, joten oli hyvin mahdollista, että kauppasopimus voitiin saada aikaan ilman poliittista sopimusta. Kontrolloidakseni heidän käsitystään pistäysin suoraan Skuenieksin luota ulkoasiainministeriöön Albats'in luo ja kysyin häneltä hänen mielipidettään. Albats sanoi olevan hyvin mahdollista, että kauppasopimus joutuu yksinään käsiteltäväksi, sillä venäläiset eivät näytä enää olevan erikoisen innostuneita non agressioni-sopimuksesta. Mainitessani kuullessani Cielens'iltä että neuvottelut ennen pitkää alotettaisiin, sanoi Albats ei uskovansa, että niistä tulee mitään. Sekä Skuenieks että Albats tuntuivat olevan tyytyväisiä. Skuenieks sanoi nimenomaan latvialle olevan vaikeata solmia poliittista sopimusta, koska siihen saataisiin kovin vähäinen enemmistö eduskunnassa. Ilman Viroa ei sopimusta myöskään tahdottaisi solmia. Seljamaa onertonut minulle Cielens'in jälleen puhuvan matkasta Tallinnaan. (vrt. raportti N:o 3, 23/5-27). Mahdollistahan on, että hän kaiken varalta tahtoo neuvotella Viron ulkoasiainministerin kanssa.

Kun Lätvian viimeaikainen ulkopolitikka Venäjään nähdessä useilla tahoilla on ollut omiaan herättämään oudaksumista, arvelen olevan syytä tässä kosketella sitä. Teen aluksi selvää erään-sosialidemokraattisen puolueen jäsenen Fritz Mehders'in julkaisemasta lentokirjasesta, jossa hän käsittelee latvialais-

venäläisiä suhteita. Menders on kansanedustaja kuuluen n.s. riippumattomiin sosialisteihin. Hän on kansantalousmies, puolueensa edustajana valtiopankin neuvostossa sekä kuuluu useiden osuuskuntien hallintoon. Hän oli myöskin yksi Moskovassa olleita kauppasopimusneuvottelijoita. Lentokirjaneen on käännös hänen aikaisemmin tohtori Hilferdingin alkakauskirjassa "Die Gesellschaft" v. 1926, otsikolla "Randstaaten-Probleme" julaistusta artikkelista, jonka mukaan siitä tässä teen selkoa.

Kirjoituksessaan Menders aluksi käsittelee kolmen reu-
navaltion, Viron, Latvian ja Liettuan syntyä. Syinä, jotka aiheuttivat näiden valtioiden eroamisen Venäjältä, mainitsee hän

- 1) pyrkimyksen itsenäisyyteen, "die von der nationalen Intelligenz nun als die höchste und vollendetste Form des nationalen Eigenlebens gepriesen wird."
- 2) saksalaisen valtauksen ja Brest-Litovskin rauhan.
- 3) Venäjän vallankumouksen kommunistisen luonteen, "joka on vahvistanut tilallisten talonpoikain ja kaupunkilaisporvariston eroamispyrkimystä Venäjältä."
- 4) Liittolaisten Venäjän politiikan, joka tahtoi saada Baltian maat itsenäisiksi voidakseen interveneerata Venäjän asioihin, joka sittemmin tahtoi saada muodostetuksi n.s. "cordon sanitaire" kommunismia vastaan, joka tahtoi saada Venäjän Itämeren rannoilla heikkennetyksi "und nicht zuletzt, um hier ein eventuelles Austauschobjekt für spätere Zeiten zu haben."

Ennen maailmansotaa enemmän kuin sen aikanaan, sanoo tekijä, ei balttilaisissa maakunnissa ollut mitään mainittavaa pyrkimystä itsenäisyyteen. "Die massgebenden Schichten der baltischen Nationen sahen die Verwirklichung ihrer nationalen Bestrebungen in einer mehr oder weniger grossen Autonomie innerhalb des russischen Staates oder in einer Föderation mit diesem." Mitä nimenomaan latvialaisiin sosialidemokraatteihin tulee, olivat he vielä "während der demokratischen Phase der russischen Revolution" sitä mieltä, ettei Latvia voinut tulla itsenäi-

seksi. "Sie meinten, dass Lettland als unabhängiger Staat, zwischen den Grossmächten eingepresst, mit Russland wirtschaftlich eng verbunden, nur die Rolle eines Vasallen spielen und beständig die Annexionsgelüste des kapitalistischen Russland anstacheln würde. Taloudellisesti ja sotilaallisesti heikontunut Venäjä oli kuitenkin pakotettu tunnustamaan Baltian maiden itsenäisyyden ikuisiksi ajoiksi, mutta heti rauhanteon jälkeisenä päivänä heräsi kysymys näiden valtioiden ulkomaaisesta turvallisuudesta.

Ei ollut ketään, jolle ei olisi ollut selvää "dass Russland sich schwerlich auf lange Frist mit der vollen Unabhängigkeit der neuen Staaten zufrieden geben werde." Taloudelliset ja poliittiset syyt tulevat vetämään sitä Itämerelle. "Die Ostseehäfen Estlands und Lettlands sind auch in der Tat Häfen hauptsächlich für den russischen Import- und Exporthandel. Die Eisenbahnen sind, wirtschaftlich betrachtet, Endstrecken der russischen Eisenbahnen. Eine Barriere zwischen sich und Westeuropa kann auch das heutige Russland nicht dulden, eine "Brücke" -- vielleicht. So kam die Vorstellung auf, die Ostseestaaten sollten eine Brücke zwischen dem Osten und dem Westen Europas bilden. Das ~~XXXXXXXX~~ Sicherheitsproblem war jedoch damit nicht gelöst, denn, vom russischen Standpunkt gesehen, wird es immer sicherer sein, auch eine Brücke im russischen Besitz zu haben, als sie in fremden Händen zu sehen, die noch gegebenenfalls von einem starken Gegner oder Rivalen zuungunsten der russischen Verkehrsfreiheit gelenkt werden können."

Täten, sanoo Menders, syntyi baltilaisissa valtioissa ajatus Suomesta Puolaan asti ulottuvasta liitosta, joka voisi olla turvana Venäjän tulevia hyökkäyksiä vastaan. "Dieses Bündnis, wenn auch als Defensivbündnis erklärt, hätte aber eine unverkennbare Spitze gegen Moskau gehabt; dies um so eher, da der russisch-polnische Friedensvertrag keineswegs alle Keime kriegerischer Konflikte zwischen diesen zwei Mächten beseitigt, son-

dem vielmehr neue geschaffen hatte. Dasselbe gilt für den Fall, dass ein Kampf zwischen Russland und Polen um den Einfluss an der Ostsee entstehen würde. Und dieser Fall kann leicht eintreten. Denn in dem Teil der Ostseeküste, an dem die eisfreien Ostseehäfen liegen, die für die russische Volkswirtschaft unentbehrlich und am nächsten zugänglich sind, kann Russland keine störenden fremden Einflüsse dulden. Es kam weiter in Betracht, dass hinter Polen Frankreich stand, dessen Russlandpolitik am längsten interventionsfreundlich blieb. Gegen ein Bündnis mit Polen sprachen auch die polnisch-deutschen Beziehungen, die Fragen der polnischen Westgrenze. Denn ein solches Bündnis hätte die baltischen Staaten in eventuelle deutsch-polnische Streitigkeiten verwickelt."

Tästä huolimatta allekirjoitettiin n.s. Varsovan sopimus, "das ein Bündnis zwischen Finnland, Estland, Lettland und Polen herstellen sollte". Latviassa äänestivät sosialidemokratit sopimusta vastaan. "Am zähesten für dieses "grosse Bündnis" der baltischen Staaten kämpft noch bis heute Estland, dessen nach Warschau gerichteter Kurs im Lande selbst ziemlich einstimmige Unterstützung findet." Latviassa tultiin ennen pitkää käsittämään, että Varsovaan orienteerautuminen toisi mukanaan kaupapoliittisia vaurioita suhteessa Venäjään. Varsovan sopimuksesta keskustellessa puhuivat Latvian sosialistit senpuolesta, että orienteeraututtaisiin Moskovaan eikä Varsovaan päin. Liittokysymys jäi ratkaisematta.

Senjälkeen kuin "suuri ohjelma" jäi toteutumatta, on koetettu toteuttaa "pientä ohjelmaa", Viron, Latvian ja Liettuan välistä liittoa. "Es ist selbstverständlich, dass der Dreibund der drei kleinen baltischen Staaten an und für sich noch keine Bedrohung Russlands darstellt, wie er auch an und für sich keine Lösung der Sicherheitsfrage an der baltischen Küste bedeutet. Dieses Bündnis kann aber, wenn eine Verständigung zwischen Litauen und Polen zustande kommt, leicht durch den Beitritt Polens vervollständigt werden; es kann auch sonst leicht zum Spielball irgendeines Gegners Russlands werden, es kann aber auch dem russischen Einfluss unterliegen, wenn die russische Aussenpolitik

die baltischen Staaten an sich heranzuziehen versteht. Inzwischen bringen die wirtschaftlichen Tatsachen ihren Einfluss zur Geltung. In Russland ist der Kriegskommunismus liquidiert und die neue ökonomische Politik erster und zweiter Auflage beginnt ihre umgestaltende Wirkung auf die allgemeine und die auswärtige Politik der Sowjetunion auszuüben. Und mit jedem Tage wird es wieder deutlicher, dass das Baltikum und die Sowjetunion (anders gesprochen: Russland) eine wirtschaftliche Einheit bilden. Vor dem Weltkrieg waren die grössten Städte Lettlands ziemlich stark industriell entwickelt. Hinter der Zollschutzmauer des russischen Reichs, gestützt auf die qualifiziertere Arbeitskraft des lettischen Industriearbeiters, auf den bequemen Bezug der englischen Kohle und auf die Nähe des umfangreichen russischen Marktes, war eine bedeutende Industrie entstanden und durch den enormen Warenumsatz zwischen Ost und West ein bedeutender Import- und Exporthandel erblüht. Die Landwirtschaft, durch die südrussische Konkurrenz im Kornbau bedrängt, hatte sich der Viehzucht und der Milchwirtschaft zugewandt und fand ihren Absatzmarkt, neben dem Export nach Westeuropa, auch in beträchtlichem Masse in den kaufkräftigen Industriestädten der baltischen Provinzen und Russlands. Der Krieg durchkreuzte diese wirtschaftliche Entwicklung. Die baltische Industrie wurde total ruiniert. Doch der Krieg konnte zwar die wirtschaftlichen Zusammenhänge unterbrechen, beseitigen konnte er sie selbstverständlich nicht. Trotz aller Bemühungen ist es nicht möglich gewesen, der Wirtschaft die Richtung nach Westen zu geben. Mit jedem Jahr ist die Handelsbilanz passiver geworden und die Passivität der Zahlungsbilanz herangerückt. Nur im Wege der Einschränkung des Verbrauchs und der Behinderung der Einfuhr durch hohe Zölle, die das Schutzbedürfnis der zu erziehenden einheimischen Industrie weit überschreiten, ist es möglich gewesen, das Gleichgewicht der Zahlungsbilanz zu erhalten. Diese Wirtschaftspolitik vermindert aber die

Kaufkraft des kleinen inländischen Marktes noch mehr und stellt um so dringender die Frage nach dem Ausgang der baltischen Volkswirtschaft nach dem Osten. Dies ist besonders wichtig für die Industrie. Mit jedem Tage wird somit das Problem der wirtschaftlichen Beziehungen zu Russland brennender. Wenn in Zukunft der russische Markt aus irgendwelchen politischen Rücksichten für die baltischen Staaten gesperrt oder der Zugang zu ihm erschwert wird, gelangt die baltische Volkswirtschaft unmittelbar in grosse Schwierigkeiten. Heute ist der russische Markt auf zweierlei Weise "geschützt": durch das System des Aussenhandelsmonopols, das gegenwärtig zwar kein lückenloses Gebäude darstellt und schwerlich für lange Zukunft zu erhalten sein wird, und neben dem Handelsmonopol durch eine Wand des Hochschutzzolls. Ein Schutzzollsystem als Erziehungszoll kann in Russland seine starken Anhänger auch in der Zukunft haben. Die Industrie der Ostseeprovinzen war einst im zollpolitisch geeinten Osteuropa emporgeblüht. Sie muss verkümmern, wenn sie nach Milderung oder Wegfall des russischen Aussenhandelsmonopols vor eine neue russische Hochschutzzollwand gestellt wird. Ein Zollvertrag, der über die übliche Meistbegünstigung hinausgeht, ja sogar eine Zollunion mit Russland, ist somit schon heute kein weit hinauszuschiebendes Ziel. Das russische Aussenhandelsmonopol ist, wie gesagt, kein lückenloses Gebäude mehr und die bestehenden Handelsverträge der baltischen Staaten erlauben, durch die sogenannte russische Klausel, Zollermässigungen, auf die die Meistbegünstigung sich nicht zu erstrecken braucht. Somit ist ein engerer Zusammenschluss in zollpolitischer Hinsicht mit Russland ermöglicht."

Samoinkuin reunavaltioiden talous vaatii lähentymistä muuhun Itä-Eurooppaan, vaativat myöskin yleispoliittiset näkökohdat olojen konsolideerautumista Itä-Euroopassa. „Das Entstehen der Randstaaten hat keineswegs die nationalen Fragen völlig gelöst. Einerseits sind Minderheiten auch in dem übrigen Staatsgebiet der neuen Staaten zerstreut. Separatistische und irrendentistische

Tendenzen in den Grenzbezirken mit Russland sind in der Zukunft unausbleiblich. An Konfliktsstoff wird kein Mangel sein, sobald beim Nachbar der Wille nach gewaltsamer Aneignung der Ostseeküste entsteht. Unter der Hülle der Sowjet-Diktatur entsteht ein Nationalismus der aufstrebenden bürgerlichen und bäuerlichen Schichten Russlands, der keinesfalls friedliebend ist. Genährt von den künftigen Expansionstendenzen der russischen Volkswirtschaft nach der Ostsee, wird hier früher oder später die russische Aussenpolitik aggressiv werden, wenn es nicht gelingt, auf friedlichem Wege einen annehmbaren modus vivendi zu schaffen."

Tällainen asiointi synnyttää epävarmuutta, joka lamauttaa kaiken taloudellisen toiminnan ja jälleenyrautuksen toiminnan ja joka on ajanpitkään sietämätön. "Wenn nun auch in manchen baltischen sozialistischen Kreisen der Gedanke an einen Schutz durch die eine oder andere westliche Grossmacht aufgetaucht ist, so würde das, abgesehen von dem nicht festzustellenden Willen und der Möglichkeit, die baltischen Staaten militärisch zu schützen, nur eine internationale Ausweitung der möglichen Konflikte bedeuten. Von einem effektiven Schutz durch den Völkerbund kann man aber vorläufig noch nicht sprechen. Ein Garantievertrag mit Russland ist demzufolge schon heute eine konkrete aussenpolitische Aufgabe, an deren Lösung unverzüglich gegangen werden muss." Sosialidemokratia on Venäjän vallankumouksen aikana vaatinut kaikille kansallisuuksille itsemääräämisoikeutta, vieläpä oikeutta erotakin valtakunnasta, Venäjästä. "Die Ergebnisse der Revolution sind aber heute nicht im Kriege, sie sind nur durch den Frieden Osteuropas zu retten, durch den Frieden, der eine Entwicklung der Sowjet-Diktatur zur Demokratie erleichtert und eine Annäherung zwischen den Oststaaten fördert. Der Krieg, der unvermeidlich würde, gelänge es nicht, einen interstaatlichen Vergleich im Osten zu schaffen, kann das Ende der Selbstbestimmung der baltischen Nationen bedeuten. Deshalb muss auch die

Sorge um die Erhaltung der erreichten Freiheit der kulturellen und der wirtschaftlichen Entwicklung die baltischen Nationen zwingen, den Weg der interstaatlichen Verständigung, ja des interstaatlichen Zusammenschlusses im Osten Europas zu suchen. Die Frage steht kurz gefasst für die Zukunft so: entweder bleiben am Ende die baltischen Staaten als Glieder eines Staatenbundes Osteuropas, als Glieder der Vereinigten Staaten von Osteuropa bestehen, im grösstmöglichen Ausmasse ihrer nationalen Selbständigkeit und Unabhängigkeit, oder sie werden beständig Gefahren ausgesetzt sein, die ihren völligen Untergang herbeiführen können. Die Vereinigten Staaten von Osteuropa -- es kommen dabei auch asiatische Gebiete des früheren russischen Reichs in Betracht, auf den Namen jedoch kommt es nicht an -- die Vereinigten Staaten von Osteuropa sind keine Frage der fernen Zukunft. Die Geschichte der Revolution schreitet schnell. Und wenn auch in der heutigen randstaatlichen Tagespolitik dieses Ziel dem Tagespolitiker als unrealistisch erscheinen mag, für eine Partei, wie die Sozialdemokratie, die die Zukunft erstreitet, ist die Richtung von der allergrössten Bedeutung -- auch für die Politik des heutigen Tages. Die Vereinigten Staaten von Osteuropa, die eine friedliche Lösung des Randstaatenproblems ermöglichen, beseitigen einen Herd künftiger kriegerischer Konflikte im europäischen Osten, beheben ein Hindernis zur wirtschaftlichen Zusammenfassung der volkswirtschaftlichen Einheit Osteuropas, fördern somit seine Eingliederung in die Weltwirtschaft und sichern die Ergebnisse der osteuropäischen Revolution. Wenn es der russischen Arbeiterklasse gelingt, für die friedliche Lösung der östlichen randstaatlichen Probleme die Unterstützung der Bauern und des städtischen Kleinbürgertums zu erlangen, wenn andererseits die randstaatliche Sozialdemokratie in ihrer Politik die Richtung nach dem Staatenbunde im Osten einschlägt und die kleinbürgerlichen Schichten, denen die Sicherung der nationalen Selbstbestim-

mung kein leeres Wort sein sollte, als zeitweilige Weggenossen gewinnt, so ist eine friedliche Lösung des Problems der früher russischen Ostseeküste im stärksten Masse gesichert, wobei die weiteren Möglichkeiten zum europäischen Zusammenschluss keineswegs versperrt werden. Die bürgerlichen Schichten der randstaatlichen Nationen in ihrem hochgeschossenen Nationalismus, in ihrer nationalen Selbsteinbildung, in ihrer nationalistischen Verblendung und Begrenztheit sind heute unfähig, den Weg der einzigen möglichen staatlichen Verständigung zu betreten. Sie sind willens und geneigt, im Intrigenspiel der Diplomatie sich gegen Russland ausspielen zu lassen, somit bewusst oder unbewusst den Frieden zu gefährden und selbst die Zukunft der Nation aufs Spiel zu setzen. Die sozialistische Arbeiterinternationale hat auf ihrem Marseller Kongress die Ostfragen angeschnitten und die Aufmerksamkeit der internationalen Arbeiterschaft auf die allgemeine Kriegsgefahr im europäischen Osten gerichtet. Sie hat sich für das Recht der Randstaaten auf freie und unabhängige Existenz erklärt. Das schliesst jedoch den Weg zu einem freien und freiwilligen Zusammenschluss des Ostens zum Staatenbunde keineswegs aus, zu diesem Ziele drängen aber wie die wirtschaftlichen, so nicht minder die allgemein politischen Verhältnisse schon heute, wenn es auch an bewusster Förderung dieses Zieles noch fehlt. Hier eben entsteht für die randstaatliche Sozialdemokratie eine Aufgabe, die der geistigen Durcharbeitung harret."

Latviankielillä ilmestyneen painoksen on tekijä varustanut esipuheella, jossa hän m.m. mainitsee tahtoneensa julaista kirjoituksensa myöskin latviankielillä, koska hän tietää useiden huomattavien sosialidemokraattien jakavan hänen mielipiteensä kysymyksessä suhteista Venäjään. Ulkopolitiikka, joka jättää huomioimatta taloudellisia näkökohtia, on rakennettu hetken eikä tulevaisuuden tarpeita silmälläpitäen. Viron ja Latvian satamat ovat samalla Venäjän satamia, näiden maiden rautatiet Venäjän rautateiden päitä. Voisiko suurvalta, kysyy Menders, joka tahtoo taloudellisesti syntyä uudestaan, koskaan sallia vieraan valtion

hegemoniaa näiden maiden rannikoilla? Viron ja Latvian ei sen-
vuoksi myöskään ole oltava mukana minkäänlaisen "barriäriin"
luomisessa Venäjää vastaan. Puolalainen orienteeraus, "Varsovan
sopimus", jonka hän asettaa venäläisen lähentymisen vastakohtak-
si, aiheuttaisi välttämättömästi sotilaallisia selkkauksia tu-
levaisuudessa. Latvian teollisuuden markkinat voivat olla ainoas-
taan idässä, eikä se senvuoksi voi olla osallisena missään poli-
tiikassa, jota Venäjä katsoo itseään vastaan tähdätyksi. Ennen
tai myöhemmin tulee Venäjällä ilmaantumaan pyrkimys laajentua.
Laajentuminen voi tapahtua sotilaallisen valloituksen kautta tai
sovinnon tietä. Mendersin mielestä olisi kaikkien koetettava myö-
tävaikuttaa siihen, että se tapahtuisi jälkimäistä tietä. Itä-
Europan yhdysvalta -probleemi ei ole toteutettavissa tänään eikä
huomenna. Monet ylimenoasteet ovat välttämättömiä, mutta tämän
kaukaisen päämäärän tulisi määrätä nykyetken konkreettisen po-
litiikan suunnankin. [Mendersin ajatukset käyvät siis samaan suun-
taan kuin Buschewitzin. 1). Niiden johdosta olisi tietysti pal-
jokin sanottavaa. Syynä siihen, että olen näin laajasti selosta-
nut Mendersin kirjoitusta, on ainoastaan ollut se, että siinä e-
sitettyt näkökohdat ja mielipiteet siitä huolimatta, ettei hänen
vetämillään lopullisilla johtopäätöksillä täällä ole kannatusta,
kuitenkin saattavat paremmin ymmärtämään Latvian ulkopolitiikkaa.
Olen jo eräessä aikaisemmassa raportissa huomauttanut siitä, et-
tei tätä ulkopolitiikkaa voida selittää johtuvaksi ainoastaan sak-
salaisten vaikutuksesta, Aralovin ja Cielens'in läheisistä suh-
teista tai luottamuksen puutteesta kansainliittoon ja muista, jos
niin saa sanoa, ulkomaisista seikoista. Syyt ovat sisäisiä, ta-
loudellisia. Taloudellinen ahdinkotila ja vakaumus, ettei tätä
tilannetta ilman Venäjän apua voida parantaa, ovat vieneet siihen,
että Latvian politiikka viime aikoina ainakin jossain määrin on
orienteerautunut Venäjään päin. Keskustellessani äskettäin erään
täällä jo kauan aikaa olleen suurvallan sotilasasiamiehen kanssa

1) vert. raporttini N:o 3, 23/5 -27.

Saksan vaikutuksesta tässä kehityksessä, sanoi tämä Saksan olleen ainoastaan puutarhurina, joka on antanut vettä siellä, missä sitä on tarvittu. Jollei olisi ollut olemassa sisäisiä syitä, jotka latvialaisten mielestä vaativat ottamaan huomioon Venäjän toivomuksia suuremmassa määrässä kuin ennen, ei Saksa myöskään olisi saanut tämän tapaisia ajatuksia itämään. Oikeiston johtaja tohtori Bergs, joka on yksi Cielens'in ulkopoliittikan ankarimpia vastustajia, ei anna Saksan vaikutukselle sitäkään merkitystä kuin mainitsemani ulkomaalainen.

Täköläiset sosialistit eivät -- eräitä poikkeuksia lukuunottamatta -- kannata Mendersin mielipiteitä Latvian liittymisestä Itä-Euroopan yhdysvaltoihin (= Venäjä), mutta jo se seikka, että häntä esittämistään mielipiteistä huolimatta yhä edelleen käytetään julkisissa luottamustehtävissä, osottaa paraiten, ettei hän esittämiensä mielipiteiden vuoksi ole tehnyt itseään mahdottomaksi ottamaan osaa poliittiseen elämään. Vaikkakaan ei porvarillisella taholla ole julkisuudessa esitetty Menders'in käsityksen mukaisia mielipiteitä, olen eräiltä täköläisiltä diplomaateilta kuullut heidän tavanneen myöskin eräitä porvarillisia, joilla on samanlaisia mielipiteitä kuin hänellä.

Edelläesitettyjen ajatusten ja niitä määrävän suunnan jyrkimpänä vastustajana täällä voitaneen pitää oikeiston johtajaa, tohtori Arved Bergs'ia. Bergs katsoo, että Latvian on varottava joutumasta liian läheseen kaupalliseen yhteyteen Venäjän kanssa. Hän on myöskin senvuoksi nyt solmitun kauppasopimuksenkin jyrkkä vastustaja. Oikeistoon kuuluvat edustajat lienevät kaikki hänen kannallaan. Maalaisliitto, Ulmaniksen puolue, ei ole raporttia kirjoitettaessa vielä määrännyt kantansa, mutta on puolueessa huomattavissa sopimusta vastustava suunta. Ottamalla vastaan suuria tilauksia Venäjältä, tendään teollisuus niin riippuvaiseksi vii-memainitusta maasta, ettei lopulta ole muuta keinoa kuin yhtyä tulliliittoon sen kanssa. "Tämä tulliliitto", sanoi Bergs pari päivää sitten minulle, "voi samoinkuin Saksan tulliliitto aikoinaan johtaa poliittiseen yhteyteen". Tällä en tando väittää hänen

pitävän nyt solmittua kauppasopimusta näin vaarallisena. Saman ajatuksen on hän lausunut eräässä Menders'in lentokirjasten johdosta julkaisemassaan kirjoituksessa, josta hän on antanut minulle saksankielisen käännöksen, ja josta lainaan tähän seuraavan kohdan. "Die lettländische Industrie der Vorkriegszeit fand ihre Existenzmöglichkeit, wie bereits dargelegt, im russischen Schutzzoll. Jetzt würde sie aber ausserhalb der Grenze dieses Schutzzolles liegen und nicht mit der hochentwickelten und kapitalkräftigen Industrie Westeuropas konkurrieren können. Die russischen Bestellungen würden sich direkt an die Industrie Westeuropas wenden unter Umgehung einer vermittelnden Industrie, wie es die lettländische Industrie der Vorkriegszeit war. Aus diesem Grunde wird von einigen Publizisten und Politikern eine Zollunion der baltischen Staaten mit dem Verbands der sozialistischer Räterepublik oder gar "Vereinigte Staaten Osteuropas" in Betracht gezogen. Die unvermeidlichen politischen Folgen dieser Absichten sollen hier übergangen werden. Es dürfte überzeugender sein sie auf wirtschaftlichem Gebiete zu schlagen, auf das sie sich zu stützen vorgeben. Es ist doch in der Tat nicht zu ersennen, aus welchen Gründen der heutige Verband der Räterepubliken oder ein zukünftiges Russland seine Konsumenten mit einem industriellen Schutzzoll belegen sollte, um in einem Nachbarstaat - bei aller Freundschaft doch einem fremden Staat - die Möglichkeit einer Industrie zu schaffen. Andererseits wäre es von Seiten Lettlands gewiss als Leichtfertigkeit zu betrachten, wenn es auf Grund eines so losen Gefüges, wie es eine Zollunion ist, bedeutende Kapitalien in seiner Industrie investieren wollte, die mit einem Federstrich entwertet werden könnten. Die Verfechter einer osteuropäischen Zollunion oder "vereinigten Staaten" werden sich daher gezwungen sehen weiter zu gehen und die völlige Inkorporierung der baltischen Staaten in Betracht zu ziehen, die sie wohl auch jetzt schon ins Auge fassen und nur aus leicht begreiflichen Gründen noch verschweigen."

Bergs'in käsityksen mukaan tekee nyt solmittu kauppasopimus myöskin lopun toiveista saada aikaan tulliliitto Viron kanssa.

Latvia on suostunut niin suureen viljan, tupakan, öljyn ja suolan tullin alennukseen, että se tekee kaiken muiden maiden kilpailun mahdottomaksi. Viro tuskin olisi suostuvainen solmimaan tämän tapaista kauppasopimusta Venäjän kanssa. 1). Bergs ei sitäpaitsi usko Venäjän lupauksiin ostaa Latviasta tavaroita 40.000.000 latin edestä vuosittain, sillä se voi aina erilaisten tekosyiden nojalla olla täyttämättä lupauksiaan.

Bergs'in ja Menders'in mielipiteissä on se yhteistä, että he kumpikin ottavat huomioon mahdollisuuden lopulta täytyä suostua tulliliittoon Venäjän kanssa. Edellinen pelkää sitä, koska hän näkee tulliyhteydessä ensi askeleen poliittiseen yhteyteen. Jälkimäinen puolustaa tulliliittoa samoin kuin myöskin hänen käsityksensä mukaan, siitä johtuvaa poliittista yhteyttä, nähden federaatiivisessa Venäjässä sen päämäärän, jonka toteuttamiseen hänen käsityksensä mukaan reunavaltioiden Viron, Latvian ja Liettuan olisi pyrittävä. 2). Suurin osa latvialaisista politikoista ja suuresta yleisöstä ei pidä kysymystä kauppasopimuksen solmimisesta ~~YKIK~~ näin laajakantaisena. Kauppasopimuksen luullaan tulevan ratifioiduksi eduskunnassa. Nekin, jotka eivät siitä kovin paljon odota, ajattelevat niinkuin eduskunnan puhemies Kalnings, kun hän käydessäni pari päivää sitten luonaan sanoi: "Vahinkoa ei sopimuksesta missään tapauksessa ole ja me toivomme, että se tuottaa helpotusta vaikeaan taloudelliseen tilanteeseen."

Käsitykseen, ettei sopimuksesta ole vahinkoa, voitane ainostaan yhtyä seuraavilla edellytyksillä:

1) etteisopimus tee mahdottomaksi suunniteltua tulliliittoa.

) vert. raporttini N:o 1, 6/5 -27.

2. Venäläiset, niinkuin tunnettu, välttävät Viron, Latvian ja Liettuan tulevaisuudessa "vapaaehtoisesti" taloudellisista syistä liittävän Venäjään.

- liittoa Viron kanssa, 1)
- 2) ettei Latvian tarvitse täyttääkseen venäläisten tilauksia sitoa niin suuria pääomia teollisuuteensa, että vastaisuudessa tulee olemaan vielä vaikeampi kuin nyt olla ilman näitä tilauksia.

Vy. Linn

-
- 1) Olen tavannut täällä henkilöitä, jotka jo ennen kauppasopimuksen solmimista lausuvat käsityksensä, ettei tulliliitosta koskaan mitään tule, koska se pakottaisi lopettamaan eräitä teollisuuden haaroja täällä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 616

ASIA: _____

Ministeri Idmanin raportti no 8.

Riiga

7/7 1927

Suomen Lähetystö

Riga, 7 pñä. heinäk. 1927.

N:o 389.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 18/438 Sal. D. 1927		
11/7-27	No	Liit.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 8 koskeva

- 1) Ministeri Seljamaan lausuntoa virolais-
latvialaisista suhteista.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus

Vy. Linnar

K. Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. V o i o n m a a,

H e l s i n k i.

Riga, 7 pñä. heinäkuuta 1927.

Riian lähettilään raportti N:o 8.

Ministeri Seljamaa virolais-
latvialaisista suhteista.

Palattuani kotiin Kaunaksesta selosti Viron tšekäläinen lähettiläs, ministeri Seljamaa, minulle maansa ja Latvian välisiä suhteita. Ministeri Cielensin käynti Virossa kesä-kuussa oli tehnyt erittäin epäedullisen vaikutuksen. Sensijaan että Cielens Tallinnaan saavuttuaan olisi tullut ulkoasiainministeriöön ulkoministeri Akelin puheille, lähti hän ensin virolaisten sosiaalidemokraattien luokse neuvottelemaan näiden kanssa, koettaen saada nämä harjoittamaan painostusta Viron hallitukseen, jotta tämä asettuisi suosiollisemmalle kannalle Latvian Venäjän kanssa tekemään kauppasopimukseen näiden. Akel oli ollut erittäin loukkaantunut Cielensin käytöksen johdosta ja oli viimeainitun menettely, mikäli Seljamaa kertoi, herättänyt tyytymättömyyttä ja oudoksumista kaikissa tallinnalaisissa piireissä. Keskustelu ministeri Akelin kanssa, jonka keskustelun aikana Seljamaakin oli ollut läsnä, supistui lyhyeen eikä antanut mitään positiivisia tuloksia. Kysymyksiä johdosta mitä seikkoja Akelin ja Cielensin välisissä neuvotteluissa kosketeltiin, kertoi Seljamaa seuraavaa.

Neuvottelut, mikäli tätä sanaa yleensä voidaan niistä käyttää, koskivat kahta kysymystä, Viron ja Latvian välistä tulliuunionia sekä Venäjän kanssa käytäviä non-agressioni-neuvotteluja. Mitä edelliseen kysymykseen tulee, sa-

noi Akel heti suoraan, että Latvian ja Venäjän välinen kauppasopimus tekee mahdottomaksi unionisuunnitelman toteuttamisen, koska Eesti ei mitenkään voi solmia sen kaltaista sopimusta Venäjän kanssa. Sellainen sopimus kuin se, jonka Latvia on tehnyt, tuntuu virolaisista ei ainoastaan kaupallisessa vaan myöskin poliittisessa suhteessa vaaralliselta. Jokatapauksessa päätettiin ryhdyttäväksi jo aikaisemmin päätettyihin neuvotteluihin siitä, miten tulliuioni kummankin maan välillä voitaisiin toteuttaa.

Mitä non-agressioni-neuvotteluja koskevaan kysymykseen tulee, oli Cielens koko ajan niin pidättyväinen, ettei ollut mahdollista saada keskustelua edes käyntiin hänen kanssaan. Akel'in kysymykseen oliko venäläisille kauppasopimuksen ehtona annettu lupauksia non-agressioni-sopimuksen suhteen, vastasi Cielens kieltävästi, lisäten kuitenkin saaneensa sen käsityksen, että venäläiset haluaisivat samalla kertaa saada molemmat sopimukset valmiiksi. Kun Akel huomasi, ettei Cielens ollut halukas keskustelemaan non-agressioni-sopimuksesta, antoi hänkin keskustelun raueta. "Näin ollen" sanoi Seljamaa, "tiedämme Cielensin suunnitelmista tänään yhtä vähän kuin ennen hänen Tallinnaan tuloaan." 1)

Ei ole ihmeellistä, että Seljamaa on tyytymätön siihen tapaan, jolla tšekäläinen ulkoasiainjohto suhtautuu

1) Cielens sanoi minulle pari päivää sitten, ettei esitystä non-agressioni-asialla missään tapauksessa ehditä antaa samalla kertaa kuin kauppasopimusesitystä.

liittolaiseensa. Hän sanoi minulle olleensa kauan tekemisissä latvialaisten kanssa, mutta koko tänä aikana tavanneensa täällä ainoastaan kolme valtiollista toimihenkilöä, jotka ymmärsivät maansa poliittista asemaa, mitä Latvian itsenäisyyden säilyttäminen siltä vaatii. Nämä henkilöt olivat ent. presidentti Tschakste, Meierovitsch-vainaja ja tohtori Arved Bergs. Kaksi ensinmainittua on kuollut ja kolmannella ei ole yksinään sitä vaikutusta asioiden menoon, että hän saattaisi määrätä Latvian ulkopoliittikan suunnan. Seljamaa piti nykyistä tilannetta niin kriittillisenä, että hän katsoo voitavan puhua Latvian "itsenäisyyden kriisistä". Mainitessani hänelle Bergs'in minulle lausumasta pelosta, että Latvia ehkä lopulta joutuu taloudellisesti niin yhteenkytketyksi Venäjään, ettei ole muuta neuvoa kuin pyrkiä tulliliittoon sen kanssa, sanoi Seljamaa pelkäävänsä samaa. Hän myönsi samoin oikeaksi käsitykseni niistä syistä, jotka olivat johtaneet nykyiseen asiointilaan (vrt. raporttini N:o N:o 3,4) Nykyisen tilanteen vakavuus Latvian itsenäisyyden kannalta, sanoi Seljamaa, on siinä, ettei Cielens'in ulkopoliittikan voida katsoa olevan ainoastaan hänen yksityistä politiikkaansa, joka johtuisi tilapäisistä syistä, vaan on se koko viimeaikaisen kehityksen tulos. Maalaisliiton johtaja Ulmanis, joka nykyään vastustuspuolueeseen kuuluvana moittii Cielenslä, oli itse, Seljamaan mukaan, tavallaan alkamassa venäläistä orientoitumista.

Kysymyksen ollessa tulliliunionista Viron ja Latvian välillä, olen havainnut täällä olevan vallalla käsityksen,

että unionista on taloudellisessa suhteessa vahinkoa Latvialle. Syyt, joiden vuoksi täällä ainakin periaatteessa sitä edelleenkin halutaan ovat puhtaasti poliittisia. Meikin, jotka todella ovat vakuutetut tällaisen unionin suotavuudesta, katsovat sen tuottavan taloudellista etua ainoastaan Virolle, mutta on heidän mielestään Latvian tehtävä uhrauksia saadakseen aikaan lähemmät suhteet naapurivaltioihin, sekä Viroomettä Liettuaan, jonka kanssa myöskin kerran toivotaan saatavan aikaan tulliliitto. Täten on myöskin käsitettävissä se, että latvialais-venäläisen kauppasopimuksen kannattajat ovat erittäin tyytymättömiä siitä, että Viro, jolla heidän väitteensä mukaan on varsinainen hyöty tullionista, tekee vaikeuksia ja moittii Latvian yrityksiä hankkia menekkiä teollisuustuotteilleen Venäjällä. En voi auttaa, että minusta tuntuu niinkuin täällä hieman liioiteltaisiin suunnitellun tullionin haittoja. Selväänhan on, että eräät teollisuudenhaarat mahdollisesti voivat kärsiä, mutta olen vakuutettu siitä, että ajanpitkään Latvian monessa suhteessa kehittynyt teollisuus tulee hyötymään siitä, että sille täten avautuu laajempia markkinoita. Olen myöskin ulkoasiainministeriössä suoraan sanonut ministeri Albatsille valittavani sitä, jos Latvian Venäjän kanssa solmima sopimus on esteenä tullionin aikaansaamiselle Viron kanssa. Niin pidättyväinen kuin Albat yleensä onkin, sanoi hän minulle olevansa samaa mielipidettä kanssani. Hän lisäsi myöskin valittavansa sitä, ettei tullionia ole aikaisemmin saatu aikaan. Ennen olisi se ollut helpommin toteutettavissa kuin nyt.

Olen tavannut erään Räävelissä äskettäin olleen latvialaisen tulliliittoneuvottelukunnan jäsenen. Hän sanoi Virossa niinkuin Latviassakin mielipiteiden eroavan kysymyksen ollessa viimeainitun maan Venäjän kanssa solmimasta sopimuksesta. Nykyinen Viron hallitus on sitä vastaan, mutta on myöskin virolaisia, jotka sen hyväksyvät. Siihen mennessä, jolloin tulliliitto olisi toteutettava, voi paljon muuttua. Mahdotonta ei ole sekään, että Latvia sanoo irti Venäjän kanssa solmimansa sopimuksen, jos näyttäytyy, että se todellakin on esteenä tulliliiton aikaansaamiselle.

V. J. Linn

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: 626 16

ASIA:

Ministeri Idmanin raportti no 9.

Riiga

12/7-27

Suomen Lähetystö

Riga, 12 pñä. heinäk. 1927.

N:o 402.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 19/438 Sal. D. 1927		
157-24	No	Liit.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 9 koskeva

1) Latvian lainahankkeita.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus

V. Voionmaa

K. Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. Voionmaa.

Helsinki.

Riga, 12 pñä. heinäkuuta 1927.

Riian lähettilään raportti N:o 9.

Latvian lainahankkeet.

Niinkuin tunnettu ei Latvian ole toistaiseksi onnistunut saada ulkomaista lainaa. Ne yritykset, joihin lainan saamiseksi on ryhdytty, ovat aina rauenneet tyhjiin. Syynä on ollut ulkomaalaisten rahalaitosten haluttomuus antautua suhteisiin Latvian kanssa ennenkuin Riian kaupunki on maksanut Englannista vuonna 1914 saamansa lainan. Siihen nähden, että silloinen Venäjän hallitus oli ottanut suurimman osan, 900,000 puntaa tästä 1,200,000 punnan suuruisesta lainasta ja Riian kaupunki oli ollut pakotettu käyttämään loputkin saaduista rahoista armeijan tarpeihin, ei kaupunki ole tahtonut tunnustaa olevansa velvollinen suorittamaan mainittua velkaa. Useissa englantilaisissa lehdissä, m.m. Times'issä on usein ollut erittäin ankaria kirjoituksia Latviaa vastaan, joissa sen viranomaisten käytöstä on verrattu bolshevikkien menettelytapaankin. Suurpankkien välisestä solidaarisuudesta on johtunut, etteivät esim. ameriikkalaisetkaan pankit ole tahtoneet lainata Latvialle.

Tätä nykyä oleskelee täällä ameriikkalaisen Guarantee Trust Company'n edustaja. Mikäli hän on minulle kertonut, olisi Latvia nyttemmin taipuvainen tunnus-

tamaan edellämainitun velan saadakseen lainan Ameriikasta. Lainan suuruutta ei ole vielä lopullisesti määrätty, eikä kaikista lainanehdoista sovittu, mutta kertoi edellämainittu henkilö olevansa vakuutettu siitä, että asia saadaan järjestetyksi. Latvian taloudellinen neuvosto, johon kuuluu eri liikejärjestöjen ja teollisuudenhaarojen edustajia, on lausunut hallitukselle toivomuksen 10 miljoonan dollarin suuruisen lainan ottamisesta. Siihen nähden, että Latvia ensi kerran saa lainan Ameriikasta ja sen olot siellä ovat jotenkin vähän tunnetut, ei se voi toivoa saavansa lainaa yhtä edullisilla ehdoilla kuin ne, joilla esim. Suomi on voinut lainata. Latvian on luultavasti maksettava 1 1/2 o/o korkeampi korko, kuin se, mikä suoritetaan viimeisestä Suomelle annetusta ameriikkalaisesta lainasta. Riian kaupungille on äskettäin tehty eräs ehdotus edellämainitun englantilaisen lainan takaisin maksun järjestämiseksi. Riian raitiotieliikenne on erään belgialaisen yhtymän hallussa. Konsessioniaika menee piakkoin umpeen, ja on yhtiö saadakseen uudistaa kysymyksessä olevan oikeuden, ehdottanut kaupungille olevansa valmis maksamaan mainitun velan, jos konsessio on myönnetään sille edelleen 25 vuodeksi. Sen perustalla, mitä edellämainitun ameriikkalaisen pankin edustaja on minulle kertonut, voinee siis päätätä, ettei täällä ole halua suostua belgialaisen yhtiön ehdotukseen, vaan pidetään parempana järjestää asia toisella tavalla.

V. J. Linn

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Tuomin raportti no 10.

Riga

20/7 1927

Suomen Lähetystö

Riga, 20 pñä. heinäk. 1927.

N:o 411.

ULKOASIAINMINISTERIO		
21/438 fac. D. 1927		
25/7-27	5	LII.
	ASIA	ASIA
5	C16.	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 10 koskeva

1) Venäjän kysymystä.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus

Vy Linnar

K. Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. Voionmaa.

Helsinki.

Riga, 20 pñä. heinäkuuta 1927.

Riian lähettilään raportti N:o 10.

ULKOASIAIN - MINISTERIO		
No 21/438 Pal. D. 1327		
25/7-27	fo	Litt.
	ESANTO	ASIA
5	C 16	

Venäjän kysymyksestä.

Riassa asuu tätä nykyä eräs huomattavimmista venäläisistä emigranteista, tunnettu liikemies ja yhteis - kunnallinen toimihenkilö, Belotsvetow, joka kaikissa venäläisissä piireissä nauttii mitä suurinta arvontoa. Belotsvetow on varakas mies, on m.m. tunnetun venäläisen vakuutusyhtiön Salamandran hallinnon pääjohtaja ja suurin osakas. Useista vaikeuksista huolimatta on hänen vakuutusyhtiönsä toiminut erittäin suurella menestyksellä ulkomaalla senjälkeen kuin sen toiminta Venäjällä kävi mahdottomaksi. Mikäli kuulin viime marraskuussa Parisissa, on Salamandra parain venäläinen liikeyritys. Köpenhaminan venäläiset piirit kehottivat minua välttämättä asettumaan yhteyteen Belotsvetowin kanssaan Rigaan tultuani. Venäjän entinen Darmstadtissa ollut lähettiläs, senaattori Van der Vliet sanoikin tullessaan saattamaan minua asemalle Köpenhaminasta lähtiessäni jokin kirjoittaneensa Belotsvetowille tulostani. Olen katsonut olevan syytä mainita edelläolevista seikoista, koska ne osoittavat Belotsvetowin olevan henkilön, jonka sanoihin ja mielipiteisiin ei ilman muuta voida olla kiinnittämättä huomiota. Ne ulkomaalaiset, jotka täällä hänet tuntevat, pitävät häntä erittäin viisaana miehenä.

Syynä siihen, että Belotsvetow on asettunut asumaan Rigaan, on, mikäli hän itse minulle kertoi, se, että hän katsoo voivansa paraiten seurata asiain tilaa Venäjäl-

lä täältä käsin. Rigassa hän ottaa jotenkin vähän osaa tšekäläiseen elämään. Hän omistaa täällä m.m. kustannusliikkeen ja erään venäläisistä lehdistä ("Slovo").

Itsestään selvää on, että keskustelu sellaisen kaikkia Venäjää koskevia oloja mitä suurimmalla tarkkuudella seuraavan henkilön kanssa kuin Belotsvetow aina siirtyy Venäjään. Mitä ensinnäkin nykyiseen asiaintilaan Venäjällä tulee, on hän siitä kertonut seuraavaa.

Hänen kerran viikossa saamiensa tietojen mukaan on nykyään vallalla koko venäläisessä yhteiskunnassa erittäin hermostunut ja levoton mieliala. Pinnalta katsoen ei sitä huomaa ja näyttää siltä niinkuin ei mitään erikoista mielenkuohua olisi olemassa. Näin ei kuitenkaan ole asianlaita. Bolshevikkien asema on tällä hetkellä tuntuvasti heikompi kuin vuosi sitten. On tietysti hyvin vaikea sanoa mitään varmaa läheisestä tulevaisuudesta, mutta Belotsvetowin saamien tietojen mukaan on joka tapauksessa syytä ottaa huomioon mahdollisuus, etteivät bolshevikit enää vuoden päästä ole vallassa. Englannin lähettiläs, sir Tudor Vaughan, jolle mainitsin saamistani tiedoista, piti niitä mielenkiintoisina, koska, niinkuin hän sanoi, "hänen oma miehensä" on tuonut hänelle samanlaisia tietoja. Tällaiset tiedot ovat tietysti arveluita, mutta kaikki merkit viittaavat siihen, että bolshevikkien asema nykyään todellakin on heikompi kuin ennen.

On tietysti mahdotonta tietää, miten bolshevikkien kukistuminen tapahtuu. Olen omasta puolestani yhä enemmän ruvennut uskomaan, että kukistumisen aiheuttajana ehkä

tulevat olemaan separatistiset liikkeet eri osissa Venäjän valtakuntaa. Näiden liikkeiden vahvistumisesta saapuu tänne aina vähän päästä tietoja. Sir Tudor, joka äskettäin pyysi minua lausumaan ajatukseni siitä, miten bolshevismin kukistuminen käsitykseni mukaan tulisi tapahtumaan, sanoi pitävänsä ajatustani hyvinkin uskottavana. Eräs henkilö oli hänelle joku aika sitten vakuuttanut konfliktin ennen pitkää syntyvän Moskovan ja Ukrainan välillä.

Omaan käsitykseeni on suuresti vaikuttanut se, mitä Belotsvetow on kertonut minulle separatistiliikkeen kasvusta. Hän pitää separatistisia liikkeitä niin uhkavina, että hänen mielestään voidaan varmuudella vakuuttaa, ettei Venäjä enää tulevaisuudessa tule olemaan yhtenäinen valtakunta. Bolshevikkien kukistuessa tulee se hajaantumaan eri osiin. Näillä osavaltioilla tulee Belotsvetowin luulon mukaan luultavasti olemaan yhteisiä asioita, niin kuin ulkomaanpolitiikka, ehkäpä tullipolitiikkakin siten, että ne muodostavat yhteisen tulliliiton, mutta ne tulevat olemaan jotenkin itsenäisiä sisäisissä asioissaan. Jo ennen vallankumousta olivat erilaisuudet ja vastakohdat valtakunnan eri osien välillä niin tuntuvat, ettei voitu välttää erimielisyyksiä. Yhtenä syynä siihen, minkä vuoksi eivät Koltshakin, Denikinin y.m. yritykset koettaa kukistaa bolshevikkeja onnistuneet, on Belotsvetowin käsityksen mukaan se, että kaikki nämä taistelijat yhtenäisen Venäjän puolesta, siis ajatuksen puolesta, joka ei silloin enää voinut koota joukkoja. On muistettava, että jo heti maaliskuun vallankumouksen jälkeen ukrainalaiset vaa-

tivat autonomiaa. Bolshevikkien aikana ovat eri osien itsenäisyyspyrkimykset yhä enemmän vahvistuneet. Vaikka-kin bolshevismi ulkonaisesti esiintyy tukahduttavasti, on se itse asiassa antanut niille yhä enemmän yllykettä. Kun bolshevismi kerran kukistuu on mahdotonta estää eri osien riippumattomuuspyrkimysten osittaista toteutumista. Kysymykseeni kuinka moneen osaan Venäjä hänen käsityksensä mukaan tulisi hajaantumaan, sanoi hän arvelevansa, että näitä osia tulisi olemaan ainakin neljä, mahdollisesti viisikin, Iso-Venäjä, Ukraina, Siperia, Kubanin piiri (kasakka alueet) ja mahdollisesti Kaukaasia.

Pidän Belotsvetowin esittämiä ajatuksia erittäin mielenkiintoisina, ei senvuoksi, että ne olisivat uusia, vaan senvuoksi, että hänen asemassaan oleva kaikissa emigranttipiireissä yleistä kunnioitusta nauttiva henkilö on ne käsityksensä lausunut. Ne ovat myöskin mielenkiintoisia sentähden, että ne käyvät yhteen niiden tietojen kanssa, joita olen saanut ulkomaalaisista piireistä separatismiliikkeen kasvusta Venäjällä. Päätän tänne saapuneista tiedoista on tätä nykyä kaikkialla huomattavissa hiljaista taistelua Moskovan keskushallituksen ja eri osien itsenäisyyspyrkimysten välillä. Tämä taistelu esiintyy välistä voimakkaampana, välistä heikompana. Ukrainassa esim. lienee venäläisen enää hyvin vaikea saada mitään virkaa, vaan tahdotaan kaikki virat antaa ukrainalaisille. Täällä ainakin väitetään, ettei Moskovan keskushallinnolla enää faktillisesti olisi juuri mitään sanomista siellä. "Journal de Genève" kirjeenvaihtaja Blumer, joka tätä nykyä oleskelee täällä, ja joka erittäin hyvin tuntee sikäläiset olot, -- hän on aikoinaan ollut upseerinakin Petljuran armeijassa -- on kertonut aivan samaa. Hän sa-

noi olevansa aivan vakuutettu siitä, etteivät ukrainalaiset tule tyytymään autonomiaan, vaan tulevat koettamaan saada täyden itsenäisyyden.
~~Itsenäisyyden saaminen on kuitenkin...~~ Moskovan äskettäin antama määräys venäjänkielen tasaarvoisuudesta ukrainankielen kanssa, on herättänyt suurta suuttumusta kaikissa ukrainalaisissa piireissä, myöskin kommunistipiireissä. Englannin lähettiläs piti omasta puolestaan mitä mielenkiintoisimpana Belotsvetowin käsitystä Kubanin alueen separatismiliikkeestä, josta Europassa tuskin on mitään tietoja. Saatoin hänelle mainita Belotsvetowin käsityksen olevan, että separatismipyrkimys Kubanissa on vahvempikin kuin Kaukasiassa. Belotsvetow ei aseta kysymyksenalaiseksikaan Kubanin alueen autonomiaa. Kaukasiaan nähden ei hän ole aivan varma, sillä siellä ovat itsenäisyyspyrkimykset heikoimmat.

Belotsvetow on myöskin lausunut minulle arvelunsa siitä, miten olot Venäjällä tulevat muodostumaan bolshevikkien kykistumisen jälkeen. Yksinvaltainen hallitusmuoto ei enää ole mahdollinen, vaan on varmaa, että perustuslaillinen hallitustapa muodossa tai toisessa saatetaan voimaan. Tuleeko hallitusmuoto monarkiseksi vai tasavaltaiseksi ei tulevan Venäjän federalistiseen rakenteeseen nähden ole niin suuriarvoinen kysymys kuin ennen. Monarkisen hallitustavan puolesta puhuisi B:n käsityksen mukaan se, että venäläiset aina mielellään näkevät valtion johdossa yhden henkilön, joka henkilöillistyyttää valtion. Bolshevikit esim. kärsivät aivan psykologisista syistäkin tuntuvaan tappion menettäessään Leninin. Kukaan muista kommunistijohtajista ei ole yleisessä tietoisuudessa saanut samaa asemaa kuin se, mikä Leninillä oli.

On ollut erittäin hauska havaita, että Belotsvetow pitää vapaaherra B. E. Noldea henkilönä, jolla siinä tapauksessa, että bolshevismi kukistuu, vielä tulee olemaan erittäin suuri vaikutusvalta Venäjällä. Olen omasta puolestani aina pitänyt Noldea yhtenä kykenevimmistä henkilöistä, joita olen tavannut. Sen mukaan, mitä B. on minulle kertonut, on Nolden asema viime aikoina kaikkien venäläisten keskuudessa hyvin suuresti vahvistunut. Ministeriö muistanee, että Nolde esim. kieltäytyi ottamasta osaa Parisissa aikoinaan pidettyyn suureen monarkistikongressiin. Tätä nykyä nauttii hän mitä suurinta arvonantoa kaikissa piireissä puoluekantaan katsomatta.

V. J. Linn

P.S.

Senjälkeen kun edelläoleva on kirjoitettu, olen saanut pari Kubanin aluetta koskevaa mielenkiintoista tietoa. Moskovan keskushallitus on ottanut kasakoille kuuluvia maita ja luovuttanut näitä venäläisille, osaksi hankkiakseen maata tilattomille osaksi täten saadakseen kasakka-alueille muunkinlaista väestöä. Tämä toimenpide on herättänyt hyvin suurta tyytymättömyyttä sikäläisen väestön keskuudessa. Sitäpaitsi pitävät kasakat heidän maksettavakseen määrättyjä veroja liian suurina. Molemmat edellämainitut seikat ovat olleet omiaan edistämään separatismien leviämistä kasakkaalueilla.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Puolan raportti no 11.

Prika.

26/7 1927.

Suomen Lähetystö

Riga, 26 pñä. heinäk. 1927.

N:o 426.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 22/439 Sal. D. 10 27		
29/7-27	12	Liit.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C/16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 11 koskeva

1) Latvian lainahankkeita.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus

V. V. Voionmaa

K. Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. V o i o n m a a ,

H e l s i n k i .

Riga, 26 pñä. heinäkuuta 1927.

Riian lähettilään raportti N:o 11.

Latvian lainahankkeista.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o	22/439	Sel. D. 10 27
29/7-27	12	Liit.
OSASTO	ASIA	
5	C16	

Lisäykseksi raporttiini N:o 9, 12 p:ltä heinäk. koskeva Latvian yrityksiä saada ulkomainen laina, voim mainita seuraavaa.

Kun hallitus päätti olla uudistamatta Latvian valtiopankin monivuotisen johtajan Ringold Kalningsin valtuuksia ja nimitti hänen sijaansa valtiovarainvaliokunnan puheenjohtajan, sosialistiryhmään kuuluvan Zelms'in, arvelivat monet, että tämä mahdollisesti vaikuttaisi epäedullisesti par aikaa käytäviin lainan saamista koskeviin neuvotteluihin. Kalnings on Latvian nykyisen rahajärjestelmän luoja, ja on hän tunnettu ulkomaalla. Toimenpide herätti myös jonkunverran hämmästystä Latviassa, koska on yleisesti tunnettua, että Kalnings kuuluu Cielens'in venäläisen kauppapolitiikan kannattajiin ja oli yksi Moskovassa olleista kauppasopimusneuvottelijoistakin. Tapasin eräänä päivänä "Guarantee Trust Company'n" edustajan Mr. Mallerin, ja kysyin hänen mielipidettään Kalningsin eron vaikutuksesta rahamaailmassa. Mr. Maller sanoi ei uskovansa, että toisen henkilön nimittäminen valtiopankin johtoon olisi ainakaan sanottavasti omiaan herättämään epäluuloa kansainvälisissä rahamiespiireissä. Kalnings on kylläkin tunnettu henkilö, mutta on myöskin yleisesti tunnettua, että hän on ollut mukana kehottamassa Riian kaupunkia olemaan tunnustamatta englantilaista vuoden 1914

lainaa. Viimemainittu seikka on vaikuttanut niin epäedullisesti pankkipiirien arvosteluihin herra Kalningsista, että hänen poistumisensa valtiopankin johdosta tuskin on omiaan vaikeuttamaan lainahankkeita.

Mitä lainaneuvotteluihin muuten tulee, mainitsi Maller olevan aivan mahdotonta, että Latvia voisi saada niin suuren summan, 10,000,000 dollaria, jota taloudellinen neuvosto haluaisi. 1). Kysymykseeni kuinka neuvottelut sujuivat, kertoi hän luottamuksellisesti seuraavaa. Latvialaiset eivät olisi halukkaita maksamaan englantilaista velkaa, vaan tahtoisivat sensijasta käyttää rahat tuotannon myöntämiseksi Neuvostovenäjälle. On aivan lapsellista luulla, sanoi Maller, että tällä hetkellä Latvia, joka ei vielä koskaan ole saanut ulkomaista lainaa, nyt saisi tällaisen lainan näin vähän "populääriä" tarkoitusta varten.

Tästä päättäen näyttää siltä niinkuin vielä olisi eräitä vaikeuksia voitettavina lainanantajan ja ottajan välillä, joskin herra Maller arveli asian tulevan ratkaistuksi tämän viikon kuluessa.

Lienee syytä mainita, että Latvian hallituksella näyttää jo olevan paljon huolta äskettäin solmitusta latvialais-venäläisestä kauppasopimuksesta. Venäläiset ovat suuremmoisesti selittäneet tulevansa joka tapauksessa, sopimuksen ratifioimisesta riippumatta, tekemään suuria tilauksia, ainakin kahdeksan miljoonan latin arvosta. 2). On kuitenkin osottautu-

1) Vert. raportti N:o 9, 12/7 -27.

2) Tarkoitus on ilmeisesti täten voittaa liikemiesten kannatus sopimukselle ennen kuin eduskunta kokoontuu ratifioimaan sitä.

nut, ettei Venäjä ainoassakaan tapauksessa ole halukas maksamaan käteisellä, vaan vaatii 4-6 kuukauden luottoa. Kun eivät yksityiset liikeyritykset ole halukkaita tätä luottoa myöntämään ilman valtion takuuta, ja monessa tapauksessa jo tehtaitten saattaminen sille tasolle -- esim. kysymyksen ollessa rautatievaunuista -- että ne voivat suorittaa tilaukset, vaatii suuria pääomia, on käsitettävää, että Latvian hallitus haluaisi käyttää ulkomaisen lainan kautta saatavia varoja Venäjälle myönnettävää luottoa varten.

V. J. Salonen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Suomen raportti no 12.

Rüka.

23/8 1927

Suomen Lähetysö

Riika, 23 p:nä elokuuta 1927.

N:o 478.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 28/489 Sal. D. U 27		
26/8-27	12	LII
ASIA	OSASTO	ASIA
5.	C16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettyinä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 12 koskeva

1) Latvian ja Venäjän välistä kauppasopi-
musta.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V. Voionmaa

K. Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. Voionmaa,

Helsinki.

Riika.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No	/	D. 10
	72	Liit.
OSASTO	ASIA	

Riian lähettilään raportti N:o 12.Latvian ja Venäjän välinen kauppasopimus.

Viisi suurinta taloudellista yhtymää ovat näinä päivinä tšekäläisissä lehdissä esittäneet julkilausunnon, jossa ilmoittavat vastustavansa Latvian ja Venäjän välistä kauppasopimusta tehden samalla selkoa niistä syistä, jotka ovat olleet määrääviä niiden kannanotolle. Mainitut viisi yhtymää ovat Riian pörssikomitea, Latvian kauppiasliitto, Latvian teollisuuden harjoittajain ja käsityöläisten liitto, Riian kauppakamari ja Latvian laivanvarustajain yhdistys.

Lausunnossaan nämä yhtymät ilmoittavat pitävänsä kauppasopimusta edullisena ainoastaan Venäjälle. Latvian tullitulot vähenevät neljällä ja puolella miljoonalla latilla. Venäjän lupaus antaa vuosittain tilauksia 40 miljoon^{latin/} arvosta on problemaattinen, koska on epävarmaa voidaanko sopia hinnoista, ja maksuehdoista. Epätietoista on myöskin, voiko Latvia ottaa edes vastaan kaikkia tilauksia. Sopimuksesta käy ilmi tarkoituksen m.m. olevan tilata villalankaa. Tehtaita, jotka valmistaisivat tällaista lankaa, ei ole laisinkaan Latviassa. Suurimpana tilauksena ovat rautatievaunuja koskevat. Kun kaikki tarpeet kuitenkin ovat tuotettavat ulkomaalta ja Latviassa ainoastaan toimitetaan kokoonpano, ei voitto luultavasti tule suureksi.

Vakuutuksiin, että Neuvosto-Venäjä täyttää sitoumuksensa, voidaan tuskin luottaa, kun ei se vielä ole luovuttanut takaisin evakuoituja koneitakaan, joiden luovuttamiseen se jo rauhansopimuksessa sitoutui. Muualla ja osaksi myöskin Latviassa saadut kokemukset venäläisistä tilauksista kehoittavat varovaisuuteen. Venäjä ei ole sitoutunut maksamaan tilauk-

sia käteisellä rahalla, vaan on luultavaa, että se tulee vaatimaan pitkäaikaista luottoa,

Sopimuksen sanamuoto antaa sitäpaitsi venäläisille oikeuden perustaa liikkeitä ja avata puoteja, jotka voivat kilpailia latvialaisten liikkeiden kanssa. Venäjällä vallitsevat olot tekevät latvialaisille mahdolliseksi käyttää hyväkseen samoja etuja Venäjällä.

On pelättävää, että muut maat, joiden kanssa Latvia on kauppasuhteissa, tulevat olemaan tyytymättömiä, Vaikkakin solmittuihin kauppasopimuksiin sisältyy n.s. "clause russe", on pelättävää, että on valtioita, jotka sanovat irti kauppasopimuksensa kun Venäjälle myönnetään tuntuvia etuja, joita ei anneta niille, Latvian vienti voi täten vaikeutua.

On sitäpaitsi otettava huomioon, että latvialainen teollisuus tarvitsee ulkomaista luottoa saadakseen sen, mitä tarvitaan, jotta voitaisiin suorittaa kysym. olevat tilaukset, koska Latvia ei voi kotimaisista aineista valmistaa Venäjän tilaamia tavaroita. Epävarmaa on ollaanko ulkomaalla edes halukkaita antamaan luottoa tällaista tarvetta varten. Joka tapauksessa menee suurin osa luvatuista 40 miljoonasta latista muihin maihin tilauksien valmistamiseen tarvittavien tarpeiden ja raakaaineiden hintana.

Seurauksena nyt solmitun sopimuksen voimaantumisesta saattaa olla se, että Latviaan tulvii venäläisiä tavaroita ja samalla kertaa menetetään suhteet entisiin ostajiin, maihin, joiden kanssa on oltu kauppasuhteissa pitkän aikaa. Senjälkeen kun viimeainitut suhteet ovat rikkoutuneet, tulee olemaan vaikea jälleen rakentaa uudestaan, mitä on menetetty.

Taloudelliset järjestöt, sanotaan lausunnossa, eivät halua kosketella kysymyksen poliittista puolta, mutta ovat omasta puolestaan vakuutettuja siitä, ettei sopimus tulisi osottautumaan onnelliseksi ja edulliseksi Latvian kansalle.

Yleisenä käsityksenäni voin lausua, että sopimuksen vastustajien lukumäärä näyttää kasvaneen. Ne ulkomaalaiset ja latvialaiset, joiden kanssa on ollut kysymys sopimuksen ratifiointisesta, ovat lausuneet käsityksensä, että on aivan mahdotonta tällä hetkellä sanoa siitä mitään varmaa.

V. J. Linnar

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 13.

Riika

25/8 1927

Suomen Lähetystö

Riika, 25 p:nä elokuuta 1927.

N:o 482.

ULKOASIAINMINISTERIO		
24/439 Sac. D. 13 27		
29/8-27	to	LII
	OSASTO	ASIA
	5	C16.

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 13 koskeva

1) Cielensin matkaa Kovnoon.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Ky. Luoma

K. Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. V o i o n m a a,

H e l s i n k i.

Riga, 25 p:nä elokuuta 1927.

Riian lähettilään raportti N:o 13.

Cielensin matka Kovnoon.

VALTIOMINISTERIO		
24/439 Sac.	D. D.	27
29/8-27	72	LII.
	OSASTO	ABSA
5	C/16.	

Latvian ulkoministerin äskeinen matka Kovnoon johtui ensi sijassa halusta näyttää latvialaiselle yleisölle, ettei hänen politiikkansa ole johtanut maan ulkopoliittiseen iso-
lointiin. Joskin Latvian ja Viron välit ovat kylmenneet, ovat suhteet Liettuaan huomattavasti parantuneet. Latvia on poli-
tiikassaan Venäjään nähden omaksunut saman suunnan, joka Liet-
tuassa on vallalla. Latvia samoinkuin Liettuaakin tahtoo pysyä
puolueettomana niissä ristiriidoissa ja sodissa, joihin Venäjä
mahdollisesti joutuu. Aivan siitä riippumatta solmitaanko
Latvian ja Venäjän välillä jo parafoitujen artiklain mukainen
sopimus vai ei, on tämä nykyään Latvian kanta. Tämän kannan mu-
kaisesti on Latvian hallitus esim. Englannin ja Venäjän välien
katketessa ilmoittanut joka tapauksessa aikovansa noudattaa
puolueettomuutta. Toinen asia on, ettei tämä kanta ole sopu-
soinnussa Latvian Viroon ja kansainliittoon omaksumiin velvol-
lisuuksiin nähden. Cielens on kaikkialla sekä koti- että ulko-
maalla julistanut, ettei Latvia tahdo olla "Englannin ja Puo-
vasallina/
lan" (?) ja "suurvaltojen leikkikaluna", vaan tahtoo välttää
kaikkia konflikteja Venäjän kanssa. (esim. haastattelu Berl.
Tageblattissa 17/VIII-27). Ei siis ole omituista, jos Latvian
ulkopoliittikan johtaja tahtoo suullisestikin vaihtaa mielipi-
teitä liettualaisen virkaveljensä kanssa. Cielensin matka on
epäilemättä enemmän johtunut halusta saada moraalista tukea
politiikalleen kuin Kovnossa ollessaan saada ratkaistuiksi
joitakin molempien valtioiden välisiä päiväjärjestyksessä ole-
via asioita. "Näin lyhyellä käynnillä", sanoi Cielens minulle
tavatessani hänet hänen Kovnosta palattuaan, "ei juuri ehdi muu-

ta kuin syödä aamiaista ja päivällistä sekä olla koko ajan liikkeellä". On siis syytä suhtautua erittäin pidättyväisesti niihin haastatteluihin, joita herrat Waldemaras ja Cielens matkan johdosta ovat antaneet lehdille. Molempien ulkoministerien neuvottelut olisivat näiden mukaan koskeheet välitystuomio- ja sovintomenettelysopimuksen solmimista, kalastusta, eläinlääkärilaitosta, sosiaalisia kysymyksiä, passiivisumien poistoa, tullinlööniä y.m. kysymyksiä. Jokseenkin rikas ohjelma siis aterioiden, vierailujen ja museoissa käyntien välillä yhden päivän ajaksi. Eräät liettualaiset lehdet, niinkuin "Lietuva" painostavat, ettei nyt ole olemassa vaikeuksia toteuttaa kolmiliittoa Viron, Latvian ja Liettuan välillä, kun Latvia on vapautunut Puolan vaikutuksen alaisuudesta sekä lausunut toivomuksen, että käynti olisi omiaan edistämään liittoaajatus. Moskovassa on nähtävästi otettu asia liiankin vakavasti, ja venäläiset lehdet ovat jo kiirehtineet varottamaan tällaisista suunnitelmista. Pelko on epäilemättä aiheeton. Niin toivottava kuin kolmen edellä mainitun maan lähempi yhtyminen olisikin, ei liene syytä uskoa, että Cielens ja Waldemaras ovat kutsutut tätä aatetta toteuttamaan. Päinvastoin tuntuu siltä niinkuin kummankin politiikka olisi omiaan vaikeuttamaan kolmiliiton syntymistä. Viron kielteinen suhtautuminen Latvian ja Liettuan nykyiseen ulkopoliittikkaan jo yksinään tekee ajatuksen toteuttamisen nykyhetkellä mahdottomaksi. Liiton aikaansaamiseen vaaditaan muutakin kuin että Latvian ja Liettuan ulkoministerit lausunnoissaan suuntautuvat Puolaa vastaan. Waldemaraksen lehdille antamista tiedoista käy sitäpaitsi selvästi ilmi, ettei hänen mielestään lähempää taloudellista yhteyttä edes Latvian kanssa voida ajatella ennenkuin Vilnan kysymys on saatu järjestykseen, koska puolalaiset tavarat saataisivat Latvian kautta tulla Liettuaan.

Sen mukaan, mitä Puolan tšekäläinen lähettiläs Lukasiewicz on kertomut, ei Kovnossa olisi päästy positiivisiin tuloksiin edes kaikkein vaatimattomimmisakaan asioissa, saatikka sitten laajakantoisemmissa. Tšekäläisen diplomaattikunnan yleinen käsitys Cielensin Kovnon matkasta voidaan lyhyesti karakterisoida Italian lähettilään Stranlerin lausunnolla, että se oli yksinomaan toimeenpantu "pour la galerie".

Ny L. L. L.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Luoman raportti no 14.

Ruoka.

80/8 1927

Suomen Lähetysö

Riika, 30 p:nä elokuuta 1927.

N:o 489.

UL		RIO
27/739	Sal.	D. 11 27
2/9-27		UL
	5	C16.

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettyinä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 14, koskeva

1) Suomalais-latvialaisia suhteita

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Vyldman

K. Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. V o i o n m a a,

H e l s i n k i.

Riga, 29 p:nä elok. 1927.

27/439 Sac.	27
2/9-27	2

Riian lähettilään raportti N:o 14.

Suomalais-latvialaisista suhteista.

Niinkuin kirjeessäni Herra Ulkoasiainministerille kulluvan kuun 22 päivältä N:o 471 mainitsin, oli minulla tunne, ettei Latvian kannatus kansainliiton neuvoston vaaleissa ollut aivan selvä vaan että oli pelättävää, että tultaisiin tekemään eräitä vaikeuksia. Kun ehdokkuudestamme aikaisemmin oli ollut niin usein kysymys ulkoministeri Cielensin kanssa ja kun venäläiseen klausuliinkin oli meidän puoleltamme suostuttu, tuntui minusta tarpeettomalta uudestaan ottaa asiaa puheeksi.

Saatuani Ministeriön sähkösanoman elokuun 25 päivältä N:o 063, jossa mainittiin Latvian odottavan, että pyytäisimme sen kannatusta ehdokkuudellemme, oli minusta heti selvää, ettei enää tahdottu ilman muuta kannattaa ehdokkuuttamme. Olinhan lapsellista vedota siihen, ettei Suomi ollut virallisesti pyytänyt Latvian kannatusta kun Cielens'in kanssa asiasta on lukemattomia kertoja ollut kysymys, ja hän itse monasti jo ennenkuin Suomen hallitus oli tehnyt päätöstäkään asiassa kiirehti meitä puhumaan suurvaltojen kanssa ehdokkuudestamme. Kertoessani hänelle Suomen hallituksen päättäneen ryhtyä tiedusteluihin siitä, olisiko meillä muiden valtain kannatus, lausui hän siitä suuren tyytyväisyytensä. Kun sittemmin syntyi suomalais-latvialais^{ta/} kauppasopimusta koskeva riita, sanoi hän, niinkuin tunnettu, ei tulevaisakaan kannattamaan ehdokkuuttamme ellemmme hyväksy venäläistä klausulia. Tätä hän kai ei olisi voinut sanoa, ellei hän itsekään olisi katsonut luvanneensa kannatustaan. Kun klausuli kerran hyväksyttiin olisi asian luullut olevan selvän.

Aavistukseni osottautuikin oikeaksi. Ministeri Dutzmannin oli annettu ilmoittaa edustajallemme Genevessä Latvian "turhaan" odottavan pyyntöä, että se kannattaisi ehdokkuuttamme, jotta Cielens saisi tilaisuuden esittää uusia vaatimuksia. Kaiken sen jälkeen, mitä asiassa oli tapahtunut olisi nimittäin

Cielens'in. ollut erittäin vaikea ruveta ilman meidän puoleltamme teytyä alotetta enää asettamaan uusia ehtoja. Saatuaan kehotuksen uudesta puhua asiasta Cielens'ille esitti tämä sähkösanomassani N:o 177 mainitsemani ehdot. Latvian täytyi välttämättä saada tietää kuka tulisi edustamaan Suomea neuvostossa. Cielens'in täytyi saada puhua ministeri Voionmaan kanssa Suomen politiikan yleisestä suunnasta ja suhtautumisesta eri valtioihin. Edelleen halusi Cielens saada tietää tulisiko Suomi edustamaan neuvostossa ainoastaan itseään, vaan olisiko se siellä baltialaisten valtioiden edustajana, ja oliko ajateltu yhteisiä neuvotteluja ennen päätöksien tekemistä. Tahtomatta ruveta min-käänlaiseen yksityiskohtaiseen keskusteluun esittämistään ehdoista, katsoin kuitenkin olevan syytä huomauttaa Cielens'ille jo niistä suorastaan "teknillisistäkin" vaikeuksista joita Suomen ulkoasiain johdolla olisi täyttää hänen toivomuksensa. Kun hän kuitenkin ~~oli~~ kiinni ajatuksistaan, ehdotin sähkösanomassani Ministeriölle, että ministeri Voionmaan ja Cielens'in väliset selvittelyt tapahtuisivat Genevessä. Saatuaan sittemmin kuulla, että ulkoministeri Cielens ainakin erälle ulkomaalaiselle edustajalle oli kertonut ei voivansa äänestää Suomea, jos tämä lähettää neuvostoon edustajan, jolla on "yksipuolinen englantilais-ranskalainen orientatsioni" lausuin sähkösanomassani N:o 182 käsityksen, että Suomen ulkoasiainministerin tulo tänne voisi antaa aihetta väärinkäsityksiin. Nämä väärinkäsitykset voisivat syntyä sekä latvialaisissa että ulkomaalaisissa piireissä.

On suoraan sanottava, että Latvian nykyistä ulkoasiain johtoa pidetään tšekäläisten lähettiläiden keskuudessa niin omituisena, että jo yksin tämänkin seikan vuoksi voidaan asettaa kysymyksenalaiseksi onko syytä tätä nykyä meidän puoleltamme osottaa erikoista julkista huomaavaisuutta ministeri Cielens'ille. Hänⁿ alituiset harkitsemattomat hyökkäyksensä Englantia ja Puolaa vastaan, joiden vasallina hän julistaa Latvian ei tahtovan olla, ovat herättäneet yleistä paheksumista. Mitä erittäinkin Englantiin tulee, olisi jokaisen latvialaisen muistettava, että Englanti kerran saksalais-venäläisten vapaajoukkojen ahdistuessa

Rigaa on antanut laivastonsa auttaa Latviaa. Englanti ei ole Venäjän kanssa syntyneen konfliktin aikana kertaakaan koettanut painostaa Latviaa. Englannin lähetystö on kerran ollut pakoitettu kumoamaanakin tämäntapaiset väitteet tšekäläisissä lehdissä. Cielens'in julistukset siitä, ettei Latvia tahdo olla Englannin "vasallina" ovat ainoastaan omiaan tukemaan venäläisten väitteitä, että Englanti muka koettaisi pakottaa sitä johonkin Venäjää vastaan.

Herra Cielens'in toivo, että ministeri Volonmaa matkustaisi Riian kautta voi johtua siitäkin, että hän mielellään itse saapuisi hyvässä seurassa Genèveen. Ulkoasiainministeriön sanomalehtiosaston johtaja, tohtori Bihlmann on joku aika sitten, niinkuin arvellaan Cielens'in kehoituksesta, julaissut eräessä tšekäläisessä lehdessä "Pedeja Bridi" kirjutuksen, joka sisältää ankaria hyökkäyksiä kansainliittoa vastaan. 1) - Olen kuullut, että Cielens monestakin syystä olisi vähän levoton siitä, miten hänet otetaan vastaan Genèvessä.

Sähkösanomani N:o 180 koskeva Saksa ja neuvottelujamme sen kanssa lähetettiin ulkoministeri Cielens'in nimenomaisesta pyynnöstä. Hänen väitteensä mukaan ei Saksalla ole täyttä luottamusta ulkopoliittikaamme. Lausuin epäilykseni hänen tietojensa johdosta. Vaikkakin on totta, sanoin, että Saksa on ollut tyytymätön Genevessä olevan edustajamme erinäisiin puhtaasti objektiivisiin lausuntoihin, eivät Saksan epäilykset äänestää meitä johtune tästä, vaan muista syistä, joista myöskin hänelle kerroin. Sivumennen sanoen voitane huomauttaa, että täällä tätä nykyä mielellään painostetaan Latvian hyviä suhteita Venäjään ja Saksaan. Eräessä tohtori Bihlmannin (nimimerkillä Korvins) Pedeja Bridi'ssä julkaisemassa artikkelissa rinnastetaan sivumennen Karjalan kysymys ja Bessarabian kysymys ('). Latvia ei saattaisi solmia liittoa Suomen kanssa, koska viimeainitun maan itärajalalla voi tulevaisuudessa Karjalan kysymyksen vuoksi syntyä selkkauksia.

1) Olen tänään lähettänyt Ministeriölle käännöksen kysymyksessä olevasta artikkelista.

"Latvian täytyy", sanoo kirjottaja, "olla varovainen niiden maiden suhteen, joissa on vielä niin paljon tulen arkoja aineita, ainakin kunnes ne ovat hävitetyt."

Niinkuin useassa Ministeriölle lähettämässäni raportissa olen koettanut osottaa, en katso Latvian nykyisen ulkopolitiikan johtuvan ainakaan suurimmaksi osaksi Saksan vaikutuksesta. Syyt ovat paljon syvemmällä. Jo Varsovan sopimuksen aikoina vastustivat tšekäläiset sosialistit puolalaista orientatsionia asettaen sen sijaan venäläisen. Nykyinen ulkopolitiikka johtuu Latvian nykyisten johtavien miesten vakaumuksesta, että molempien maiden, Latvian ja Venäjän välillä tulee aina sekä rauhan että Latvian omien etujenkin vuoksi vallita erittäin läheiset suhteet. "Latvian satamat", sanoo F. Menders lentokirjasessaan, "ovat samalla Venäjän satamia ja sen rautatiet Venäjän rautateiden päitä", joten Venäjä ei koskaan voi antaa vieraan vallan kontrolloida Latvian enemmän kuin Vironkaan rannikoita. Tahdon kuitenkin heti lisätä suomalaisten ja virolaisten lehtien luuloni mukaan väärin tulkinneen erästä tšekäläisen "Socialdemokrats'in" lausuntee, jossa sanotaan nykyisten olojen vallitessa ei voitavan puhua Latvian yhtymisestä Venäjään. Sosialistien enemmistö - myöskin vasemmistososialistien - on ainakin nyt Latvian itsenäisyyden kannalla. 1) Lehden edellämäinitut sanat olisivat siis mielestäni luettavat "ei enää" eikä "ei vielä", niinkuin mone^{t/} ovat ne lukeneet.

1) Sosialistit olisivat luultavasti alussa tyytyneet kulttuuri autonomiaan, jota muutamat niinkuin Menders ja Bushevitsh vieläkin pitävät tulevaisuuden järjestelyinä.

Senjälkeen kuin edellä oleva on kirjoitettu, olen Viron lähettiläältä, ministeri Seljamaalta kuullut ulkoministerin Akelin ja Cielens'in eilen keskustelleen Suomen ehdokkuudesta kansainliiton neuvostoon. Cielens oli ollut epävarma siitä, onko Latvian kannatettava tätä ehdokkuutta. Kun ministeri Akel oli viitannut vanhoihin lupauksiin, joita m.m. ministeri Voionmaalle oli annettu, oli Cielens vastannut lupauksen ei olleen "virallisen". Suomi ei ollut tahtonut hyväksyä balttilaista klausulia. Sitäpaitsi oli pelättävää, että Suomen neuvostossa oleva edustaja tulee esiintymään siellä Saksaa ja Venäjää vastaan. Ministeri Seljamaa ei pitänyt mandottomana, että molempien viimeksimainittujen maiden taholta oli vaikutettu Cielens'iin, jotta hän asettuisi ehdokkuuttamme vastaan.

Seljamaa

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Luoman raportti no 15.

Ruoka.

1/9 1927

Suomen Lähetysö

Riika, 1 p:nä syyskuuta 1927.

N:o 497.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 28 / 440 Sal. D. 1327		
5/9-27	12	Liit.
OSASTO	OSASTO	ASIA
5	C16.	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 15, koskeva

1) Latvian ja Puolan välistä kauppasopimus-
neuvotteluja.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioituksen vakuutus.

V. V. Voionmaa

K. Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. Voionmaa,

Helsinki.

Riika, 1 p:nä syyskuuta 1927.

ULKOASIAINMINISTERIO

28/440 Sal. D. 1327

Riian lähettilään raportti N:o 15.

Latvian ja Puolan väliset kauppasopimusneuvottelut.

5/9-27	12	Liit.
	OSASTO	ASIA
5	116	

Puolan ministeri Lukasiwicz on kertonut minulle päävalkeuden edustamansa maan ja Latvian välisissä kauppasopimusneuvotteluissa olevan Liettuaa koskevan klausulin. Puola vaatii, niinkuin tunnettu, itselleen oikeutta tulevaisuudessa saada myöntää Liettualle etuja, joista eivät muut valtiot tulisi osallisiksi, mihin Latvian puolelta ei olla halukkaita suostumaan. Mitä Latvian kantaan tässä kohden tulee, on se mielestäni käsitettävä, sillä Puolan vaatimukseen suostuminen tekisi tulliliiton alkaansaamisen Latvian ja Liettuan välillä mahdottomaksi.

Eilen kävi ministeri Lukasiwicz ulkoasiainministeri Cielens'in luona tämän pyynnöstä keskustelemassa asiasta. Cielens sanoi haluavansa allekirjoittaa sopimuksen ennen Genèveen lähtöään. Latvia ei voi luopua kannastaan, sanoi ministeri Cielens, minkävuoksi hän odotti, että ministeri Lukasiwicz lakkaisi vaatimasta liettualaista klausulia sopimukseen otettavaksi. Kun Lukasiwicz sanoi ei voivansa sitä tehdä, koska hänen ohjeensa eivät sitä salli, kehotti Cielens häntä heti sähköttämään Varsovaan ja pyytämään uusia ohjeita, sillä asia olisi heti saatava järjestykseen ennen Cielens'in seuraavana iltana tapahtuvaa matkalle lähtöä. Lukasiwicz kertoi sanoneensa olevansa tietysti valmis esittämään Cielens'in pyynnön Varsovaan, mutta olevansa vakuutettu siitä, ettei olisi mahdollista allekirjoittaa sopimusta nyt. Siinäkin tapauksessa, että Puola olisi valmis luopumaan kannastaan - seikka mitä Lukasiwicz epäili - ei ollut mahdollista saada vastausta seuraavana päivänä. Cielens'illä ei ollut mitään syytä odottaa, että Puola koettaisi helpottaa Cielens'in venäläistä kauppasopimuspolitiikkaa, joka ei ole omiaan lähentämään Baltian maita vaan erottamaan niitä toisistaan.

Syynä siihen, minkä vuoksi Cielens tahtoisi mahdollisimman pian saada sopimuksen Puolan kanssa solmituksi, on se, että hän haluaisi samalla kertaa jättää eduskunnalle toisenkin sopimuksen kuin ainoastaan latvialais - venäläisen. Sitäpaitsi olisi hänestä edullista voida osottaa Puolan hyväksyneen venäläisen klausulin, johon Puola, niinkuin jo aikaisemmin olen Ministeriölle ilmoittanut, olisi suostuvainen. Samasta syystä hän tahtoi si ilmeisesti nyt, että Suomikin antaisi ilmoituksen olevansa valmis suostumaan siihen, että Latvia saa myöntää Venäjälle tullihuojennuksia, joita ei anneta muille valtioille.

Nyholm

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C/16.

ASIA:

Ministeri Tšueovin raportti no 16.

Praha

30/9 1927

Légation de Finlande.

Praha, syyskuun 30 pnä 1927.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
32/440 Sac. D. 19 27		
7/10-27	52	LIIK.
	ASIA	ASIA
5	5	

Herra Ulkoasiainministeri,

Allekirjoittanut lähettää täten kunnioittaen raportin No 16,
koskeva Unkaria ja Trianonin rauhaa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni va-
kuutus.

V. Voionmaa

Herra Ulkoasiainministeri
Professori V. Voionmaa.
Helsinki.

UNKARIASIAKIRJA		
32/440	Sae.	27
7/10-27		
5	C16	

UNKARI JA TRIANONIN RAUHA.

Äskettäin Unkarissa käydessäni olin tilaisuudessa tekemään eräitä huomioita, joista katson olevan syytä tiedottaa Ministeriölle. Teen sen sitäkin suuremmalla syyllä kun Suomi nyttemmin on kansainliiton neuvoston jäsenenä ja meidän ehkä vielä on lausuttava käsityksemme otsikossa olevasta kysymyksestä. Luultavaa on, ettei Unkarin ja Rumanian välinen kansainliitossa nykyään vireillä oleva riita ole ainoa Unkaria koskeva konflikti, jonka ratkaisuun Suomen neuvostossa on otettava osaa. On senvuoksi erittäin tärkeitä tarkoin seurata asioiden kehitystä siinä osassa Eurooppaa, jossa maailmansota on aiheuttanut suurimpia muutoksia oleviin oloihin ja jossa sen vaikutukset ovat tuntuvimmat.

Luonnollista on, että lordi Rothermeren "aktioni" Trianonin rauhaa vastaan on herättänyt mitä suurinta huomiota Unkarissa samoin kuin kaikissa niissä valtioissa, joihin on liitetty osia entisestä Itävalta-Unkarista. En tavannut Unkarissa ainoatakaan henkilöä, joka ei olisi siitä innostuksella puhunut. Asian luonnossa on, että hänen artikkeliansa merkitystä ja kantavuutta jonkun verran liioitellaankin. Ensimmäkin luullaan - en puhu nyt Unkarin diplomatian vastuunalaisesta johdosta - Englannin hallituksen olevan tämän ak-

tionin takana. Toinen erehdys, tosin ehkä vähemmän yleinen, mutta silti laajalti tavattavissa, on se, että luullaan Rothermeren ja Englannin yleisen mielipiteen haluavan palauttaa Unkarille kaikki tai ainakin suurimman osan sen menettämistä alueista. Rothermeren kirjoitukset ovat osassa unkarilaista yleisöä herättäneet aivan vääriäkin toiveita, joilla ei ole minäkäänlaista perustetta todellisuudessa.

Mitä ensinnäkin tulee luuloon, että Englannin hallitus olisi Rothermeren toimenpiteiden takana tai että sillä olisi niissä jotain osaa, on tämä käsitys kaikesta päättäen väärä. Englannin Budapestissa oleva väliaikainen asainhoitaja Parr, jonka kanssa olen jo viisi vuotta ollut erittäin läheisessä kosketuksessa (hän oli ennen Budapestiin tuloaan Köpenhaminassa) kielsi keskustellessani hänen kanssaan asiasta mitä jyrkimmin kaikki tällaiset otaksumiset. Englannin nykyisen hallituksen olisi sitäpaitsi vaikeakin, sanoi hän, vaikuttaa Rothermereen. Vaikkakin viimemainittu kuuluu vanhoilliseen puolueeseen, ei hän kuulu hallituksen ystäviin, ja hänen ja hallituksen välit ovat kaikkea muuta kuin hyvät. Parrin mukaan on Englannin hallitus päinvastoin tyytymätön Rothermeren aktioniin. Tästä ei tietysti vielä johdu, etteikö Englannin hallitus ehkä monessa kohdassa tunnustaisi Rothermeren arvostelua. Trianonin sopimuksen määräyksistä oikeaksi. Englannin Pragissa oleva lähettiläs, sir James Macleay on tällä pari päivää sitten eräässä julkisessa tilaisuudessa pitämässään puheessa myöskin antanut ymmärtää, ettei Tšhekkoslovakian ole syytä kiinnittää huomiota "edesvastuuttomalta, huonosti informoidulta taholta tulevaan arvosteluun" tarkoittaen tällä ilmeisesti Rothermerea. Kreivi Bethlenin alkukesällä Unkarin parlamentissa Rothermeren toimintaa koskeva erittäin pidättyväi-

nen lausunto osottaa myöskin Unkarin hallituksen pitävän viisaimpana ainakin julkisuudessa olla osottamatta hyväksymistään hänen aktioniaan kohtaan. Tähän on olemassa käytännöllisiä syitä. Unkarin ulkopolitiikan tärkeimpänä tehtävänä on koettaa saada aikaan Jugoslavian kanssa transitoliikennettä koskeva sopimus, joka tekisi Unkarille mahdolliseksi käyttää hyväkseen Fiumen satamaa. Tämän samoin kuin eräiden muidenkin naapurimaita koskevien kysymysten järjestämisestä ei voida saattaa vaaranalaiseksi antamalla hallituksen virallinen kannatus aktionille, joka ei tällä hetkellä vielä voi johtaa positiivisiin tuloksiin.

Vaikka siis Unkarinkin viralliset piirit toistaiseksi tahtovat pysyä erillään tästä aktionista, on sillä luonnollisesti näiden hiljainen hyväksyminen. Se on virallisellakin taholla herättänyt ja vahvistanut toiveita muutoksien aikaansaamisesta Trianonin rauhan määräyksiin. Sekä valtionhoitaja että ulkoasiainministeriön alivaltiosihteeri, kreivi Kuen-Hedervary, joiden kanssa m. m. asiasta keskustelin, lausuiivat suuren tyytyväisyytensä Rothermeren artikkelien johdosta. He eivät laisinkaan näyttäneet jakavan eräiden englantilaisten diplomaattien minulle lausumaa pelkoa, että artikkelit olisivat vahingoittaneet Unkaria, koska ne ovat huonontaneet sen väljä naapurimaihin. Tämä on minusta luonnollistakin, koska Unkarin on täysi syy olla kiitollinen siitä, että kysymys Trianonin rauhasta täten vaikutusvaltaiselta taholta on otettu puheeksi, ja että asia on joutunut päiväjärjestykseen. Luultavaa myöskin on, etteivät englantilaisissa lehdissä olleet artikkelit ole syntyneet aivan ilman unkarilaisten myötävaikutusta.

Viime aikoina ovat Englannin ja Unkarin välit tulleet erittäin läheisiksi. Useita huomattavia unkarilaisia on

viime vuoden ajan oleskellut Englannissa, asettuen siellä yhteyteen Englannin vaikutusvaltaisten piirien kanssa koettaen voittaa niitä puolelleen. Eräs näistä henkilöistä on Unkarin entinen oikeusministeri, tohtori Emil v. Nagy. "Pester Lloydissa" syyskuun 17 päivänä julkaisemassaan artikkelissa - lehti julkaisee sen pääkirjoituksena - "Die brittische öffentliche Meinung und Trianon" hän tekee selvää niistä syistä, jotka ovat vaikuttaneet, että englantilainen yleinen mielipide, niin kuin hän väittää, jotenkin yleisesti on ruvennut pitämään Trianonin rauhansopimuksen määräyksiä kohtuuttomina. Kun nämä syyt epäilemättä ainakin osaksi lienevät samat kuin ne, joita Englannissa olleet unkarilaiset ovat tätä rauhaa vastaan esittäneet, ja ne siis myöskin muodostanevat sen pohjan, jolta lähtien unkarilainen aktioni rauhansopimusta vastaan alkaa, on syytä tutustua niihin.

Ne puhtaasti oikeudelliset näkökohdat, sanoo v. Nagy, jotka ensinnäkin ovat vaikuttaneet englantilaisten käsitykseen ovat seuraavat.

1/ Toukokuun 6 päivänä 1920 allekirjoitettu Trianonin rauha ei ole todellinen sopimus, joka olisi sopimuspuolten välisten neuvottelujen tulos, vaan oli Unkari pakoitettu ilman muuta hyväksymään sen siinä muodossa, minkä suurvallat pienen Ententen valtojen vaikutuksesta sille olivat antaneet.

2/ Millerand'in rauhansopimusta koskevassa unkarilaiselle delegationille osottamassa nootissa sanotaan liittolaisten tahtoneen rangaista Unkaria, koska sekin osaltaan oli aiheuttanut sodan. Nyttemmin on voitu näyttää toteen, että Unkarin ministeripresidentti, kreivi Tisza kesällä v. 1914 oli voimainsa mukaan vastustanut Serbiaa vastaan suunniteltuja unkaria toimenpiteitä, koska ne hänen käsityksensä mukaan saat-

toivat johtaa sotaan.

3/ Millerandin edellämämainitussa nootissa väitetään liittolaisten ei voineen kiinnittää huomiota unkarilaisen delegatsioonin tekemiin vastaväitteisiin, koska oli mahdotonta vetää etnografisia rajoja siten, ettei unkarilaisia väestöryhmiä (islest of Magyar population) joutuisi naapurimaiden suverenitetin alaiseksi. Suurvallat olivat siis saatetut siihen luuloon, että oli kysymys ainoastaan pienistä väestöryhmistä, eikä miljoonia käsittävästä yhteisestä unkarilaisesta asutuksesta, joka erotettiin emämaasta.

4/ Millerand väittää edelleen ei olevan tarpeellista toimeenpanna kansanäänestystä, koska väestö "jo oli ilmituomut tahtovansa erota Unkarista". Kun ei ole otaksuttavaa, että liittolaiset olisivat luulleet puhtaasti unkarilaisen väestön haluavan erota Unkarista, osottaa tämäkin suurvaltojen ei olleen selvillä todellisesta asianlaidasta.

5/ Millerand'in nootissa sanotaan unkarilaisten voivan olla turvallisia vieraiden valtioiden alaisiksi joutuvien kansalaistensa kohtalosta, koska vähemmistöjen suojaksi laaditut määräykset täysin suojaavat näitä. Kun eivät naapurivallat ole täyttäneet lupauksiaan, voidaan sanoa unkarilaisten tulleen petetyiksi.

Paitsi edellämämainittuja oikeudellisia syitä, sanoo v. Nagy olevan poliittisiakin, jotka ovat vaikuttaneet englantilaisten käsitykseen. Englannin ulkopolitiikan kannattama tasapainoperiaate on joutunut vaaraan m.m. sen kautta, että slaavilaisille valtioille Puolalle, Tshekkoslovakialle ja Jugoslaavialle on annettu liian suuria alueita. Englan-

tilainen yleinen mielipide hyväksyy sen, että on muodostettu uusia kansallisia valtioita, mutta tätä periaatetta toteutettaessa on tehty joukko virheitä erittäinkin sen kautta, että Unkari on tullut liiaksi silvotuksi.

Mielenkiintoisessa artikkelissaan mainitsee v. Nagy myöskin Englannissa saamastaan yleisestä vaikutuksesta. Lainaan tähän seuraavat lauseet. "Ich kann bloss so viel sagen, dass ich im Verlaufe meiner sämtlichen Vorträge und meiner häufigen Berührungen mit englischen Kreisen keinen einzigen Menschen gefunden habe, der nach Erkenntnis der wirklichen Tatsachen und nach gründlicher Einsicht in das Wesen der Mantelnote (Millerand) sich nicht mit ganzer Seele zu der oben entwickelten ungarischen Wahrheit hinneigen würde. Nach meinen Erfahrungen ist man in England zur Einsicht gelangt, dass die Ungarn sich unmöglich mit ihren Nachbarn ausöhnen können, solange die auf geradezu fraudulose Art gezogenen völlig falschen ethnografischen Grenzen nicht im Geiste der realen Tatsachen berichtigt werden". Vaikkakaan ei vielä voida sanoa koko englantilaisen mielipiteen olevan tällä kannalla, sanoo v. Nagy olevansa vakuutettu siitä, että muutamien vuosien päästä kaikki katselevat asiaa siten kuin lordi Rothmere ja muut oikein informoidut englantilaiset.

Tässä yhteydessä mainitsen erästä mielenkiintoisesta seikasta, joka ei ole yleisemmin tunnettu. Unkarin ent. ulkoasiainministeri, nykyään erään sikkäläisen suurpankin Allgem. Kreditbankin pääjohtaja Tibor Scitovszky, kertoi minulle luottamuksellisesti seuraavaa. Jonkun aikaa sen jälkeen kun Trianonin rauha oli allekirjoitettu, oli Tšekkoslovakian ul-

koasiaiministerillä Benes'ellä unkarilaisten valtiomiesten kanssa salaisia neuvotteluja, jotka koskivat molempien valtioiden välisten rajain muuttamista Unkarin eduksi. Neuvottelut pidettiin Tshekkoslovakian alueella eräälle unkarilaiselle ylimykselle kuuluvassa linnassa. Scitovszky, joka silloin oli alivaltiosihteerinä kauppaministeriössä, otti osaa näihin neuvotteluihin. Hänen tehtävänään oli laatia ehdotus niistä taloudellista laatua olevista eduista, jotka myönnettäisiin Tshekkoslovakialle kompensatsioonina suunnitelluista alueluovutuksista. Syynä siihen, etteivät neuvottelut johtaneet positiivisiin tuloksiin, oli Scitovszkyn luulon mukaan se, että Benes'en onnistui muodostaa pieni Entente ja täten vahvistaa Tshekkoslovakian asemaa, niin ettei hän enää pitänyt tarpeellisena sovinnon aikaansaamista Unkarin kanssa.

Unkarilainen lehti "Magyarsag" on äskettäin julkaissut tietoja eräästä Paleologue'n keväällä 1920 laatimasta suunnitelmasta muuttaa Trianonin rauhansopimuksen määräyksiä Unkarin eduksi, jos tämä suostuisi ottamaan osaa sotaan Neuvosto-Venäjää vastaan. Syynä siihen, ettei suunnitelma koskaan joutunut virallisen käsittelyn alaiseksi on lehden mukaan se, että Paleologue'n oli luovutettava paikkansa Berthelot'ille. *)

Läheisessä yhteydessä kysymyksen kanssa rauhansopimusten muuttamisesta, on kysymys n. s. Geneven pöytäkirjas-

*) Espanjan Budapestissa oleva lähettäjä, kreivi Reale kertoi minulle eräässä toisessa yhteydessä Berthelot'in olevan erittäin vihamielisen Unkaria kohtaan.

ta. Saksan samoin kuin Unkarinkin yleinen mielipide ja näiden maiden hallitukset eivät halua hyväksyä Geneven pöytäkirjan periaatteita, koska täten pelätään vaikeutettavan rauhansopimusten muuttamista näille maille edullisemmiksi. Unkarissa on se suoraan sanottu minulle. Tyytyväisyydellä vastaanotettiin tieto siitä, ettei Englanti ollut halukas hyväksymään pöytäkirjan periaatteita. Satuain olemaan Berliinissä tiedon sinne saapussa asian esille ottamisesta Genevessä ja tiedän lehdissä ilmenneen käsityksen olleen saman. En pidä tarpeellisena tässä lähemmin syventyä asiaan. Olen ainoastaan tahtonut todeta vallalla olevan käsityksen.

Tunnettu kreikkalainen oikeusoppinut Politis on Pester Lloydille antanut mielenkiintoisen haastattelun, jonka lehti julkaisee kuluvan kuun 16 päivänä otsikolla "Der Weg der Gerechtigkeit oder der wunderbare Fächer". Politis vertaa kansainliitto-paktin 19 artiklaa viuhkaan, joka tois-
 taiseksi on suljettuna, mutta joka voidaan avata, ja joka, niin pian kuin yleisen mielipiteen voima tulee kyllin vahvaksi, on tehokkaana aseena kansainliiton kädessä tehtyjen vääryyksiä korjaamiseksi.

Saamani käsitys on, että on ainoastaan ajan kysymys milloin Unkarin hallitus tekee yrityksen koettaakseen saada aikaan muutosta Trianonin rauhansopimuksen määräyksiin. "Pester Lloyd", joka siitä huolimatta - tai ehkäpä juuri sen-
 vuoksi - että se on saksankielinen usein ulkopoliittisissa kysymyksissä esiintyy Unkarin hallituksen äänenkannattajana, vastustaa pääartikkelissaan "Das Gerede über Ostlocarno" syyskuun 15 päivältä ajatusta n. s. Itälocarnon aikaansaamisesta. Lehti kirjoittaa m. m. "Aber auch das Deutsche Reich

hat noch nach seinem endgültigen Verzicht auf die früheren Reichslande sich ausdrücklich das Recht vorbehalten, die Revision seiner Ostgrenzen - allerdings ausschliesslich mit friedlichen Mitteln - auch weiterhin anzustreben. Das Locarno des Westens erstreckt sich nicht auch auf den Osten, und der jüngste Versuch Polens anlässlich der gegenwärtigen Völkerbundtagung den deutschen Verzicht auf dieses Recht auf einem Umwege zu erringen, hat bekanntlich mit einem Fehlschlag geendet. . . . Mit noch grösser^{er} Berechtigung dürfen wir vom Rechtsgefühl der Welt erwarten, dass auch unsere ablehnende Haltung gegen ein auf solche Zumutung abgestelltes Südostlocarno begriffen und gutgeheissen werden wird."

Senjälkeen kuin edellä oleva on kirjoitettu, on "Magyarsag" kertonut Millerand'in heinäkuussa 1920 tehneen Unkarille samantapaisen ehdotuksen kuin se, jota Paleologue oli suunnitellut. Millerand vaati, että Unkari tekisi Ranskan kanssa liiton, jonka Unkarin parlamentin tuli ratifioida. Unkarin armeijaa, joka käsittäisi 150.000 miestä, järjestetäessä oli käytettävä ranskalaisia neuvonantajia. Unkarin hallitus antoi kieltävän vastauksen 23 päivänä syyskuuta. Sen kielteiseen kantaan vaikutti osaksi Unkarin sotilasjohdon epäilykset alkaa sotaa Venäjää vastaan, osaksi Englannin hallituksen Budapestissa esittämä vastalause unkarilais-ranskalaisesta liitosta vastaan, joka olisi antanut Ranskalle määrävän aseman Unkarissa.

V. J. Linn

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA: _____

Ministeri Luoman raportti no 17.

Praha

12/20 1927

Prahassa, lokakuun 12 pnä 1927.

No 376.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 34/441 Sa. D. 10 27		
18/10-27	No	Liit.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
	C 16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Allekirjoittanut lähettää täten kunnioittaen raportin

No 17 koskeva

a/ Englannin hallitusta ja Rothermeren aktionia,

ja

b/ Bessarabian kysymystä.

Vastanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukse-
ni vakuutus.

Vyldman

Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. Voionmaa.

Helsinki.

Riassa ja Prahassa olevan lähettilään raportti 12 p.

lokak.1927.No 17.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 34/1441 Inc. D. D 27		
18/10-27	102	LII.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C/16.	

a/

Englannin hallitus
ja
Rothermeren aktioni.

Käydessäni äskettäin Englannin tšekäläisen lähettilään Macleay'n luona, rupesi hän melkein heti omasta aloitteestaan puhumaan Rothermeren artikkeleista. Hän sanoi välttävänsä suuresti, että Rothermere oli alkanut taistelun Trianonin rauhansopimusta vastaan. Macleay piti tätä rauhansopimusta vakavan harkinnan tuloksena. Hänen mielestään oli mahdotonta vetää rajoja niin, ettei aina olisi tyytymättömiä. Unkarilainen väestö ei hänen käsityksensä mukaan muodostanut sellaista yhtenäistä asutusta, jonka helposti saattaisi erottaa naapurimaista, vaan samalla alueella asuu sekaisin sekä unkarilaisia että muita kansallisuuksia. * Jos Unkari tyydytetään, saadaan sijaan kolme uutta tyytymätöntä. Ministeri ei sanonut käsittävänsä miten olisi mahdollista koskea solmittuihin rauhansopimuksiin ja muuttaa nykyistä asiantilaa.

* Hänen mielipiteensä on tässä kohden jyrkässä ristiriidassa unkarilaisen käsityskannan kanssa. Mahdollista on, että hän poliittisistakin syistä katsoi olevan syytä erittäin jyrkässä muodossa lausua ajatuksensa kysymyksessä olevasta asiasta.

Mainitsin hänelle Unkarin ent.oikeusministerin Emil v.Nagyn "Pester Lloydissa" äskettäin julkaisemasta artikkelista* ja tämän lausumasta käsityksestä, että Englannin yleinen mielipide nykyään kallistuisi pitämään Trianonin rauhan määräyksiä kohtuuttomina ja haluaisi muutoksia Unkarin eduksi. Vastaukseksi ministeri teki epätoivoisen liikkeen käsillään sanoen jotenkin seuraavasti: "On aivan väärin v.Nagyn tavoin vetää johtopäätöksiä sen pienen ryhmän lausuntojen perustuksella, jonka kanssa hän kaikesta päättäen on ollut tekemisissä. Eiväthän nämä henkilöt sitäpaitisi tiedä, miten asianlaita on. Mitä Rothermeren lehteen "Daily Mailiin" tulee niin tiedätte itse, että niin luettu lehti kuin se kieltämättä Englannissa onkin, ei kukaan ihminen pidä sitä minäkään poliittisena lehtenä, jonka pääkirjoituksilla ulkopoliittisista kysymyksistä annettaisiin arvoa. Ei kukaan, joka lehden ostaa, osta sitä sen pääkirjoituksen vuoksi. On erittäin valitettavaa, että Rothermere on alkanut kirjoittaa asiasta neuvottelematta muiden kanssa. Täten hän on herättänyt toiveita, joiden toteuttaminen ei ole mahdollinen".

Macleay sanoi Rothermeren viime aikoina olleen hyvin vähän kosketuksissa Englannin yleisen mielipiteen kanssa. Hän asuukin tätä nykyä enimmäkseen Etelä Ranskassa. Syynä hänen artikkeleihinsa, arveli lähettiläs ainakin osaksi olevan halun herättää huomiota. "Daily Mail" han on jossain määrin sensatsioonilehti". "Tshekkoslovakiassa", jatkoi

*vert.raportti No 16.

hän, "on Rothermeren aktionista ollut se hyöty, että slovaakien suhteet tshekkiläisiin ovat huomattavasti parantuneet. Slovakit ovat yhtä innokkaasti kuin tshekkiläisetkin asettuneet vastustamaan suunnitelmia, jotka tarkoittavat valtakunnan nykyisten rajojen muuttamista." Lähettiläs ei sanonut olevansa edes vakuutettu siitä, että rajaseuduilla asuvat unkarilaiset talonpojatkaan, jotka Tshekkoslovakiassa toimeenpannun reformin kautta ovat saaneet maata, olisivat kovin halukkaita siirtymään Unkariin.

Käytin tilaisuutta hyväkseni kysyäkseen Macleay'n käsitystä siitä, oliko maareformi toimeen pantu vanhassa osassa valtakuntaa samalla tavoin kuin uudessakin, ja mitä hän arveli maanomistajille maksetusta korvauksesta. Ensimmäiseen osaan kysymystäni vastasi hän lain olevan tarkoitettuna samalla tavoin toimeenpantavaksi koko valtakunnassa ja tietävänsä useita tapauksia, jolloin tshekkiläistekin alkuperää olevat henkilöt ovat menettäneet suuren osan tiloistaan. Tshekkiläisiä maanomistajia oli tosin suhteellisesti vähän, koska varsinainen maanomistajaluokka entisessä Böhmissä ja Määrissä oli saksalainen. Maareformi oli sosialisistakin syistä välttämätön, ollen se ainoa keino välttää bolshevismin vaaraa. Presidentti Masaryk oli lähettiläälle maininnut olevansa vakuutettu siitä, että maanomistajien henki olisi ollut vaarassa, jos ei reformia olisi toimeenpantu. Toiseen osaan kysymystäni vastasi hän maasta annetun korvauksen perustaksi yleensä otetun vuoden 1915 arvot. Kun rahan arvo kuitenkin oli hyvin suuresti alentunut, eikä tätä seikkaa tiloja arvioitaessa laisinkaan otettu huomioon, ovat maanomista-

jat itseasiassa saaneet hyvin vähäisen korvauksen. Mahdollista on, että olisi voitu maksaa suurempi korvaus, mutta mitä maareformiin itsensä tulee, oli se ehdottomasti välttämätön, eikä voida katsoa rauhansopimukseen unkarilais-
ten eduksi otettujen määräysten mitenkään estävän sen toimeenpanoa.

Lähtiessäni sanoin Macleay'lle aikovani selostaa Ministeriölle hänen ajatuksiaan, johon hän vastasi itsellään ei olevan mitään sitä vastaan kunhan vaan huomautan ajatusten olleen hänen yksityisiä mielipiteitään.

Macleay'n lausunnot vahvistavat täysin käsitystä, ettei Englannin hallituksella ole mitään tekemistä sen taistelun kanssa, jota Rothermere nykyään käy Trianonin rauhaa vastaan. Niinkuin Macleay keskustelun kuluessa myöskin huomautti, ei Rothermeren artikkelien vaikutus rajoitu ainoastaan hänen omien lehtiensä lukijoihin, vaan lainaavat lukemattomat muut lehdet kautta koko maailman kysymyksissä olevia artikkeleita, mikä seikka täysin selittää sen suuren huomion, mitä asialle omistetaan Unkarissa, Tšhekkoslovakiassa, Rumaniassa ja Jugoslaviassa.

W. J. Linn

b/ Bessarabian
kysymys.

Rumanian tšekäläisen lähettilään, ministeri Filodorin tänään käydessä luonani, siirtyi keskustelu myöskin Bessarabian kysymykseen. Ministeri Filodor kertoi Rumanian perustavan uudestaan Tokioon lähetystön, joka säästäväisyysyistä lakkautettiin samalla kertaa kuin sen Helsingissäkin oleva lähetystö.

Lähimpänä syynä lähetystön uudestaan perustamiseen on, että toivotaan lähetystön onnistuvan saada Jaapanin hallitus ratifioimaan Bessarabiaa koskeva sopimus. Jaappani oli aikoinaan Rumanian hallitukselle perustellut ratifioimiskieltoaan sillä, ettei Italiakaan ollut sopimusta ratifioinut. Jaappanin, sanottiin, oli aasialaisena valtiona vaikea mennä antamaan lopullista suostumustaan, ennenkuin eurooppalaiset valtiot olivat ratifioineet sopimuksen. Kun Italia nyttemmin, niinkuin tunnettu, on ratifioinut kysymyksessä olevan sopimuksen, aikoo Rumania panna kaikki voimansa liikkeelle, saadakseen lopulta Jaappaninkin suostumukseen.

V. J. Kivimäki

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 18.

Praha.

18/10-27

Prahassa, lokakuun 18 p. 1927.

No 383.

RA
RA

Vuori
RA

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 36/441 loc. D. 1927		
24/10-27	No	Liit.
RYHMÄ	OSTO	ASIA
F	C. 16. 28.	

Herra Ulkoasiainministeri,

Allekirjoittanut lähettää täten kunnioittaen raportin
no 18, koskeva

Tshekkoslovakian maareformia.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni
vakuutus.

Vyšševan

Herra Ulkoasiainministeri
Professori V. Voionmaa.
Helsinki.

Riiassa ja Prahassa olevan lähettilään raportti 18 p.
lokak.1927, No 18.

36/441 Jak. 1927		
24/10-27	?	LE
KYSELY	OLASTO	TEMA
5	C/16.	

Tshykkoslovakian
maareformi.

Teen seuraavassa selkoa Tshykkoslovakiassa toimeenpannusta maareformista, sitä vastaan tehdyistä muistutuksista ja eräistä sen yhteydessä olevista oikeudellisista kysymyksistä, jotka tätä nykyä ovat aktualisia,

Maareformin toimeenpano Tshykkoslovakiassa oli välttämätön. Aivan riippumatta siitä, oliko bolshevismin vaaraa olemassa vai ei, on luonnollista, ettei maanomistusoloja voitu jättää sille kannalle, millä ne olivat ennen sotaa. Tilastollisten tietojen mukaan oli Böömissä, Määrissä ja Silesiassa 1.049.457 tilaa, joiden suuruus oli 2 hehtaaria tai sitä vähemmän. Nämä tilat olivat siksi vähäisiä, etteivät ne useissakaan tapauksissa voineet turvata omistajalleen riittävää toimeentuloa. Vaikkakin ne lukumäärältään muodostivat 70 % kaikista tiloista, ei niiden yhteinen pinta-ala ollut kuin 6,49 % koko maan pinta-alasta. Slovakiassa ja Itä-Karpaateilla (väestö ruteeneja) oli asianlaita sama. Viisi hehtaaria tai sitä vähemmän muodostavien tilojen lukumäärä oli 401.685 eli 73 % kaikista ti-

loista. Niiden yhteinen pinta-ala oli 16.3 % koko maasta. Kolmasosa maan pinta-alasta oli 2000 suurtilallisen hallussa. Muita näkökohtia lukuunottamatta, oli tällaisesta asiain-tilasta seurauksena m. m. se, että siirtolaisten lukumäärä oli suhteellisesti suuri. Tilastollisten tietojen mukaan vv. 1891-1900 muutti maasta 197.373 henkeä. Vv 1900-1910 oli maastamuuttaneiden henkilöiden lukumäärä yhteensä 282.444 henkeä.

Maareformia toimeenpantaessa on 16 p. huhtikuuta 1919 ja 8 p. huhtikuuta 1920 annettujen lakien mukaan noudatettava seuraavia periaatteita:

1) Jokaisella maanomistajalla on oikeus pitää 150 hehtaaria ensimmäisen ja 100 hehtaaria toisen luokan maata. Eräissä tapauksissa voidaan sallia maanomistajien pitää jonkun verran enemmänkin. Habsburgien hallussa olevat tilat ovat kokonaisuudessaan joutuneet valtion haltuun.

2) Omistaja on oikeutettu saamaan korvauksen siitä osasta, minkä hän on velvollinen luovuttamaan valtiolle. Korvausta määrättäessä on otettava perustaksi se keskihinta, mikä kysymyksessä olevalla maalla oli vv. 1913-1915. Puolet korvaussummasta maksetaan maanomistajalle yleensä heti. Toisesta osasta saa hän $4\frac{1}{2}\%$ vuotuisen koron, josta $1/2\%$ lasketaan kuoletukseksi. Hallitus ei kuitenkaan ole sidottu aina noudattamaan edellämainittua luovutustapaa, vaan on se oikeutettu omistajien kanssa tehdyn sopimuksen perustalla suoraan ostamaankin tiloja. Habsburgin suvun jäsenille kuuluneista tiloista ei ole maksettu korvausta.

3) Valtion haltuun joutuneet tilat luovutetaan

pienviljelijöille, käsityöläisille, tshekkiläisten legioonain jäsenille ja sotainvaliideille sekä eräissä tapauksissa muillekin. Sitäpaitsi voi valtio itselleen pidättää tiloja, samoin kuin antaa niitä kunnille ja yleistä laatua oleville yhdistyksille. Maata ei anneta ainoastaan uusien tilojen perustamiseksi, vaan myöskin jo olevien liian pienten tilojen suurentamiseksi.

Maareformin kautta otettiin valtiolle kaikkiaan 3.963.064 hehtaaria, josta viljelyskelpoista maata oli 1.229.688 hehtaaria. Valtion haltuun joutuneista alueista oli 2.441.127 hehtaaria metsämaata, jota ei yleensä ole jaettu yksityisille. Useimmissa tapauksissa vaihteli maanomistajalta otetun maan pinta-ala 250 hehtaarista 5000 hehtaariin. Osoituksena maatilojen suuruudesta mainittakoon, että 75 tilanhaltijan oli luovutettava 10.000-50.000, viiden 50.000-100.000 ja kahden yli 100.000 hehtaaria. Miten laajakantoinen maareformin sosiaalinen merkitys on ollut, käy parhaiten ilmi siitä, että vuoden 1924 lopulla oli jaettu maata yhteensä 420.000 perheelle tai yksityiselle henkilölle.

Unkarilaiset ja saksalaiset maanomistajat ovat huomauttaneet maareformia sovellettaessa noudatettua menetelytapaa vastaan m.m. seuraavaa:

1/ Slovakiassa on maanlaatu siksi huonoa, ettei sallittu 250 hehtaarin mitenkään voida katsoa vastaavan samaa määrää muussa osassa valtakuntaa. Sitäpaitsi ei kiinnitetä huomiota maanomistajan perheen suuruuteen, onko hänellä lapsia vai ei.

Mitä Habsburgeihin tulee, valittavat he, niinkuin arkkiherttua Josef Budapestissa minulle sanoi sitä, että heil-

tä on korvauksetta otettu myöskin ne tilat, jotka he itse ovat ostaneet itselleen, eivätkä perineet. **)

2) Kun ei korvausta määrättäessä vv. 1913-1915 keskihinnan mukaan ole otettu huomioon rahan arvon alenemista, on siitä ollut seurauksena, ettei korvaus ole missään suhteessa maatilain arvoon. Unkarin tšekäläisen lähettilään arvelun mukaan vastaisi se jotenkin 8 % todellisesta arvosta. * Määräys siitä, että valtion viranomaiset ovat oikeutetut myöskin ostamaan tiloja - mikä määräys olisi tarkoituksellisesti otettu lakiin - on johtanut siihen, että lain soveltaminen on usein tullut erilaiseksi riippuen omistajan persoonasta. Niin ovat esim. Tšhekkoslovakiassa olleet englantilaiset tilanomistajat saaneet täyden korvauksen. Mainittakoon tässä sivumennen kreivi Apponyin kertoneen minulle Tšhekkoslovakiassa hallituksen ostaneen hänenkin maatilansa, joten hän tuli saamaan, jollei täyttä arvoa, niin kuitenkin tuntuvasti enemmän kuin jos tila olisi tullut lunastetuksi lain mukaan. Apponyi arveli syynä oston olleen sen, ettei haluttu, että hän asettuisi asumaan Tšhekkoslovakiaan.

3) Vaikkakin lain itsensä ilmoittamana tarkoituksena on ollut maan jakaminen pienviljelijöille, on nyt jo olemassa tshekkiläinen suurtilallisten luokka, joka on syntynyt siten, että tshekkiläisten säätyläishenkilöiden on annettu edullisella hinnalla ostaa itselleen entisille

*) Rumaniassa ei valtion antamia velkakirjoja sitäpaitsi voida siirtää kenellekään.

**) On kuitenkin huomattava, että Trianonin rauhan 191 art. jonka mukaan Habsburgsuvun jäsenet menettävät tilansa Tšhekkoslovakiassa, ei tee eroitusta perittyjen ja ostettujen tilojen välillä.

maanomistajille kuuluneita tiluksia. * sitäpaitsi ovat yksityiset henkilöt oston kautta hankkineet itselleen pienviljelijöille, entisille sotilaille y.m. annettuja tiloja, joten jo olisi olemassa tshekkiläisille kuuluvia tiloja, joiden pinta-ala olisi suurempikin kuin 250 hehtaaria.

Tshekkoslovakiassa ennen sotaa vallinneiden maanomistusolojen luonnottomuus johtui osaksi siitäkin, että Valkean vuoren taistelun jälkeen v.1620, jolloin protestanttien valta lopullisesti ja ratkaisevasti Böömissä kukistettiin, suuret alat protestanttiselle aatelistolle ja protestanttisille kunnille kuuluvista tiloista annettiin lahjoituksena itävaltalaiselle ylimystölle. Mainitsen tässä erikoisesti tästä seikasta, koska tshekkiläiset väittävät sen osaltaan vaikuttaneen siihen, että Tshekkoslovakiassa itsenäisyysjulistuksen jälkeen aluksi aivan yleisesti vaadittiin suurtilallisten hallussa olevien alueiden takavarikoimista ilman minkäänlaista korvausta. Suurtilat katsottiin kuuluvan vihollismaiden alamaisille, minkä vuoksi ne arveltiin voitavan ottaa ilman korvausta valtion haltuun. On nimittäin huomattava, että ainakin suurin osa niistä tshekkiläistä alkuperää olevista henkilöistä, jotka maareformin kautta ovat menettäneet tilansa, olivat itse asiassa epäkansallistuneet, ja olivat enemmän saksalaisia kuin tshekkiläisiä. Käsituksesta, että tilat voitiin ottaa korvauksetta, oli sittemmin luovuttava. Versailles'n rauhansopimuk-

* Näin olisi etenkin menetelty seuduissa, joissa väestön muodostavat unkarilaiset tai unkarilaismieliset slovakit.

sen mukaan, ei m.m.uusissa valtioissa, niinkuin Tshekkoslovakias-
sakiassa voitu korvauksetta ottaa vihollismaiden alama-
silta näille kuuluvia tiloja.

Kun saksalaiset ja unkarilaiset maanomistajat kat-
sovat heille myönnetyn korvauksen olleen riittämättömän,
ovat he kääntyneet rauhansopimuksessa asetetun sovintotu-
omioistuimen puoleen vaatien korvaussumman korottamista. *)
Tshekkoslovakian samoin kuin Rumanian ja Jugoslavian halli-
tukset ovat asettuneet sille kannalle, ettei sovintotuomio-
istuin ole pätevä käsittelemään näitä vaatimuksia. Tshek-
koslovakian hallitus on pyytänyt eräiltä ulkomaalaisilta-
kin lakimiehiltä lausuntoja tästä kysymyksestä ja puolus-
tavat Parisin yliopiston professorit Jules Basdevant, Gas-
ton Jéze ja Nicolas Politis, Zürichin yliopiston professo-
ri Fleiner, Bordeaux'n yliopiston lainopillisen tiedekun-
nan dekaani Duguit ja Pavian yliopiston professori Die-
na tätä käsitystä antamissaan kirjallisissa esityksissä.

Tämän käsityksen tueksi esitetään m.m.seuraavaa.
versailles'in sopimuksen 297 artiklan h kohdan mukaan on
sovintotuomioistuin pätevä silloin kun on kysymys viran-

*) Unkarissa katsotaan unkarilaisten maanomistajien ase-
man Tshekkoslovakiassa olevan tuntuvasti paremman kuin Ru-
maniassa. Mitä Jugoslaviaan tulee, ei siellä ole olemassa
erikoista lakia, vaan sen mukaan mitä Budapestissa väite-
tään, toteutetaan reformia hallinnollisilla määräyksillä.
Välistä otetaan kaikki, välistä jätetään osa tilasta enti-
selle omistajalle.

omaisten toimenpiteistä, jotka eivät sisälly yleisen lain puitteisiin ("en dehors de la législation générale").Rauhansopimus on tarkoittanut toimenpiteitä, jotka kohdistuvat yksinomaan vihollismaiden alamaisiin sellaisinaan, toimenpiteisiin, jotka kuuluvat sotatilan loppuselvitte-lyihin ("liquidation").*) Kun on kysymys yleisen lain määräyksistä, jotka samalla tavoin koskevat kaikkia kansalaisia, ei sovintotuomioistuin ole pätevä niitä käsittelemään. Asettumalla päinvastaiselle kannalle, tultaisiin m.m. sellaiseen tulokseen, että entisten vihollismaiden alamaisten omaisuus olisi paremmassa turvassa kuin maan omien ja entisten liittolaisten alamaisten omaisuus, kos-

*) Art. 297, litt. h "Dans les cas des liquidations effectuées soit dans les nouveaux Etats (esim. Tšhekkoslovakia)... soit dans les Etats qui ne participent pas aux réparations à payer par l'Allemagne (esim. Roumanie)... Si le propriétaire établit devant le Tribunal arbitral mixte prévu par la Section VI de la présente Partie, au devant un arbitre désigné par ce Tribunal, que les conditions de la vente ou que des mesures prises par le Gouvernement de l'Etat dont il s'agit en dehors de sa législation générale, ont été injustement préjudiciables au prix, le Tribunal ou l'arbitre aura la faculté d'accorder à l'ayant-droit une indemnité équitable qui devra être payée par ledit Etat." Trianonin rauhansopimuksen 232 artiklan i kohta on samoin kuuluva.

ka nämä eivät voi kääntyä kysymyksessä olevan sovintotuomioistuimen puoleen. Sovintotuomioistuin on nähtävästi pitänyt itseään pätevänä käsittelemään asiaa, koska maareformilait olivat astuneet voimaan ennen rauhansopimusten voimaantulusta, jonka mukaan entisten "vihollismaiden" alamaisten omaisuus oli näille jatettava tai korvattava. *) Sovintotuomioistuin ei siis ole katsonut sen seikan olevan esteenä, että tässä on ollut kysymys toimenpiteestä, joka perustui yleisen lain määräyksiin.

Kun Romanian ja Unkarin välinen kysymyksessä olevaa seikkaa koskeva ristiriita äskettäin oli kansainliiton neuvoston käsiteltävänä, antoi neuvosto "suosittelemaan" erinäisiä ohjeita sovintotuomioistuimelle siitä, minkälaisen periaatteiden mukaan korvausta koskeva kysymys neuvoston mielestä olisi ratkaistava. En tiedä missä määrin neuvosto oli syventynyt kysymykseen siitä, onko sovintotuomioistuin yleensä pätevä asiaa käsittelemään. Kun

*) Trianonin sopimuksen 250 artiklassa sanotaan. " Such property, rights and interests shall be restored to their owners freed from any measure of this kind, or from any other measure of transfer, compulsory administration or sequestration, taken since November 3, 1918, until the coming into force of the present Treaty, in the condition in which they were before the application of the measures in question.

Claims made by Hungarian nationals under this Article shall be submitted to the Mixed Arbitral Tribunal provided for by Article 239.

*viest. liioit.
muurauk. 1 piti
1227
(Smanen
nimitys)*

kysymys tuomioistuimen pätevydestä joka tapauksessa on riidanalainen, tuntuu siltä niinkuin ehkä olisi tehty varovaisemmin, jos ensin olisi hankittu selvitys siitä, voiko sovintotuomioistuin käsitellä tätä asiaa, ennenkuin neuvosto meni antamaan "suosittelemia". Neuvoston asema voitulla hieman noloksi, jos Haagin tuomioistuin, mikäli asia sinne lopulta lausunnon antamista varten lykätään, ei katsoisi sovintotuomioistuinta päteväksi käsittelemään koko riitaa.

Onko rauhansopimuksessa asetettu sovintotuomioistuin pätevä käsittelemään nyt kysymyksessä olevia korvauksia koskevia riitoja vai ei, on seikka, joka ei tietysti vielä ratkaise kysymystä siitä, onko korvausta maksettava. Valtiolla, joka katsoo alamaistensa toisen valtion toimipiteiden kautta joutuneen kärsimään, on kansainvälisen oikeuden mukaan aina oikeus vaatia näille hyvityksiä. Toinen asia on, että korvauksen saaminen hyvin suuressa määrin vaikeutuu, jos ei jo asetetut sovintotuomioistuimet saata näitä asioita käsitellä. Tämä näkökohta tuskin kuitenkaan on vaikuttanut neuvoston käsitykseen, sillä korvauksettahan saksalaiset ja unkarilaiset jäänevät siinäkin tapauksessa, että neuvoston suosittelemia noudatettaisiin.

Ulkoasiainministeri Benes on viime yleiskokouksen aikana kansainliiton neuvostolle jättämässään kirjallisessa esityksessä viitannut erääseen unkarilaisen rauhan-delegatsioonin kirjelmään 19 p. helmikuuta 1920, jossa m. m. sanotaan " nous demandons une déclaration rassuran-

te, portant qu'aucun bien appartenant à nos ressortissants et se trouvant sur les territoires de l'ancienne Monarchie austro-hongroise, ne soit séquestré, liquidé ou exproprié, en vertu d'une disposition légale ou par une mesure spéciale qui, dans les mêmes conditions, ne s'applique pas aux sujets de l'Etat législateur ou de l'Etat exécutant cette mesure". Beneš katsoo unkari-laisten itsensä tällöin epäsuorasti suostuneen siihen, että heidän alamaisensa korvauskysymykseen nähden asetettaisiin samaan asemaan kuin valtion omat kansalaiset. Kirjelmä johtui siitä, että pienen Ententen maissa oli astunut voimaan laki, jonka mukaan vihollisvaltain alamaisten omaisuus voitiin ottaa korvauksetta. Tšhekkoslovakiassa oli näin asianlaita lain mukaan 16 p. huhtikuuta 1919. Laissa 8 p. huhtikuuta 1920 asetettiin tällainen omaisuus samaan asemaan kuin omille kansalaisille kuuluvakin. Trianonin rauhansopimus on allekirjoitettu vasta kesäkuun 4 p. 1920.

reit.

V. J. Linn

**Suomen Lähetystö
Finlands Beskickning
Légation de Finlande**

Prahassa, marraskuun 1 pnä 1927.

No 398.

ad

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 36/441 Se D. 19 27		
7/11-27	Mo	Litt.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C/16.	

Herra Ulkoasiainministeri,

Allekirjoittanut lähettää täten kunnioittaen lisäyk-
sen raporttiin No 18, koskeva

Tshekkoslovakian maareformia.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioituk-
seni vakuutus.

Vyldman

Herra Ulkoasiainministeri
Professori V. Voionmaa.
Helsinki.

Lisäys Riassa ja Prahassa olevan lähettilään raporttiin
18 p.lokak.1927, No 18.

a)

ULKOASIAMINISTERIÖ		
No 36 / 441 Sal. D. 19 27		
7/11-27	562	L.M.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA

T s h e k k o s l o v a k i a n
m a a r e f o r m i .

Saatuani ministeri Erichin Romanian ja Unkarin välistä ristiriitaa koskevan raportin, havaitsin puutteellisten sanomalehtireferaattien johdosta saaneeni eräässä kohden väärän käsityksen neuvoston "suosituksen" sisällöstä. Niinkuin raportistani käy selville olin ymmärtänyt suosituksen koskeneen ainoastaan korvauksen määrämises- sä noudatettavia periaatteita, eikä sovintotuomioistuimen pätevyyttä käsitellä kysymyksessä olevia riitoja, ja että siis neuvoston mielestä sovintotuomioistuin periaattees- sa olisi oikeutettu käsittelemään myöskin maareformin so- velluttamisesta johtuneita tapauksia, vaikkakaan se ei ol- lut oikeutettu määräämään unkarilaisille korkeampaa kor- vausta kuin se, mihin he asianomaisten maiden agraarila- kien mukaan olivat oikeutetut. Neuvosto näyttää kuitenkin kieltävän sovintotuomioistuimen pätevyyden tällaisissa tapauksissa ja on siis omaksunut raportissani mainittu- jen ulkomaalaisten lakimiesten ja pienen Ententen valto- jen kannan, mitä tuomioistuimen pätevyyteen tulee.

On yleensä hieman arveluttavaa kun poliittinen

orgaani rupeaa ratkaisemaan puhtaasti juriidista kysymystä - kysymys tuomioistuimen pätevyydestä näissä maissa on itse asiassa erittäin monimutkainen lainopillinen kysymys - sitäkin suuremmalla syyllä kun se on omaksunut sovintotuomioistuimen kannasta eriävän käsityksen.

Pragin ulkoasiainministeriössä näyttää myöskin pidettävän mahdollisena, että sovintotuomioistuin täälläkin julistaa itsensä päteväksi, ja että siis sama konflikti ennen pitkää syntyy Unkarin ja Tšhekkoslovakiain välillä. Tällä en suinkaan tahdo väittää, etteikö hyvinkin mahdollisesti neuvostolla olisi oikein ja sovintotuomioistuimella väärin, mutta mielestäni tuntuu siltä niinkuin vahvat syyt puhuisivat sen puolesta, että neuvoston olisi hankittava lausunto Pragin tuomioistuimelta tai olisi sen asetettava erikoinen puolueettomista, yleistä luottamusta nauttivista lakimiehistä kokoonpantu komissioni asiaa tutkimaan ja antamaan siitä lausuntonsa. Erinäiset tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat puhuisivat ehkä kysymyksessä olevassa tapauksessa viimeksimainitun vaihtoehdon puolesta.

Mitä korvauskysymykseen tulee, on se käsitykseni mukaan neuvoston suosituksen kautta myöskin itse asiassa saanut ratkaisunsa, ainakin kaikkialla siellä, missä agraarireformi, niinkuin Tšhekkoslovakiassa, on koko valtakunnassa ollut samanlainen. Entisille vihollismaiden alamaisille kuuluneet tilat ovat agraarilain eikä "liquidation" ja "saisie" - toimenpiteiden kautta otettu entisiltä omistajilta, joille on maksettu sama korvaus kuin maan omille alamaisille. Jos kerran hyväksytään neuvoston suositus, lie-

nee vaikea vaatia kaikille täyttä korvausta ainoastaan sen nojalla, että laki myöskin sallii tilojen valtion haltuunottamisen molemminpuolisen sopimuksenkin perustalla, ja että tätä lunastustapaa usein on käytetty. Tshekkoslovakiasa on itse asiassa noin 80 % tiloista täten siirtynyt valtion haltuun. Syynä on ollut se, että asianomaiset suurempien vahinkojen välttämiseksi ovat olleet pakotettuja tekemään tällaisen sopimuksen.

Mitä Rumaniaan tulee, on asianlaita jossain määrin toinen. Uudella alueella oleva agraarilaki eroaa nimittäin siitä agraarireformista, joka on pantu toimeen vanhassa Rumaniasa. Kun siis optantit ja "valtion omat alamaiset" tässä tapauksessa kaikki ovat entisiä unkarilaisia, voitaisiin ehkä ajatella sellaista mahdollisuutta, ettei neuvoston suositus vielä olisi sisältänyt heidän korvausvaatimuksensa hylkäämistä. Unkarin ulkoasiainministeriössä ei kuitenkaan uskottu tällaisen tulkinnan mahdollisuuteen jos neuvoston suositus hyväksyttäisiin.

W. J. Loman

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Edmanin raportti no 4.

Praha.

25/10 1927

Suomen Lähetystö

Prahassa, lokakuun 25 pnä 1927.

No 391.

Handwritten signature

ULKOASIAINMINISTERIO		
No 32 / 241 lae. D. 19 27		
31/10-27	No	LII.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	Eic	

Herra Ulkoasiainministeri,

Allekirjoittanut lähettää täten kunnioittaen raportin
No 19, koskeva

Albanian lähettilään Cena Beg'in murhaa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukse-
ni vakuutus.

Handwritten signature

Herra Ulkoasiainministeri
Professori V. Voionmaa.
Helsinki.

Riassa ja Prahassa olevan lähettilään raportti 25 p.

lokak. 1927, No 19.

ULKOASIANMINISTERIÖ		
No 37/441 Sae D. 1927		
31/10-27	No	LML
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C/16.	

Albanian lähettilään

Cena Beg'in murha.

Albanian täkäläisen lähettilään Cena Begin kulu-
luvan kuun 14 päivänä tapahtunut murha antaa räikeän ku-
van siitä taistelusta, jota Balkanilla käydään niin lu-
vallisista kuin luvattomia keinoja käyttäen. Cena Beg oli
äskettäin saapunut Pragiin ja odotti yhdessä Suomen, Puo-
lan ja Sveitsin lähettiläiden kanssa presidentti Masary-
kin paluuta Slovakiasta jättääkseen tälle valtuuttamis-
kirjansa. Tultuaan edellämainittuna päivänä asunansa "Pas-
sage"-hotellin kahvilasta, jossa hän oli ollut lehtiä lu-
kemassa, ampui albanialainen ylioppilas Algiviadh Bebi
hänet kolmella revolverin laukauksella. Kuolema seurasi
melkein samassa. Murhaaja oli erittäin köyhissä oloissa
elävä ylioppilas, joka hallituksensa antamalla stipendil-
lä opiskeli Romassa.

Cena Begin ja Albanian presidentin Achmed Zogun
välit olivat erittäin huonot siitä huolimatta, että hän
oli naimisissa jälkimäisen sisaren kanssa. Cena Beg vas-
tusti jyrkästi lankonsa italialaisystävällistä politiik-

kaa, jota hän piti vaarallisena maansa itsenäisyydelle. Jugoslavian ja Albanian välisen konfliktin aikana oli Cena Beg maansa edustajana Belgradissa koettaen voimain-
sa mukaan estää sodan syntymistä. Suurta huomiota herät-
ti tällöin se, että hän kumosi vääränä albanialaisten ja
italialaisten lehtien ja virallisten piirien antamat tie-
dot serbialaisten joukkojen keskittämisestä Albanian ra-
joille. Niinkuin muistettane, vetosi Italian hallitus
näihin kaikesta päättäen väärin ilmoituksiin perustel-
lakseen sotaväen osastojen ja sotatarpeiden lähettämis-
tä Albaniaan. Niinkuin "Le Temps" pääkirjoituksessaan ku-
luvan lokakuun 19 päivältä toteaa, ei myöhemmin toimeen-
pantu virallinen tutkimus ole osottanut todeksi italia-
laisten väitteitä.

Tyytymättömänä Cena Beg'in esiintymiseen, ilmoit-
ti Albanian hallitus erottavansa hänet lähettilään toi-
mesta ja kehotti häntä tulemaan kotimaahan. Kun Cena Beg
kuitenkin, eikä nähtävästi ilman syytä, katsoi henkensä
olevan vaarassa kotimaassaan, kieltäytyi hän sinne läh-
temästä ilmoittaen jäävänsä yksityishenkilönä asumaan
Belgradiin. Albanian ja Jugoslavian, tai ehkä oikeammin
sanoen Italian ja viimemainitun maan, välisen konfliktin
selvittyä ja niiden välisen sodanuhkan hälvettyä tapahtui
ainakin muodollinen sovinto presidentin ja hänen lankon-
sa välillä (tapahtunasta lienee tehty erikoinen pöytäkir-
jakin!) ja Cena Beg nimitettiin lähettilääksi Pragiin.

Mahdollista on, että nimitys tapahtui ainoastaan
todellisten aikomusten peittämiseksi. Tähän viittaisi m.m.
sekin, että murhattu lähettiläs itse lienee täällä kerto-

nut hallituksensa ei sallineen hänen vaimonsa, äitinsä ja lapsensa lähteä Albaniasta vaan pidätettiin nämä siellä eräänlaisina panttivankeina. Pragiin tulonsa jälkeisestä päivästä alkaen vastaanotti Cena Beg ystäviltään kirjeitä, joissa häntä kehoitettiin olemaan varovainen, koska tiedettiin vaaran häntä uhkaavan.

Sivumennen mainittakoon Albanian "ohraanan" marraskuusta alkaen - tieto, jonka ulkoasiainministeri Beneš minulle vahvisti - murhuttaneen kolmisenkymmentä albanialaista (voitaisiinko ehkä sanoa isänmaanystävä?), jotka vastustivat nykyistä italialaisiin nojautuvaa ja näiden tarkoituksia palvelevaa diktaattoria.

Ulkoasiainministeriön poliittisen osaston päällikkö, ministeri Božinov, jonka tunnen erittäin hyvin hänen Köpenhaminan lähettiläsajaltaan, kertoi minulle täysin luotamuksellisesti tutkinnossa käyneen ilmi murhaajan kaikes-ta päättäen olleen tekemisissä Albanian "ohraanan" kanssa. Sitäpaitsi on murhaaja myöskin tunnustanut saaneensa kehoituksen toimeenpanna tekonsa henkilöltä, joka täällä tiedetään italialaisten agentiksi.

Heti murhan jälkeen ilmestyi Pragiin Wienistä Albanian sikäläinen konsuli Catin Sarafi, joka on erittäin läheisissä suhteissa maansa presidenttiin, muka avustamaan tutkimusta. Ensi työkseen julkaisi hän Pragissa yleistä hämmästyttä herättäneen selityksen, jossa sanotaan murhan tapahtuneen albanialaisten emigranttien - toisin sanoen Cena Beg'in ystävien - toimesta, jotka muka olivat päättäneet ottaa hengiltä kaikki maansa ulkomaalla olevat lähettiläät. Kun mainittu henkilö sitten tahtoi ottaa haltuunsa kuolleen

kirjeenvaihdon, ei tšekäläinen poliisi katsonut voivansa siihen suostua. Konsuli Catin Sarafin tiedetään nimittäin jo ennen järjestäneen ainakin kaksi poliittista murhaa, eikä ole olemassa mitään takeita siitä, etteikö hänellä ehkä ole jotain tämänkin murhan kanssa tekemistä. Kaikesta päättäen huomasi hän itsekin olevansa vähemmän tervetullut, sillä eräänä päivänä oli hän kadonnut ilman että poliisin ainakaan silloin vielä oli onnistunut saada selville, minne hän oli lähtenyt.

Kun oli mahdollista, että murhaajalla oli seuraalaisia, varotti ulkoasiainministeriö Jugoslavian lähettimestä Lasarevitschia toistaiseksi liikkumasta ulkona. Cena Beg'in serbialaisystävällisyyden vuoksi, katsotaan täällä niinkuin Belgradissakin, murhan jossain määrin olevan suunnatun Jugoslaviaakin vastaan. Albanialaisen ohraanan väitetään työskentelevän myöskin Belgradissa - tieto, jonka todenperäisyydestä en luonnollisesti voi vastata.

Johtopäätösten tekeminen on, niinkuin Božinov aivan oikein huomautti, yleensä erittäin arkaluontoista. On oikeastaan mahdotonta todistaa kuinka ylhäällä syylliset ovat haettavat, ja missä määrin agentit kulloinkin ovat toimineet saamainsa ohjeiden mukaan tai omasta alotteestaan. Joka tapauksessa on murhan takana henkilöitä, jotka katsoivat Cena Beg'in serbialaisen orientatsioonin vaikeuttavan heidän toimiaan, minkä vuoksi hänet oli rai-vattava tieltä.

Italian politiikka Balkanilla on omiaan herättämään levottomuutta kaikkialla siellä, missä haluttaisiin

nähdä olojen vähitellen rauhoittuvan ja vakiintuvan. Niin esim. on käynyt yhä selvennäksi, että äskettäin tapahtuneen serbialais - bulgarialaisen konfliktin aikana bulgarialaiset itse asiassa olivat aivan syyttömät. Tästä ei tietysti vielä voida vetää johtopäätöstä, että se oli italialaisten aiheuttama, mutta ainakaan Pragin ulkoasiainministeriössä ei näytä olevan epäilystäkään siitä, että Italia jo pitkän ajan on rahalla avustanut Makedonian serbialaisvastaisia aineksia. Tulee tahtomattaankin ajatelleksi venäläisen suurlähettilään, vapaaherra Rosen'in -joka itse oli jonkun aikaa maansa edustajana Serbiassa - muistelmissaan lausumaa käsitystä, että Balkanilla kyllä saataisiin olot järjestykseen, jolleivät suurvallat voimansa mukaan koettaisi saada sikäläisiä kansoja riitaan keskenään. *) Sekä täällä että muualla keskustellessani bulgarialaisten diplomaattien kanssa, olen aina voinut todeta näiden täysin maltillisen suhtautumisen Jugoslaviaan. Niinkuin Ministeriö tietää, olen myöskin viime vuosina useissa raporteissa selostanut Bulgariassa ja eräissä osissa Jugoslaviaakin ilmenneitä pyrkimyksiä aikaansaada unionikin kummankin slaavilaisen valtion välillä, joista yrityksistä ei kui-

*) Le Temps kirjoittaa(9/X): "Tout le mal vient de l'atmosphère créée dans cette partie de l'Europe par la tension des relations entre Rome et Belgrade, tension qui donne un aspect de gravité particulière à tous les incidents venant à se produire dans ces régions."

tenkaan serbialaisten haluttomuuden vuoksi toistaiseksi voi tulla mitään.

Italialaisten työskentely Makedoniassa Jugoslaviaa vastaan on viimeainitun maan oman politiikan vuoksi itse asiassa erittäin helppoa. Ennen sotaa Makedonian ollessa Turkin vallan alainen, oli siellä suuret joukot bulgarialaisia kouluja ja kirkkoja. Sen jälkeen kuin maa sodan jälkeen yhdistettiin Jugoslaviaan, ovat koulut muutetut serbialaisiksi ja kirkkoissa ruvettu saarnaamaan serbian kielellä. Serbialaiset väittävät nimittäin Makedonian väestön olevan "erikoista kansallisuutta", joka yhtä hyvin voi saada sivistyksensä serbian kuin bulgariankin kielellä. Kun ei ero kummankin kielen välillä itse asiassa ole kovin suuri, toivovat serbialaiset voivansa serbialaistuttaa väestön. Makedoniassa on luonnollisesti herättänyt suurta tyytymättömyyttä se, ettei siellä asuvan väestön samoin kuin esim. Kroatiassa asuvan ole annettu säilyttää omia koulujaan. Väestö, joka ennen oli tyytymätön kohtaloonsa Turkin vallan alla, väittää nyt, niinkuin Bulgarian täkäläinen lähettiläs Altinoff minulle sanoi, "ei koskaan olleensa onnettomampi kuin nyt".

Väestön vastustus, joka monissa seuduin on ilmennyt serbialaisia vastaan suunnattuina väkivaltaisina tekeinakin, on usein aiheuttanut erittäin ankaria rankaisutoimenpiteitä viranomaisten puolelta. Seurauksena tästä on ollut, että Bulgariaan on tullut noin 400.000 makedonialaista pakolaista, jotka yhdessä Makedoniassa toimivien "komiteojen" kanssa vaativat Bulgariaa avustamaan sikäläistä väestöä. Bulgarian hallitus, mikäli Altinoff vakuutti, on koettanut pysyä

mahdollisimman syrjässä ja välttänyt kaikkea sekaantamista, mikä on herättänyt suurta tyytymättömyyttäkin Makedoniassa. Bulgarian hallituksen toimenpiteet ovat itse asiassa rajoittuneet toivomuksien esittämiseen, että rauhansopimusten minoriteetteja koskevia määräyksiä sovellettaisiin Makedoniassakin, koska se arvelee rauhan ainoastaan täten siellä palautuvan. Ulkoasiainministeri Beneš, joka äskeisen kriisin aikana koetti sovittaa Jugoslavian ja Bulgarian välillä, sanoi myöskin minulle olevansa täysin vakuutettu siitä, että bulgarialaiset olivat syyttömät ("de bonne foi").

Ne, joiden kanssa täällä on ollut kysymys Italian politiikasta Balkanilla, ovat yleensä erittäin varovaisessa muodossa lausuneet ajatuksensa siitä, tyytyen etupäässä enemmän tai vähemmän selviin viittauksiin. Kun sanoin ministeri Beneš'ille olevani vakuutettu siitä, että sitä mukaa kuin yleinen mielipide oppii tuntemaan Albanian nykyisen hallituksen menettelytavat, sen sympatiat tulevat olemaan hallituksen vastustajien ja Jugoslavian puolella, vastasi hän. "Olette aivan oikeassa. Olen itsekin siitä vakuutettu. Uskon myöskin kansainliiton kerran tulevan pakoitetuksi sekaantumaan asiaan." Kysymykseeni, katsoiko hän, että kansainliiton neuvoston nyt jo pitäisi ryhtyä johonkin toimenpiteeseen, vastasi hän kieltävästi. Sopiva hetki ei hänen käsityksensä mukaan ollut vielä tullut.

Sen jälkeen kuin edelläoleva on kirjoitettu, on ministeri Božinov täysin luottamuksellisesti kertonut minulle seuraavaa. Nyttemmin ollaan yhä taipuvaisempia hakemaan murhan suunnittelijoita Italian taholta. Mahdol-

lista on, ettei presidentti Achmed Zogu itse ole osallinen lähettilänsä murhaan. Hän on nimittäin viime aikoina joutunut riitaan Italian hallituksen kanssa, joka ei pidä häntä kylliksi taipuvaisena noudattamaan Italian ohjeita. Täällä saatujen tietojen mukaan ovat välit nyttemmin niin kiristyneet, että Italia suunnittelisi hänen korvaamisestaan toisella henkilöllä, mikä on pakottanut hänet jonkun verran lähentymään serbialaista orientatsionia kannattavaa vastustuspuoluetta.

Nylander

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C/16.

ASIA:

Ministeri Luuman raportti no 20.

Piika

8/11 1927

Suomen Lähetystö

Riika, 8 p:nä marraskuuta 1927.

N:o 633.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 39.1442 h.c. E. D. 27		
11/11-27	N:o	LII
RYHMÄ	OSASTO	ALIA
5	C16.	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää raporttini N:o 20, koskeva

1) Käyntiäni Prahassa.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Vy. L. duval

K. Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. V o i o n m a a,

H e l s i n k i.

Riga, 8 pñä. marraskuuta 1927.

Riian lähettilään raportti N:o 20.

- ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 59/1442 Sae D. 1927		
11/11-27	No	Liik.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C/6	

Käyntini Prahassa.

Kun ei suomalaista lähettilästä ennen ole ollut Tsekkoslovakiassa, lienee syytä lyhyesti tehdä selkoa eräistä huomioistani. Esitykselläni on enemmän muistiinpanojen kuin raportin luonne. Niinkuin jo olen ilmoittanut Ministeriölle, viivästyi valtuuttamiskirjeeni jättäminen presidentti Masarykin sairauden vuoksi. Jätin sen vasta 27 päivänä lokakuuta. Samana päivänä pari tuntia minun jälkeeni otettiin vastaan Puolan lähettiläs. Edellisenä päivänä oli Sveitsin ministeri jättänyt valtakirjansa. 1)

Se seikka, että saimme jotenkin kauan odottaa presidentin saapumista Prahaan, ei kuitenkaan estänyt meitä heti ryhtymästä työhömmä. Ulkoasiainministeriössä ilmoitettiin meille, että saatoimme heti pitää itseämme maamme virallisina edustajina ja asettua yhteyteen kaikkien viranomaisten kanssa.

1) Lokak. 28 päivänä oli Tsekkoslovakian kansallispäivä, jolloin koko diplomaattikunta oli linnassa presidentin luona, missä tilaisuudessa diplomaattikunnan vanhin, Ruotsin lähettiläs, vapaaherra Löwen, lukemassaan puheessa diplomaattikunnan puolesta esitti sen onnittelut, johon presidentti vastasi, lukien hänkin puheensa.

Audienssi tapahtuu Prahassa erittäin juhlallisesti. Lähettiläs noudetaan asunnostaan valkoisten hevosten vetämillä vaunuilla, joita seuraa komea rakuunaeskortti. Matka vuorella olevaan linnaan kestää kaupungista runsaasti puolen tuntia, jonka kestäessä kaduilla oleva yleisö ystävällisesti terventii lähettilästä.

Presidentti Masaryk tekee erittäin miellyttävän vaikutuksen. Hänen arvokas, rauhallinen olemuksensa jaloinkasvonnepiirteinen herättää sympatiaa. Ymmärtää varsin hyvin hänen vaikutuksensa kansalaisiinsa. Ollessaan Prahan yliopiston filosofian professorina on hänellä ollut tärkeä merkitys kansallistunnon herättäjänä. Hän on ollut nykyisen polven henkisenä johtajana ja kasvattajana. Audienssin jälkeen pyysi presidentti minua istuutumaan ja olin tilaisuudessa keskustelemaan puolisen tuntia hänen kanssaan. Ulkoasiainministeri Beneš oli tilaisuudessa saapuvilla.

Keskustelun kuluessa kertoi presidentti Masaryk m.m. kerran nuorena lukeneensa erään saksalaisen romaanin, jossa kosketeltiin Suomen sotaa vv. 1808-09. Romaanissa puhuttiin erittäin ylistävästi suomalaisten joukkojen osottamasta urhoollisuudesta. Tästä asti oli hän aina suurella harrastuksella seurannut kansamme kohtaloita. Hänen mielenkiintonsa oli ollut sitäkin suurempi kun hänestä on olemassa paljon yhtymäkohtia Suomen ja Tsekkoslovakian historiassa. Suomen ja Venäjän väliset suhteet tulivat myöskin puheeksi keskustelun aikana. Kysymyksen ollessa Venäjän hallituksen sortotoimenpiteistä, sanoi hän itsellään olleen useita venäläisiä tuttavvia, jotka tuomitsivat tämän politiikan. Sanoin tähän meidän kiitollisuudella muistelevan niitä venäläisiä, jotka niinkuin esim. bolshevikkimatuusien murhaama prof. Kokoschkin - yksi vapaamielisen Venäjän hienoimmista persoonallisuuksista - asettuivat puolellemme

tässä epätasaisessa taistelussa. Kun kuitenkin osottautui, ettei näillä henkilöillä ollut kylläksi vaikutusvaltaa estää meitä kohtaan suunnattuja toimenpiteitä, oli luonnollista, että Suomessa yhä enemmän vakaantui käsitys, että ainoastaan täydellisen itsenäisyyden kautta voitiin taata kansamme rauhallinen kehitys. Presidentti Masaryk sanoi täysin ymmärtävänsä meidät ja lausui olevansa vakuutettu siitä, että välit itsenäisen Suomen ja Venäjän välillä muodostuvat hyväksi.

Tässä yhteydessä voitane mainita, ettei presidentti Masaryk ole siinä määrin kuin monet hänen maanmiehistään panslavismaatteen kannattaja. Olen pari vuotta sitten lue-
nut hänen jo ennen sotaa ilmestyneen Venäjää koskevan teok-
sen. Eräs tuttavani, saksalainen diplomaatti, sanoi kerran mie-
lestäni jotenkin sattuvasti hänellä olleen kirjan luettu-
aan se tunne, että Masaryk'in rakkaus Venäjään oli jossain määrin
"enttäuschte Liebe". Masaryk on Venäjällä käydessään tullut
huomaamaan venäläisten olojen ja venäläisen käsityskannan suu-
resti eroavan länsieuroopalaisista, mikä on hänessä joskus
herättänyt eräänlaista pettymystä. Muistuu mieleeni nimen-
omaan hänen kuvauksensa käynnistään luostarissa, jossa sivi-
sitynyt munkki näytettyään hänelle luostarin mielihyvällä ottaa
vastaan juomarahoja.

Ulkoasiainministeri Beneš katselee asioita samalla
tavoin kuin presidentti Masaryk. Hän on sen m.m. osottanut
sillä, ettei Tšekkoslovakia Jugoslavian tavoin viivytellyt
Venäjästä eronneiden valtioiden itsenäisyyden tunnustamista.
Latvian hallituksen pyynnöstä koetti Beneš avustaa sitä ja
hankkia sille Jugoslaviainkin tunnustus. Belgradissa tehtiin
kuitenkin useita vaikeuksia, ja tunnusti Jugoslavia Latvian
samoin kuin tietääkseni Liettuan ja Vironkin itsenäisyyden
vasta noin puolitoista vuotta sitten.

Presidentti Masaryk sanoi erittäin ystävällisessä

vastauspuheessaan pitävänsä tehtävääni koettaa lähentää Suomea ja Tsekkoslovakiaa toisiinsa erittäin mielenkiintoisena. Lähtiessäni lausui hän toivovansa, että voisin olla mahdollisimman paljon Tsekkoslovakiassa, jotta todellakin tutustuisin sen kansaan ja sikäläisiin oloihin.

Minusta tuntui niinkuin Tsekkoslovakiassa monissa piireissä olisi olemassa eräänlainen sympatia Suomea kohtaan. Tähän on epäilemättä usein vaikuttanut se, että siellä pidetään kummankin maan taistelua itsenäisyytensä puolesta samanalaisena. Jonkinlaisena "vastapainona" tälle sympatialle, on sympatia Venäjää kohtaan. Erittäinkin vanhemmassa polvessa huomaa suurta rakkautta tätä "vanhempaa veljeä" kohtaan. Tapasin henkilöitä, jotka lausuiivat suuren tyytyväisyytensä siitä, että olin käynyt Venäjällä, että minulla oli venäläisiä ystäviä ja että puhuin venäjää. Joskus oli venäjänkieli ainoa kieli, jota keskustellessani saatoin käyttää. Niin esim. puhui Kalevalan kääntäjä, vanha ukko Holeček ainoastaan tätä kieltä. Suomenkielen oli hän täydelleen unohtanut. Vaikka nuorempienkin keskuudessa huomaa mielenkiintoa Venäjää kohtaan, on kuitenkin todettava, että venäjänkielen taito heidän keskuudessaan on jotenkin harvinainen. Tsekinkieli samoinkuin puolankieli eroaa venäjästä siksi suuresti, ettei niitä ilman muuta venäjänkielen avulla ymmärrä. Serbian ja bulgaarian kieli sitävastoin ovat paljon lähempänä venäjänkieltä, joten venäjää puhuva henkilö niitä vaikeudetta ymmärtää.

Tsekkiläiset tekevät, niinkuin tunnettu, erittäin paljon venäläisen sivistyneistön hyväksi ylläpitämällä venäläistä yliopistoa opettajineen ja ylioppilaineen. Paitsi että he täten epäilemättä toivovat Venäjän myöhemmin sen muistavan, he

myöskin täten haluavat valmistaa Venäjälle eurooppalaisesti koulutettua sivistyneistöä, jota se kerran tulee tarvitsemaan.

Sen työn sieluna jota Tsekkoslovakiassa tehdään venäläisten hyväksi, on tunnettu panslavisti, tohtori Kramař. Tohtori Kramař'illa on ollut suuri vaikutus maansa valtiollisiin kohtaloihin. Hän on neljäkymmentä vuotta yhtäjaksoisesti ottanut osaa valtiolliseen elämään, ja oli hän Tsekkoslovakiassa ensimmäinen pääministeri. Hän on nuoresta asti ylläpitänyt suhteita kaikkiin slaavilaisiin maihin ja on hänen nimensä tunnettu koko slaavilaisessa maailmassa. Pragissa yläpuolelle, eräälle vuorelle itselleen rakennuttamassa upeassa linnassa asuu tämä kookas, vanha herra seuraten innokkaasti kaikkia slaavien keskuudessa liikkuvia virtauksia. Hän on naimisissa venäläisen kanssa, ja omisti hän Krimillä kauniin marmoripalatsin.

Kerrotaan, että ulkoministeri Beneš jo eräitä kertoja olisi halunnut tunnustaa Neuvosto-Venäjän, mutta on Kramař aina asettunut jyrkästi vastustamaan tunnustuksen antamista. Ministeri Beneš'in äskettäin parlamentissa pitämässä puheessa sanotaan hallituksen "harkitsevan suhteiden järjestämistä Venäjän kanssa". Mikäli Prahassa kuulin, ei tätä lausetta kuitenkaan ole ymmärrettävä siten, että olisi tarkoitus tunnustaa Neuvosto-Venäjä, vaan on Beneš sen ottanut puheeseensa ainoastaan vasemmistolaisten tyydyttämiseksi. Käydessäni tervehtimässä Kramař'ia siirsin keskustelun tähänkin kysymykseen. Kramař vakuutti minulle, ettei Tsekkoslovakia enemmän kuin muutkaan slaavilaiset maat "tule pettämään Venäjää", antamalla tunnustuksen bolshevikkeille.

Kun tuli kysymys Suomesta ja sen suhteesta Venäjään, sanoi Kramař Suomen ei tarvitsevan pelätä, että Venäjä tulisi

koettamaan hävittää sen itsenäisyyttä. Lausuessani iloni siitä, että Kramař, jolla oli niin paljon suhteita venäläisiin, oli saanut tällaisen vaikutuksen, keskeytti hän minut sanoen "ei se ole mikään vaikutus (*brnenkramarskie*), vaan minä tiedän sen".

Huomattuaan, että tunsin eräitä hänen venäläisistä tuttavistaan, tuli hän erittäin avoimeliseksi. Kramař pitää Nikolai Nikolajevitschiä sinä voimana, jonka ympärille kaikkien venäläisten tulisi ryhmittyä, ja jolla on suurimmat edellytykset tehdä loppu bolshevismista. Hän oli äskettäin käynyt Pariisissa, ja oli m.m. käynyt tapaamassa tätä. Kaikki tiedot Nikolai Nikolajevitschin sairaudesta olivat väärinä, ja oli hän ollut hyvissä sekä sielun että ruumiin voimissa.

Eräiltä muilta tahoilta saamani tietojen mukaan olisi Kiril'in kannattajien lukumäärä venäläisten monarkistien keskuudessa viime aikoina vähentynyt. Olen kuullut väitettävän sosiaalivallankumouksellistenkin olevan eräänlaisessa yhteistyössä Nikolai Nikolajevitschiä lähellä olevien piirien kanssa. Mahdollisesti on tähän vaikuttanut sekin, että kummatkin tätä nykyä koettavat panna toimeen terroristisia tekoja Venäjällä. Kramař sanoi myöskin pitävänsä suotavana, että tällaisiin tekoihin yhdytään ja lausui ihailunsa niitä kohtaan, jotka panemalla henkensä vaaraan niihin ryhtyvät.

Olin siksi vähän aikaa Prahassa, etten joutunut tekemisiin siellä olevien venäläisten piirien kanssa.

Paitsi Venäjää ja slaavilaisia kansoja kohtaan, tunnetaan Tsekkoslovakiassa mitä suurinta sympatiaa Ranskaa ja kaikkea ranskalaista kohtaan. Välistä tuntuu melkein siltä niinkuin Ranskan ihailu ylittäisi rakkauden slaaveihinkin. On

aivan yleistä, että asianajajat, lääkärit y. m. ottavat tunteja ranskankielessä ja oleskelevat jonkun aikaa Parisissa ranskankielen oppimista varten.

Yleensä on sanottava, että tsekit ovat erittäin ahkeraa, reipasta kansaa. He sanovatkin nauraan ei omistavansa kielessään mitään vastinetta venäläiseen "науро". Niin on esim. Praha jaettu piireihin, joissa jokaisessa Sokol-yhdistyksellä (voimisteluyhdistys) on oma talonsa. Sokol-yhdistyksiinhän kuuluu melkein 50 o/o maan nuorisosta. On aivan tavallista, että monet virkamiehet, lääkärit, asianajajat y.m. pari kertaa viikossa käyvät voimistelemassa näissä voimistelusaleissa. Sitäpaitsi on työväestöllä omat voimisteluseuransa, joissa myöskin on runsaasti jäseniä.

Suomi ja suomalaiset olot tuntuvat olevan jotenkin tuntemattomia, mikä epäilemättä johtuu siitäkin, että suomalaiset ja tsekkiläiset toistaiseksi ovat joutuneet verrattain vähän kosketuksiin toistensa kanssa. Presidentti Masaryk lopetti minulle pitämänsä ystävällisen vastauspuheen sanoilla: "Olkaa sydämellisesti tervetullut meidän keskuuteemme". Olen ollut niin paljon tekemisissä slaavilaisten kanssa, ettei minun tarvinnut epäillä tulevani hyvin toimeen tsekkienkään kanssa. Minun on kuitenkin sanottava toiveeni tulleen ylityiksi mitä miellyttävimmällä tavalla. Sain osakseni usein niin suurta ystävyyttä, etten ollut sitä mitenkään voinut odottaa.

N. y. Linnar

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Luoman raportti no 21.

Riika

10/11 1927

Suomen Lähetystö

Riika, 10 pñä. marraskuuta 1927.

N:o 639.

*Re
am*

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 71/442 S. D. 1027		
14/11-27	No	Liit.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C/16	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettynä saan kunnioittaen lähettää raporttini N:o 21, koskeva

1) Vilnan kysymystä.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Vy. Linn

K. Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. V o i o n m a a,

H e l s i n k i.

Riga, 10 päivänä marraskuuta 1927.

Tied. 207: 17. 11. 1927

Riian lähettilään raportti N:o 21.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 41/442 D. 19 27		
17/11-27	No	Liit.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C16	

Vilnan kysymys.

Englannin tšekäläisen asiainhoitajan Mr. E. H. Carr'in hyvántahtoisella välityksellä olen saanut jäljennöksen Liettuan hallituksen lokakuun 28 päivänä päivätystä vastauksesta Englannin, Ranskan ja Italian viime toukokuussa sille jättämään Puolan hallituksen esitykseen. (Liite A.) 1)

Vastauskirjelmässään Liettuan hallitus sanoo syynä vastauksen viipymiseen olleen sen, että puolalaisten provokatooriset teot olivat olleet niin lukuiset, ettei yleinen mielipide Liettuassa ollut suosiollinen millekään neuvotteluille. Liettuan hallitus oli toivonut, että kansainliiton yleiskokous rauhanomaisen luonteensa kautta olisi voinut vaikuttaa hillitsevästi Puolan hallitukseen, ja että siis yleiskokouksen jälkeen olisi ollut mahdollista alkaa neuvottelut. Liettuan hallitus oli yleiskokouksen kuluessa yhä enemmän vakaantunut tässä uskossa puolalaisten esittäessä kokoukselle päätöslauselman, jossa kaikki sotaiset toimenpiteet, ennen kaikkea hyökkäyso- ta, tuomittiin. Tästä huolimatta Puolan hallitus heti yleiskokouksen päätyttyä ryntyi niin provokatoorisiin toimenpiteisiin liettualaista kansallisuutta olevia henkilöitä vastaan, että Liettuan hallitus katsoi täytyvänsä valittaa siitä kan-

1) vert. raportti N:o 6, 27/6 1927.

sainliiton neuvostolle. Puolan hallituksen menettelyn ollessa näin vihamielisen, ei Liettuan hallitus voi tulla muuhun jhotopäätökseen kuin että on tarkoitus ilman muuta koettaa pakottaa Liettuaa tunnustamaan nykyisen, väkivallan kautta syntyneen asiointilan. Lokakuun 9 päivänä 1920 Puolan ja Liettuan välillä Suvalkissa solmittu sopimus oli välirauha, jonka kautta vihollistoimenpiteet lopetettiin ilman että sotatila siltä lakkasi. Tämä sopimus sisältää seuraavat neljä periaatetta:

1. vihollisteot lakkaavat pitkin koko rintamalinjaa 2 artikkelin edellyttämien ehdoin. 1)
2. rajaviiva erottaa Vilnan Liettuan puolelle ja Grodnon Puolan puolelle.
3. tämä rajaviiva ei mitenkään edeltäkäs in määrittele molempien maiden rajojen suuntaa.
4. sopimus jää voimaan siksi kunnes rajakysymys on lopullisesti järjestetty Liettuan ja Puolan välillä.

Kenraali Zeligowskyn väkivallantyo, kun hän anasti Vilnan, ei ole voinut tehdä tyhjäksi tätä sopimusta muussa suhteessa kuin siinä, että Vilna nyttemmin on Puolan käsissä. Sopimuksen muut kohdat eivät ole tämän kautta tulleet muutetuiksi.

1) Art. 2 sanotaan: "En confirmant et en complétant l'accord relatif à la cessation des hostilités entre l'armée polonaise et l'armée lithuanienne, accord adopté au cours de la conférence actuelle mais n'ayant qu'un caractère provisoire et ne concernant que certains endroits, les deux parties contractantes s'engagent à cesser toutes hostilités sur toute l'étendue de la ligne de démarcation décrite dans l'article 1er, a, du présent accord."

Venäjän kanssa 1921 solmimaansa rauhansopimukseen on Puolan hallitus saanut lisätyksi määräyksen, että Puolan ja Liettuan välisestä rajasta on sovittava kummankin maan välisellä sopimuksella. Toistaiseksi ei Puolan hallitus ole tehnyt mitään saadakaan aikaan tällaista sopimusta, jota sekä viimeksi mainittu rauhansopimus että Suvalkin välirauha edellyttävät. Jos siis tahdotaan saada aikaan ratkaisu Liettuan ja Puolan välisessä riidassa, ja saada sotatila loppumaan, on välttämätöntä soveluttaa Suvalkin sopimusta nykyiseen tilanteeseen sekä täydentää sitä uusilla määräyksillä. Liettuan hallitus puolestaan on halukas solmimaan uuden sopimuksen, joka ottaen huomioon Liettuan lailliset edut johtaisi kohtuudenmukaiseen järjestelyyn.

Lopuksi Liettuan hallitus lausuu toivomuksen, että kolme liittolaissuurvaltaa, jotka aina ovat puolustaneet oikeutta kansainvälisissä suhteissa, panisivat arvoa Liettuan hallituksen sovittavaan ja oikeudenmukaiseen mielenlaatuun, ja että myöskin Puolan hallitus samankaltaisen mielenlaadun elähyttämänä tahtois koettaa saada aikaan ratkaisun ottamalla huomioon velvoituksensa Liettuaa kohtaan, koska tämä on ainoa tie, joka johtaa sopuun ja rauhaan.

Carr'in arvelun mukaan oli kirjelmän saapuminen jotenkin odottamaton. Senjälkeen kun Liettua on kääntynyt valituskirjelmällään kansainliiton puoleen ja kun kummankin maan väliset suhteet ovat huomattavasti kärjistyneet, ^{(eivät suurvallat,} hänen arvelunsa mukaan, tällä hetkellä odottaneet vastausta toukokuussa tehtyyn démarchiinsa, kun ei siihen aikaisemmin ole mitään vastattu.

Mitä kirjelmän sisältöön tulee, on se mielestäni laadittu paremmin kuin Liettuan hallituksen monet aikaisemmat kirjelmät. Se jättää kaikki ovet avoimiksi. "Or, si l'on veut faire un pas vers la solution du conflit lithuano-polonais, il est nécessaire que l'accord de Suvalki soit adapté à la situa-

tion actuelle et complétée par des dispositions nouvelles. En d'autres termes, il devrait contenir l'énumération de toutes les questions pendantes entre la Lithuanie et la Pologne et des dispositions sur le mode de leur solution. Il va de soi que le Gouvernement de la République serait disposé à négocier tout autre accord qui, tenant compte des intérêts légitimes de la Lithuanie aboutirait à un arrangement équitable."

Yleinen käsitys on, ettei kirjelmä ainakaan nykyisessä muodossaan vielä ole vienyt asiaa eteenpäin. Kirjelmän tarkoitettu epämääräisyys tekee Puolalle mahdottomaksi ainakin ilman Liettuan puolelta annettuja tarkempia sitoumuksia, ryhtyä neuvottelemaan Suvalkin sopimukseen tehtävistä muutoksista. Toiselta puolen ei voida kieltää, että Liettuan hallitus nyt ensi kertaa laatii kirjelmänsä sellaiseen muotoon, että siitä voi vetää senkin johtopäätöksen, että Liettua olisi valmis luopumaankin Vilnasta. Olen kuullut lausuttavan sellaisenkin ajatuksen, että Waldemaras omasta puolestaan käsittäisi Liettuan ei voivan saada takaisin Vilnaa, ja että hän myöskin senvuoksi tahtoisi kansainliittoa ottamaan kysymyksen esille koko laajuudessaan, jotta kansainliitto ratkaisisi asian suuntaan tai toiseen. Liettuan yleinen mielipide ei saattaisi moittia Waldemarasta, jos kansainliitto tekisi Liettualle "vääryyttä." Lisään kuitenkin heti, etten ole vakuutettu siitä, että tämä käsitys on oikea.

Suurta huomiota on täällä herättänyt liettualaisten valtiollisten pakolaisten Rigassa äskettäin pitämä suuri kokous. Paitsi eri maista tänne saapuneita liettualaisia pakolaisia, otti kokoukseen osaa virolaisten, latvialaisten ja puolalaisten sosiaalidemokraattien edustajia! Virolaisten edustajana oli Ast, latvialaisten m.m. Ulpe, Wischna ja Bruno Kalnings, sekä puolalaisten Polakiewicz y.m. Kokouksessa oli selvästi havaittavissa kaksi eri suuntaa, toinen, jota edustivat Latviassa asuvat

liettualaiset pakolaiset ja toinen, jota edustivat Vlnasta tänne tulleet liettualaiset. Edellisen ryhmän johtajana oli Wykonis, jälkimäisen Pleschkaitis. Molemmat ryhmät halusivat kokouksessa pidetyistä puheista päättäen Liettuan ja Puolan välisten suhteiden palaamista säännöllisiksi. Sillävälin kun Latviassa asuvat liettualaiset halusivat saada Vilnan kysymyksen ratkaistuksi vasta Waldemaraksen hallituksen kukistuttua, koska he eivät pidä nykyistä hallitusta laillisena, katsovat jälkimäiset, että Vlnankysymyksen estämättä heti voitaisiin palata säännöllisiin oloihin.

Molemmat suunnat joutuivat lopulta ankaraan riitaan keskenään. Wykonis moitti toisen suunnan kannatajia siitä, että he olivat antaneet puolalaisten vaikuttaa itseensä. Puolalaiset olivat liettualaisten pakolaisten hädänalaista tilaa hyväkseen käyttämällä luvanneet näille rahallista avustusta koettaen saada heitä täten luopumaan Vlnasta. Puhuja ilmoitti Puolan Riassa olevan lähettilään Lukasiwicz'in yhdessä Polakiwicz'in kanssa samoja keinoja käyttämällä, koettaneen vaikuttaa Latviasakin asuviin liettualaisiin ja pani puhuja vastalauseen tällaista menettelyä vastaan. 1) Wykonis'in lausunto aikaansai niin suuren mielenkuohun salissa, että kokous meni hajalle, Latviassa asuvien liettualaisten kieltäytyessä ottamasta osaa asian enempään käsittelyyn. 2)

-
- 1) Puolan lähetystö on ilmoittanut lehdissä tiedon vääräksi.
 - 2) Kokouksessa vallitsi erittäin sotainen mieliala. Väitetään Latvian työväen urheiluseurojen johtajan Bruno Kalnings'in luvanneen liettualaisille pakolaisille aseellistakin apua jos Liettuassa syntyisi kapina nykyistä hallitusta vastaan.

Pari päivää kokouksen jälkeen sain Pleschkaitis'in allekirjoittaman kirjelmän, jossa tehdään joukko syytöksiä Waldemaraksen hallitusta vastaan. Vilnan kysymyksestä lausutaan kirjelmässä: "En ce qui concerne la Pologne, le congrès déclare que la Lituanie doit immédiatement établir des rapports diplomatiques directs avec la Pologne et faire cesser l'état de guerre factice soutenu par les milieux chauvins et réactionnaires, pour résoudre d'une manière pacifique toutes les questions litigieuses entre les deux états et pour établir entre eux des relations économiques et politiques normales." On tietysti hieman vaikeata sanoa kuinka suuri kantavuus tällä lausunnolla on. Lukasiwicz joka tapauksessa mielestäni liioitteli sen merkitystä sanoessaan minulle sitä voitavan pitää Waldemaraksen hajottaman eduskunnan enemmistön mielipiteen ilmauksena. Kokouksessa tapahtunut hajaannus osottaa jo puolestaan sekin, etteivät pakolaiset keskenäänkään ole yksimielisiä.

Ministeri Lukasiwicz on kertonut minulle tavanneensa marsalkka Pilsudskin Vilnan juhlilla, jolloin tämä oli puhunut hänelle Vilnan kysymyksestä. Pilsudski oli sanonut pitävänsä nykyisen tilanteen jatkumista mahdottomana. Joko Liettuan oli luovuttava kannastaan, että oli olemassa sotatila kummankin maan välillä, tai oli Puolan ryhdyttävä sotatilan oikeuttamiin toimenpiteisiin. Pilsudski sanoi aikovansa painostaa suurvaltoja, jotta nämä pakottaisivat Liettuan ryhtymään diplomaattisiin suhteisiin Puolan kanssa. Lukasiwicz kertoi saaneensa käsityksen, että Pilsudski suunnitteli joitakin toimenpiteitä Liettuaa vastaan, mutta oli Pilsudski tapansa mukaan niin salaperäinen, että oli mahdotonta päästä selville mihin hän aikoi ryhtyä. Mitä liettualais-puolalaisen riidan käsittelyyn kansainliiton neuvostossa joulukuussa tulee, olisi Lukasiwicz'in tietojen mukaan epävar-

maa, tulisiko se siellä esille. Suurvallat eivät ole erikoisen halukkaita kysymyksen esille ottamiseen. Tähän olisi omiaan viittaamaan sekin, että Saksa tätä nykyä Kovnossa voimansa mukaan koettaa tyynnyttää Liettuaa. Viimemainitun tiedon olen saanut Tsekkoslovakian tšekäläiseltä konsulilta, jonka virkaveljeä Galia'a omasta puolestani pitäisin paraiten informoituna ulkomaalaisena Kovnossa.

W. J. Linn

Kaunas, le 28 Octobre 1927.

P r o m e m o r i a .

En transmettant au Gouvernement lithuanien la copie de l'aide-mémoire du Gouvernement polonais en date du 14 mai 1927, le Gouvernement français, appuyé par les Gouvernements d'Italie et de Grande-Bretagne, a bien voulu lui demander de ne pas cesser de rechercher les moyens propres à l'établissement des relations entre la Lithuanie et la Pologne.

2. Le Gouvernement de la République n'a pas manqué de soumettre la réplique polonaise à un examen très approfondi mené dans l'esprit de réconciliation. Comme l'aide-mémoire polonais contient des observations sur la réponse lithuanienne à la démarche des trois Puissances sus-kentionnées à Varsovie et à Kaunas, il espérait y trouver l'exposé du programme polonais de réconciliation avec la Lithuanie car, dans sa réponse, le Gouvernement de la République, ayant complété et précisé sur quelques points le programme lithuanien, lu au Parlement le 25 février 1927, manifestait le désir de connaître le point de vue polonais concernant la liquidation du conflit.

3. Or, l'attente du Gouvernement lithuanien a été grandement déçue. Si, d'un côté, la remarque sur l'inopportunité d'opposer à la thèse lithuanienne des déclarations polonaises pourrait être interprétée comme une concession au point de vue lithuanien sur l'importance de la question de Vilna dans le conflit, cette impression est grandement affaiblie, d'autre

part, par les suggestions sur les changements à introduire dans la législation lithuanienne qui abrogeraient toutes les dispositions légales traitant Vilna et Grodna comme appartenant à l'Etat lithuanien. En d'autres termes, ces suggestions contiennent une recommandation à la Lithuanie de renoncer à Vilna et de consacrer ainsi le coup de force du général Żeligowski.

4. Enfin, l'aide-mémoire polonais contient l'exigence que le Gouvernement de la République proclame "d'une façon absolument nette, solennelle et sans réserves" la répudiation de l'état de guerre entre la Lithuanie et la Pologne. Cette exigence est appuyée, d'une part, par l'intérêt général de la paix, d'autre part, par le devoir qui incomberait à la Lithuanie en sa qualité de membre de la Société des Nations.

5. Tel est le fond de l'aide-mémoire polonais. Le Gouvernement lithuanien doit relever avec regret que l'esprit dont le Gouvernement polonais fait montre dans son aide-mémoire est loin d'être conciliant. Au contraire, le moins que l'on puisse dire de cet esprit, c'est qu'il est très méfiant à l'égard de la Lithuanie. Ainsi, le Gouvernement polonais se permet d'émettre des doutes sur la bonne volonté du Gouvernement lithuanien d'arriver à une entente avec la Pologne. Le Gouvernement lithuanien préfère ne pas insister sur la source de ces doutes car il croit que la Lithuanie, après tant de sacrifices subis pour la cause de la paix, a au moins le droit de prétendre que ses intentions pacifiques ne soient pas mises en doute. Si quelqu'un est hostile à une entente entre les deux pays, ce n'est décidément pas la Lithuanie.

6. Les événements qui se sont succédés après la remise de l'aide-mémoire polonais justifient amplement la manière de voir du Gouvernement lithuanien. Ainsi, au mois de juillet der-

nier, une fête religieuse a été organisée à Vilna dans le but d'inculquer dans la conscience populaire l'idée que Vilna est une ville bien polonaise et que les Lithuaniens et les Polonais doivent renouveler l'union politique d'antan. Le 22 juillet, a eu lieu le couronnement de la Vierge miraculeuse à Vilna. Dès le printemps, des bruits ont été propagés que l'image de la Vierge serait couronnée comme "Reine de Pologne". L'appel aux fidèles au nom de la Vierge elle-même proclamait l'indissolubilité des liens entre la Lithuanie et la Pologne. Dans cet appel, la Vierge est dénommée Reine de Pologne et Grande-Duchesse de Lithuanie.

7. Le Gouvernement de Varsovie avait annoncé publiquement qu'à cette occasion il permettrait aux Lithuaniens de se rendre librement en pèlerinage à Vilna en ouvrant les frontières. Tout porte à croire qu'il escomptait d'amener la population de la Lithuanie indépendante à la désobéissance, car des proclamations ont été rédigées dans ce sens et distribuées clandestinement parmi la population lithuanienne.

8. D'ailleurs, cette fête n'était qu'un camouflage, puisque Sa Sainteté Pie XI avait accordé, sur la demande des évêques de Vilna, le couronnement de la Vierge miraculeuse seulement comme "Mère de miséricorde". Il est donc hors de doute que la fête a été imaginée et organisée dans des buts purement politiques. La responsabilité en revient entièrement au Gouvernement polonais car, par le Concordat avec le Saint-Siège de 1925 il a obtenu le droit de surveillance des évêques et du clergé dans leur activité politique.

9. La fête religieuse fut suivie du survol, par deux fois, du territoire lithuanien par des avions polonais, survol contre lequel le Gouvernement lithuanien a protesté par des notes circulaires. Les protestations lithuaniennes ont été passées sous silence par les Polonais, car le Gouvernement de Varsovie n'a jugé nécessaire ni de fournir des explications, ni de formuler des excuses.

10. L'attitude franchement hostile du Gouvernement polonais

se manifeste aussi par d'autres faits non moins frappants. Ainsi, vers l'automne, une sentinelle lithuanienne a été tuée par des gardes-frontière polonais sur le territoire lithuanien, comme l'enquête judiciaire lithuanienne l'a établi, et ensuite le cadavre a été traîné du côté polonais afin de justifier le meurtre. Les protestations et les réclamations des organes lithuaniens et la demande d'une enquête mixte sur le cas sont demeurées sans aucune suite.

11. Il est évident qu'au moment où se succédaient de tels actes d'hostilité, le Gouvernement lithuanien ne pouvait pas songer à une réponse à la démarche des trois Puissances car, forcément, cette réponse devait relever ces faits, ce qui aurait eu l'air d'une récrimination au lieu d'une recherche de solution du conflit lithuano-polonais. En outre, l'état d'esprit en Lituanie ne pouvait guère être favorable à des négociations lorsque les provocations polonaises se multipliaient de la sorte.

12. Le Gouvernement lithuanien croyait que l'Assemblée générale de la Société des Nations, par son esprit de pacifisme, influencerait sur le Gouvernement polonais dans ce sens, et que si la possibilité de négociations subsistait, le moment le plus propice serait après cette assemblée. Au cours de la session de l'Assemblée, il avait été confirmé dans sa manière de voir lorsque le délégué polonais à la Société des Nations avait déposé un projet de résolution condamnant toute guerre quelle qu'elle soit. Lorsque ce projet a été modifié dans le sens que toute guerre d'agression serait condamnable, le Gouvernement lithuanien a cru que, à fortiori, les Polonais condamneraient tout acte d'agression. Malheureusement, cet esprit pacifique, en ce qui concerne le Gouvernement polonais, n'a pas eu de lendemain. A peine

cluses les hautes assises internationales à la fin de septembre, le Gouvernement polonais, dans les premiers jours d'octobre, a déchaîné une persécution contre tout ce qui est lithuanien, persécution sur laquelle le Gouvernement lithuanien est dispensé de s'étendre car il se vit obligé de déposer une plainte au Conseil de la Société des Nations, en vertu de l'article 11 du Pacte.

13. Passant en revue les faits qui se sont succédés après la remise de l'aide-mémoire polonais, on ne peut s'empêcher de conclure que l'attitude du Gouvernement polonais qui, au printemps, s'était montré plus conciliant et disposé à la recherche des solutions du conflit, devient de plus en plus hostile. Dans ces conditions, le Gouvernement lithuanien ne croit plus que la Pologne veuille autre chose que forcer la Lithuanie à reconnaître l'état de choses créé par elle il y a quelques années. Pourtant il ne peut pas demeurer insensible à un reproche qui lui a été très injustement adressé par le Gouvernement polonais. Lorsque, notamment, le Gouvernement polonais parle de l'état de guerre maintenu par la Lithuanie contre la Pologne, incompatible avec les devoirs de membre de la Société des Nations, le Gouvernement lithuanien partage entièrement cette manière de voir, mais il doit en rejeter sur la Pologne toute la responsabilité. C'est pourquoi il se voit obligé de rappeler l'origine de l'état de guerre et de définir exactement sa portée juridique,

14. A partir de 1919, il y eut une guerre intermittente entre la Pologne et la Lithuanie. Cette guerre n'a jamais été déclarée par le Gouvernement polonais mais déclenchée toujours par des attaques inattendues. L'absence d'une déclaration formelle de guerre à la Lithuanie n'ôte en rien aux hostilités le ca-

ractère d'une guerre menée entre les deux Etats. Car l'histoire des sources du droit international connaît des cas très fréquents de guerres menées sans déclaration préalable. Plusieurs accords d'armistice ont été conclus entre la Lithuanie et la Pologne; les prisonniers de guerre ont été échangés à plusieurs reprises. Le dernier accord mettant fin aux hostilités militaires a été conclu le 9 octobre 1920 à Suwalki. L'article 2 de cet accord est ainsi conçu: "En confirmant et en complétant l'accord relatif à la cessation des hostilités entre l'armée polonaise et l'armée lithuanienne, accord adopté au cours de la conférence actuelle mais n'ayant qu'un caractère provisoire et ne concernant que certains endroits, les deux parties contractantes s'engagent à cesser toutes hostilités sur toute l'étendue de la ligne de démarcation décrite dans l'article 1er, a, du présent accord." La suite de cet article contient des dispositions concernant la cessation des hostilités sur le reste du front qui ne pouvait pas être simultanée en raison de la présence des troupes soviétiques dont l'évacuation était indispensable pour le tracé de la ligne de démarcation.

15. Ce traité appartient à la catégorie des conventions internationales qu'on appelle les préliminaires de paix. La nature juridique de tels accords consiste en ceci qu'ils font cesser les hostilités mais maintiennent l'état de guerre jusqu'à ce que le traité de paix soit non seulement signé, mais aussi ratifié.

16. Or, de ces faits il appert que la Pologne a mené une guerre contre la Lithuanie, a signé les préliminaires de paix, mais n'a jamais voulu conclure un traité de paix sur les bases

jetées dans les préliminaires. Par suite, elle est seule responsable pour l'état de guerre qui subsiste entre elle et la Lithuanie. Il est vrai que l'histoire du droit international contient beaucoup de cas où l'état de paix a été rétabli par la simple reprise des relations normales sans qu'un traité de paix ait été signé. Mais alors la paix est considérée conclue tacitement sur le statut "uti possidetis". Parfois des résolutions ont été votées par les Parlements substituant à l'état de guerre l'état de paix. Il est évident que la Lithuanie ne peut ni nouer avec la Pologne des relations ni faire voter par le Parlement aucune résolution de paix, car de tels actes ne sauraient être autrement interprétés que comme une renonciation aux droits qui sont reconnus à la Lithuanie par la Convention de Suwalki.

17. Mais, d'autre part, le Gouvernement lithuanien avait déclaré à plusieurs reprises qu'il ne songeait nullement à reprendre les hostilités contre la Pologne profitant de l'état de guerre sans recourir aux formes prévues par le droit des gens et le Pacte de la Société des Nations. Cette déclaration doit complètement rassurer le Gouvernement polonais pour ce qui est de la reprise des hostilités. Mais, dans son esprit, le Gouvernement polonais, en relevant l'anomalie que l'état de guerre subsiste entre deux membres de la Société des Nations, ne vise pas à la supprimer car, dans ce cas, il serait tenu de conclure un traité de paix se conformant aux préliminaires de Suwalki, mais il tend uniquement à obtenir la reconnaissance de la Lithuanie des territoires qui lui ont été arrachés et l'abandon de ses droits aux réparations pour les dommages de guerre causés par la Pologne et le Général Żeligowski. Dans ces conditions, le Gouvernement lithuanien ne saurait adopter aucune autre voie que celle qui est obligatoire pour la Lithuanie et la Pologne en vertu du traité de Suwalki. Ce traité contient notamment quatre stipulations fondamentales:

1. les hostilités cessent sur toute l'étendue du front dans les conditions prévues par l'article 2.

2. la ligne de démarcation laisse Vilna du côté lithuanien et Grodna du côté polonais,

3. cette ligne de démarcation ne préjuge en rien le tracé des frontières entre les deux Etats, et

4. l'accord demeure en vigueur jusqu'au règlement définitif de la question des frontières entre la Lithuanie et la Pologne.

18. Le coup de force du Général Żeligowski modifia cet accord sur un seul point: tandis que le territoire contesté était divisé en deux parties, dont l'une était laissée aux Polonais (région de Grodna) et l'autre aux Lithuaniens (région de Vilna), après le dit coup tout le territoire contesté se trouva dans les mains des Polonais; mais les trois autres stipulations n'ont été par là affectées en rien. Pour le moment, le Gouvernement lithuanien ne veut pas insister sur les responsabilités de la Pologne envers la Lithuanie encourues de ce chef. Mais il tient à souligner que le transfert de l'objet du litige de mains en mains ne délie aucunement le Gouvernement polonais des trois autres engagements quoiqu'il modifie le premier.

19. Le Gouvernement polonais semble avoir fait état de ces engagements en négociant avec la Russie le traité de paix de 1921. Car dans le traité de Riga, il a précisément introduit la clause sur les frontières lituano-polonaises, en vertu de laquelle leur tracé a été laissé à l'entente libre des Gouvernements de Pologne et de Lithuanie. Jusqu'à l'heure actuelle, le Gouvernement de Varsovie n'a fait aucun usage ni de l'accord de Suwalki ni du traité de Riga.

20. Or, si l'on veut faire un pas vers la solution du conflit lithuano-polonais, il est nécessaire que l'accord de Suwalki soit adapté à la situation actuelle et complété par des dispositions nouvelles. En d'autres termes, il devrait contenir l'énumération de toutes les questions pendantes entre la Lithuanie et la Pologne et des dispositions sur le mode de leur solution.

Il va de soi que le Gouvernement de la République serait disposé à négocier tout autre accord qui, tenant compte des intérêts légitimes de la Lituanie aboutirait à un arrangement équitable.

21. Le Gouvernement lithuanien est fermement persuadé que les trois Puissances Alliées ayant toujours soutenu le droit dans les rapports internationaux apprécieront l'esprit de conciliation et de justice du Gouvernement lithuanien. Il aimerait aussi à croire que le Gouvernement polonais, animé du même désir de conciliation et de justice, voudrait bien lui aussi rechercher la solution tenant compte de ses engagements envers la Lituanie, car c'est le seul chemin qui mène vers la conciliation et la paix.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Educanin raportti no 22.

Riika

14/11 1927

Suomen Lähetystö

Riiika, 14 pñä. marraskuuta 1927.

N:o 643.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 42/442 Suo.		27
1887 /11 27	No	Liit.
5	JASTO 216	ASIA

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettyinä saan kunnioittaen lähettää
raporttini N:o 22, koskeva

1) Vilnan kysymystä.

Vastaanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V. V. Voionmaa

K. Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. Voionmaa,

Helsinki.

Riga, 14 pñä. marraskuuta 1927.

ULKOASIAN MINISTERIÖ		
42/442 Lu D. 10 27		
18/11-27	102	1011
RYHMÄ	OSASTO	ALUE
5	C16	

Riian lähettilään raportti N:o 22.

Lisää Vilnan kysymyksestä.

Niinkuin viime raportissani mainitsin, syyttivät liettualaiset pakolaiset Rigassa äskettäin pitämässään kokouksessa Puolan tšekäläistä lähettilästä Lukasiwicz'ia siitä, että tämä olisi luvannut pakolaisille rahallista avustusta, koettaen täten taivuttaa heitä omaksumaan Puolan kannan Vilnan kysymyksessä. Syytökset lienevät itse asiassa olleet raskeampiakin, kuin mitä ensin kerrottiin. Kokouksessa oli väitetty puolalaisten tarjonneen avustusta aseelliseen taisteluunkin Waldemaraksen hallitusta vastaan. Puolan lähetystön peruutukseen ei täällä yleensä näytä uskottavan. Eräät diplomaattikunnan jäsenet ovat lausuneet pelkonsa siitä, että puolalaisten tarkoituksena olisi muodostaa liettualaisista pakolaisista vapaajoukkoja Vilnan alueella. Nämä joukot hyökkäisivät Liettuun, muodostaisivat uuden hallituksen ja pyytäisivät Puolan apua Waldemarasta vastaan. Kerrotaan myöskin täältä näinä päivinä lähteneen satakunta liettualaista Vilnaan, ja olisi heidän tarkoituksensa muka liittyä kysymyksessä oleviin joukkoihin.

Missä määrin nämä tiedot perustuvat tosiseikkoihin, on minun mahdoton sanoa. Olen joka tapauksessa katsonut ole-

van syytä niistä tiedoittaa, sitäkin suuremmalla syyllä kun tämänkaltaisia huhuja myöskin liikkuu sanomalehtimiespiireissä. Niin on esim. tšekäläisen suurimman lehden "Jau-nakas Sinaksen" päätoimittaja Benjamin kertonut minulle kuul-leensa puolalaisten tarkoituksena olevan "antaa liettualai-sille Vilna, mutta ottaa Kovno." Kysyin pari päivää sitten Lukasiwicz'ilta oliko mitään perää huhuissa, että Puola olisi taipuvainen antamaan Vilnan liettualaisille siinä tapauksessa, että saataisiin aikaan unioni kummankin maan välillä. 1) Lukasiwicz vastasi tällaisella ajatuksella aikaisemmin olleen paljon kannattajia, mutta epäili hän olisiko Puola enää tai-puvainen tässäkin tapauksessa luopumaan Vilnasta. Vilnan väestö on järjestänyt olonsa ja elämänsä uuden asiointilan pohjalla, ja yleinen mielipide Puolassa pitää Vilnan aluetta ikuisiksi ajoiksi Puolaan liitettynä.

W. J. L. L. L.

1) Olen aikaisemmin tiedoittanut Ministeriölle suurimpana vai-keutena puolalais-latvialaisissa kauppasopimusneuvottelussa olevan sen, että Puola vaatii itselleen oikeutta myöntää Liet-tualle etuja, joista eivät muut valtiot tulisi osallisiksi, mi-kä selvästi osoittaa puolalaisten tulevaisuudessa haluavan erit-täin läheisiä suhteita Liettuaan.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C16.

ASIA:

Ministeri Tuomanen raportti no 23.

Riika

22/11 1957

Suomen Lähetystö

Riika, 22 pñä. marraskuuta 1927.

N:o 655.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 48 / 442 No. D. 10 27		
25/11-27	No	L.M.
RYHMÄ	OLAGTO	ASIA
5	C/16.	

Herra Ulkoasiainministeri,

Oheenliitettyinä saan kunnioittaen lähettää raporttini N:o 23, koskeva

1) Vilnan kysymystä,

2) Pääministeri Waldemaraksen asemaa.

Vastanottakaa, Herra Ulkoasiainministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Waldemar

K. Herra Ulkoasiainministeri

Professori V. Voionmaa,

Helsinki.

Riga, 22 pñä. marraskuuta 1927.

Riian lähettilään raportti N:o 23.

ULKOASIAMINISTERIO		
No 43/442 h.e. D. 1927		
25/11-27	No	Liit.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C16	

Vilnan kysymys.

Vilnan kysymys on edelleenkin se, joka pitää mieliä jännityksessä. Mitä erilaisimmat huhut kiertelevät, ja on erittäin vaikea tietää paljonko niissä kulloinkin on perää. Presidentti Semgals'in viime perjantaina pitämässä iltakutsuissa tapasin m.m. Latvian armeijan päällikön, kenraali Radzinš'in, jonka kanssa syntyi keskustelu otsikossa mainitusta kysymyksestä. Kenraali Radzinš sanoi olevansa vakuutettu siitä, että Vilnan seuduilla on salassa muodostettu vapaajoukkoja siellä olevista liettualaisista pakolaisista ilmeisessä tarkoituksessa sopivan hetken tullen mennä rajan yli Liettuaan. Latviasta on lähtenyt sinne pakolaisia liittyyäkseen näihin joukkoihin. Hän sanoi luulevansa, että Puolan ja Neuvosto-Venäjän välillä olisi salainen sopimus siitä, ettei Venäjä vastusta Puolaa, jos tämä ryhtyisi joihinkin toimenpiteisiin Liettuaa vastaan. Radzinš perusteli käsitystään sillä, että Puola hänen mielestään viime aikoina oli osottanut suurta myöntyväisyyttä Venäjää kohtaan eri asioissa. Toisella puolen ei hänen mielestään ollut uskottavaa, että Puola ryhtyisi niin aktiivisiin toimenpiteisiin kuin ne, joihin se Radzinš'in mukaan oli ryhtynyt, jos ei se olisi vakuutettu siitä, että Venäjä pysyisi passiivisena.

Lähtiessäni kutsuista menin kotiin yhdessä Englannin sotilasattasean, majuuri Lloyd'in kanssa, joka asuu Lähetystön viereisessä talossa. Mainitsin hänelle Radzinš'in käsityksestä, että olisi olemassa sopimus Puolan ja Venäjän välillä. Lloyd ei sanonut tietävänsä mitään asiasta, eikä siitä ennen kuullessa. Radzinš'in arvelut tuntuvat itse asiassa vähän uskottavilta.

Varsovan lähetystömme tietojen mukaan ei liettualaisia joukkoja koskevissa kertomuksissa ole perää. Olen myöskin keskustellut asiasta Liettuan tšekäläisen lähettilään Bizauskaksen kanssa. Bizauskas sanoi olevansa vakuutettu siitä, että puolaisten tarkoituksena on ollut perustaa tällaisia joukkoja. Liettuassa, sanoi hän, ollaan varsin hyvin selvillä Puolan hallituksen toiminnasta liettualaisten pakolaisten keskuudessa. Epätietoista sitävastoin oli onko tätä suunnitelmaa itse teossa toteutettu. Liettualaisten tiedon mukaan olisi sen toteuttaminen kondannut vastustusta Vilnan puolalaisten sosiaalidemokraattien keskuudessa. Missään tapauksessa ei ainakaan voi olla kysymystä suuremmista joukkoosastoista. Bizauskaksen lausunto osottaa mielestäni myöskin olevan syytä suhtautua varovaisuudella liikkeellä oleviin huhuihin.

Englannin lähettiläs, Sir Tudor Vaughan, joka on ollut poissa Riistä pitemmän aikaa, saapui äskettäin kotiin. Käydessään luonani sanoi hän kuullessa siitä, että Vilnassa muodostettaisiin liettualaisia vapaajoukkoja, sekä pyysi minua kertomaan mitä olin kuullut asiasta. Tehtyäni selkoa hänelle eri tahoilta saamistani tiedoista, esitti hän minulle käsityksensä Vilnan kysymyksestä. Hän sanoi useiden vuosien kuluessa olleensa neuvotteluissa asiasta Liettuan hallituksen kanssa, ja tulleensa yhä

enemmän vakuutetuksi siitä, etteivät liettualaiset halua aikaansaada diplomaattisia suhteita Puolan kanssa. Syynä tähän ei ole se, että Puola on väkivalloin ottanut Vilnan. Vilnan kysymys on lopultakin ainoastaan syy, johon Liettuan hallituksen on erittäin mukava vedota estääkseen näiden suhteiden syntymistä. Sir Tudor'in luulon mukaan on olemassa kaksi syytä, jotka tekevät sen, ettei Liettuassa tahdota aikaansaada diplomaattisia suhteita. Liettualaiset pelkäävät puolalaista sivistyksellistä vaikutusta, ja haluavat senvuoksi pitää rajan suljettuna mahdollisimman kauan. Jos raja avattaisiin ja saataisiin aikaan normaaliset suhteet molempien maiden välille, olisi siitä seurauksena, että puolalaisia muuttaisi maahan, puolalainen vaikutus kaikilla aloilla kasvaisi ja liettualainen sivistynyt luokka saattaisi jälleen puolalaistua. Pitämällä rajaa suljettuna vielä viisi, ehkäpä kymmenkin vuotta, ehditään saada puhtaasti liettualaista nuorta sivistyneistöä, josta nykyään on mitä suurin puute. Täten tehdään liettualaiset vahvistuskykyisemmiksi puolalaista sivistystä kohtaan. Paitsi tätä syytä on olemassa toinenkin seikka, minkä vuoksi ei tätänykyä haluta Puolan lähetystä Kovnoon. Liettuan hallitus on takavarikoinut suuren joukon puolalaisille maatilanomistajille kuuluvia tiloja. Heti kun molempien maiden väliset suhteet muuttuvat säännöllisiksi, tulee Puolan hallitus vaatimaan korvausta maansa menettäneille tilanomistajille. Liettualle on siis itse asiassa monessa suhteessa etua siitä, että on olemassa "sotatila" sen ja Puolan välillä. Kun ei Liettualla ole mitään halua saada aikaan sovintoa ja ryhtyä diplomaattisiin suhteisiin, on Sir Tudor'in käsityksen mukaan vähän toiveita sovinnon aikaansaamisesta.

Vy. Linn

Pääministeri Waldemaraksen asema.

Sveitsiläinen sanomalehtimies J. Blumer, Journal de Genève'n edustaja, saapui äskettäin tänne Kovnosta. Käydessään luonani kertoi hän minulle Liettuassa tätä nykyä olevan suurta tyytymättömyyttä pääministeri Waldemarasta kohtaan hänen omien puoluelästensä keskuudessa. Blumerin mukaan olisi tarkoitus asettaa joku toinen henkilö Waldemaraksen sijaan pääministeriksi. Mahdollista on, että Waldemaraksen ollessa Genève'n matkalla kotona kaikessa hiljaisuudessa toimitetaan palatsivallankumous. Asian salassa pitäminen on erittäin tärkeä, jottei Waldemaras saisi tietää suunnitelmasta, ja mahdollisesti jäisi kotiin, mikä saattaisi vaikeuttaa uuden vallankaappauksen toimeenpanemista.

Blumerin kertomuksen johdosta katsoin olevan syytä keskustella Liettuun tšekäläisen lähettilään Bizauskas'in kanssa Waldemaraksen asemasta. Bizauskas kertoi siitä seuraavaa. Hallitus, joka, niinkuin tunnettu, etupäässä nojautuu natsionalisteihin, tahtois mielellään saada kannatusta kristillisdemokraateilta, ja on tässä tarkoituksessa ollut neuvotteluissa tämän puolueen kanssa. Varsinaisena erimielisyydenaiheena, joka tähän asti on estänyt sovinnon aikaansaamista, on nykyisen hallituksen laatima valtiomuotoehdotus, jonka Waldemaras haluaisi saada hyväksytyksi kansanäänestyksellä. Kristillisdemokraatit sitävastoin vaativat asian jättämistä kokoonkutsuttavalle eduskunnalle. Sitäpaitsi ovat kristillisdemokraatit asettaneet kannatuksensa ehdoksi, että eräiden hallitusten jäsenten m.m. Waldemaraksen itsensä olisi luovuttava hallituksesta. Kysymykseeni oliko mahdollista, että Waldemaras tulisi eroamaan, vastasi Bizauskas ei

pitävänsä sitä aivan mahdottomana, pyytäen pitämään vastaustaan luottamuksellisena. Jos Waldemaras eroaa, sanoi Bizauskas olevansa vakuutettu siitä, että eroaminen tapahtuu sovinnon tietä, ilman minkäänlaista uutta vallankaappausta.

Kaikesta päättäen on Waldemaraksen asema tuntuvasti heikontunut. Ruotsin lähettiläs Undén, joka äskettäin palasi Kovanosta, on myöskin kertonut minulle hänen kannatuksensa armeijassa viime aikoina huomattavasti vähentyneen.

Waldemar